

1996-26_beken-stromen

stowa

Beken stromen

Leidraad voor juridische
aspecten bij beekherstel

96-26

Beken stromen

Leidraad voor juridische
aspecten bij beekherstel

96-26

Publikaties en het publikatieoverzicht
van de Stowa kunt u uitsluitend
bestellen bij:
Hageman Verpakkers BV
Postbus 281
2700 AC Zoetermeer
tel. 079-3611188
fax. 079-3613927
o.v.v. ISBN- of bestelnummer en
een duidelijk afleveradres.
ISBN 90. 74476.65.1

INHOUDSOPGAVE

TEN GELEIDE	5
1. INLEIDING	7
2. JURIDISCHE ASPECTEN VAN BEEKHERSTELMAATREGELEN	9
2.1. Inleiding	9
2.2. Maatregelen ten behoeve van stroming	9
2.2.1. Verwijderen drainage	9
2.2.2. Bevorderen infiltratie (stedelijk gebied)	10
2.2.3. Wijzigen wateronttrekking (grondwater)	12
2.2.4. Ontwikkelen bos	13
2.2.5. Aanleggen hydrologische buffer	15
2.2.6. Hergebruiken gezuiverd effluent (infiltratie)	19
2.2.7. Ontwikkelen van een inundatiezone	20
2.2.8. Vergroten retentie	22
2.2.9. Herstellen oorspronkelijk stroomgebied	23
2.2.10. Verwijderen stuw	25
2.2.11. Aanleggen nevengeul	27
2.3. Maatregelen ten behoeve van structuren	28
2.3.1. Passief ontwikkelen van meanders/niets doen	28
2.3.2. Graven meanders	29
2.3.3. Actief ontwikkelen (micro)meanders	31
2.3.4. Verkleinen profiel	32
2.3.5. Verwijderen profielverdediging	33
2.3.6. Aanleggen asymmetrisch profiel	34
2.3.7. Aanplanten houtwal	37
2.3.8. Aanleggen twee-fasen bedding (accolade profiel)	38
2.3.9. Aanleggen stroomkuilen en zandbanken	39
2.3.10. Aanbrengen stoorobjecten	40
2.3.11. Aanleggen soortgerichte structuur	41
2.3.12. Inrichten steile en overhangende oever	42
2.3.13. Aanleggen vispassage	44
2.3.14. Aanleggen poelen	45
2.3.15. Aankoppelen oude meanders	46
2.4. Maatregelen ten behoeve van stoffen	47
2.4.1. Vermindering meststoffentoevoer	47
2.4.2. Opheffen (ongezuiverde) huishoudelijke lozing	48
2.4.3. Opheffen overstort	49
2.4.4. Verbeteren rioolwaterzuiveringsinstallaties in kwalitatieve zin	50
2.4.5. Scheiding waterstromen	51
2.4.6. Verlagen maaiveld	55
2.4.7. Aanleggen helofytenfilters	56
2.4.8. Aanleggen horse-shoe wetland	57
2.4.9. Aanleggen bufferzone	58

INHOUDSOPGAVE

3. OVERIGE JURIDISCHE ASPECTEN	59
3.1. Inleiding	59
3.2. Graafwerkzaamheden/grondverzet	59
3.3. beheersovereenkomsten	60
3.4. Aanpassing waterhuishoudkundige situatie en wijziging onderhoud	60
3.5. Toename ruimtebeslag	60
3.6. Beschadiging of verwijdering van aanwezige beplanting	61
3.7. Verontreinigd puin/afval	61
3.8. Verandering van bruggen/duikers bij wegen	61
3.9. Instellen vergunningplicht voor lozing uit drainage	61
3.10. M.e.r.	62
3.11. Landinrichting	62

BIJLAGEN

Wb1. Keurontheffing	67
Wb.2 Vergunningen wet op de waterhuishouding	68
Wb.3 (Streef)peil	70
Wb.4 Legger	73
Wb.5 Waterakkoorden	74
Wb.6 Vergunning/melding Wet verontreiniging oppervlaktewateren	76
Wb.7 Vergunning in het kader van de Grondwaterwet	78
Wb.8 Functietoekenning waterbeheersplan	79
Ro.1 Bestemmingsplan buitengebied	80
Ro.2 Aanlegvergunning	83
Ro.3 Bouwvergunning	86
Ro.4 Sloopvergunning	88
Ro.5 Wegenwet	91
Ro.6 Ontgrondingsvergunning	93
Ro.7 Landinrichtingswet	95
Nl.1 Natuurbeschermingswet	97
Nl.2 Regeling beheersovereenkomsten en natuurontwikkeling	99
Nl.3 Boswet en gemeentelijke kapverordening	101
Mb.1 Melding in het kader van de Wet bodembescherming	104
Mb.2 Vergunning ingevolge de Afvalstoffenregeling in de Wet milieubeheer	106
Mb.3 Ontheffing lozingenbesluit bodembescherming	110
Mb.4 Melding afvoer gevaarlijke afvalstoffen	111
Mb.5 Gemeentelijk rioleringsplan	112
Mb.6 Ontheffing milieubeschermingsgebieden	113
Mb.7 Besluit riool- of poldergemalen milieubeheer	115
Mb.8 Milieu-effectrapportage	116
Eb.1 Onteigening	117
Eb.2 Zakelijke rechten	119
Eb.3 Pachtovereenkomst	122
Eb.4 Bestuurscompensatie	124
Rb.1 Procedures ter voorbereiding van besluiten en rechtsbescherming	127

TEN GELEIDE

In het project IJsvogel werken Vogelbescherming Nederland, de Stichting Natuur en Milieu, Vereniging Natuurmonumenten, de Subgroep Beekherstel van de Ecologisch Waterbeheer (WEW), de Brabantse milieufederatie, de Unie van Provinciale Landschappen en de Unie van Waterschappen samen om beekherstel in Nederland te bevorderen.

In dat kader is in 1995 een technische-ecologische leidraad voor beekherstel uitgebracht getiteld: "Beken stromen; Leidraad voor ecologisch beekherstel" (STOWA-rapport 95-03). Reeds tijdens het schrijven van die leidraad werd de behoefte gevoeld om ook de juridische aspecten, die spelen rond beekherstel in een rapport te beschrijven, dat als een leidraad zou kunnen dienen bij het voorbereiden van de uitvoering van een beekherstelproject.

Daarom heeft het bestuur van de STOWA aan Witteveen+Bos Raadgevende ingenieurs b.v. eind 1995 een opdracht verleend om een dergelijk overzicht en leidraad te maken. In het rapport zijn de juridische aspecten, die spelen bij de uitvoering van alle 35 beekherstelmaatregelen, die genoemd staan in de technisch-ecologische leidraad, opgenomen, alsmede de aspecten die spelen bij de gevolgen van die maatregelen. In die zin mag verwacht worden dat deze leidraad ook veel breder, dus buiten beekherstelprojecten, gebruikt kan worden, omdat de meeste maatregelen niet exclusief zijn voor beekherstel, maar evenzeer genomen kunnen worden in andere natuurontwikkelings- of integraal waterbeheersprojecten.

Het project is uitgevoerd door een projectteam bestaande uit ir. H. van der Wielen en ir. Th.G.J. Witjes (projectleiders) en mevrouw ing. C.T.M. Bomers, mevrouw ing. E.J. Graven en mevrouw dr. A. Frederiks. Begeleiding van het project namens de STOWA vond plaats door een begeleidingscommissie bestaande uit ir. A. van Biezen (Unie van Waterschappen) als voorzitter en mr. J. Beek (Zuiveringschap Limburg), mr. J. Meesters (Waterschap van de Berkel), H. Elemans (Waterschap de Dommel), drs. H. Kraal (Stichting Natuur en Milieu), ing. M. Zonderwijk (Waterschap Regge en Dinkel), dr.ir. P. Verdonschot (Werkgroep Ecologisch Waterbeheer, subgroep Beekherstel), mevrouw drs. M. v.d. Vlies (Vogelbescherming Nederland, Project IJsvogel) en dr. S.P. Klapwijk (STOWA) als leden.

Namens de begeleidingscommissie, de uitvoerders en het Project IJsvogel spreek ik de hoop uit dat deze leidraad zal bijdragen aan een versoepeling en versnelling van de uitvoering van veel beekherstelprojecten.

Utrecht, november 1996

De directeur van de STOWA

drs. J.F. Noorthoorn van der Kruijff

1. INLEIDING

Aanleiding

In het project IJsvogel werken Vogelbescherming Nederland, de Unie van Waterschappen, de Vereniging Natuurmonumenten, de subgroep beekherstel van de Werkgroep Ecologisch Waterbeheer (WEW), de Unie van Provinciale Landschappen, de Brabantse Milieufederatie en de Stichting Natuur en Milieu samen om beekherstelprojecten van een goede kwaliteit te stimuleren. Hiertoe is in 1995 door de STOWA en de WEW de leidraad voor ecologisch beekherstel "Beken stromen" (Verdonschot et al., 1995) uitgebracht. In "Beken stromen" worden maatregelen beschreven die een ecologisch herstel van de beek tot doel hebben. Met die uitgave zijn de technische aspecten goed in beeld gebracht. Naast technische maatregelen spelen echter ook juridische aspecten een belangrijke rol bij het realiseren van beekherstelprojecten. Immers zonder overleg en/of overeenstemming met alle belanghebbenden heeft het project weinig kans van slagen en zonder de noodzakelijke vergunningen/vrijstellingen kan niet met de uitvoering worden begonnen. Vanwege de complexiteit en de veelheid van wet- en regelgeving op dit punt, bestaat er behoefte aan een overzicht van alle juridische handelingen die bij beekherstel aan de orde kunnen komen. Deze leidraad wil daarin voorzien.

Doel

Het doel van de "juridische leidraad" is om van de beekherstelmaatregelen die in "Beken stromen" zijn beschreven de juridische aspecten in beeld te brengen. Omdat de wet- en regelgeving aan grote veranderingen onderhevig is, is in deze juridische leidraad een momentopname van de huidige wet- en regelgeving gepresenteerd. De leidraad is bestemd voor projectleiders, medewerkers, bestuursleden en andere betrokkenen bij beleid, beheer en uitvoering van beekherstelprojecten, die een juridische achtergrond ontberen. Getracht is in deze leidraad een overzicht te bieden en de juridische aspecten in begrijpelijke taal weer te geven. Benadrukt wordt dat deze leidraad geen juridisch handboek is. Het is niet meer en ook niet minder dan een leidraad, bedoeld om de kans op realisatie van beekherstel te vergroten door de juridische aspecten tijdig in beeld te brengen.

Werkwijze

Van belang voor deze leidraad is dat een goede aansluiting wordt gevonden met de dagelijkse praktijk van de water- en terreinbeheerders. Daartoe is door middel van interviews bij water- en terreinbeheerders een beeld verkregen welke juridische aspecten bij beekherstelprojecten van belang zijn. Daarnaast is deze leidraad tot stand gekomen in samenwerking met een begeleidingscommissie waarin vertegenwoordigers van water- en terreinbeheerders en natuurbeschermingsinstanties zitting hadden.

Leeswijzer

Bij het opstellen van deze leidraad is aangesloten bij "Beken stromen". Dit wordt teruggevonden in de volgorde van behandeling van de beekherstelmaatregelen en een verkorte weergave van het principe van de betreffende beekherstelmaatregel.

In hoofdstuk 2 wordt elke beekherstelmaatregel apart behandeld. Bij de behandeling wordt begonnen met een verkorte weergave van het principe conform "Beken stromen" van de betreffende beekherstelmaatregel. Deze verkorte weergave is bedoeld om een beeld te genereren voor de juristen wat de bedoeling is van de maatregel. Voor een uitgebreide weergave van het principe van de beekherstelmaatregel dient "Beken stromen" geraadpleegd te worden. Voorts wordt in een schets op hoofdlijnen aangegeven uit welke technische ingrepen de beekherstelmaatregel is opgebouwd en tot welke effecten de maatregel leidt of kan leiden. De schets op hoofdlijnen vormt het kader waarbinnen de juridische aspecten worden behandeld waarmee men te maken krijgt of kan krijgen bij de realisering van die maatregel of door de gevolgen van de maatregel. Te denken valt aan juridische aspecten die samenhangen met graafwerkzaamheden, cultuurtechnische maatregelen, slopen, opbrengstderiving, toename ruimtebeslag, et cetera. Teneinde de leidraad zo toegankelijk mogelijk te maken zijn bij deze beschrijving de technische ingrepen en effecten in de tekst **vet** afge-

drukt. De juridische aspecten en de bijbehorende verwijzing naar de bijlage, zijn onderstreept in de tekst. Bij elke beekherstelmaatregel is in een tabel een overzicht gegeven van de technische ingrepen en gevolgen en de bijbehorende juridische aspecten.

In hoofdstuk 3 wordt een opsomming gegeven van algemeen geldende en zich eventueel voordoende juridische aspecten. Het gaat hier zowel om aspecten die vrijwel altijd spelen (functietoekenning, beheersplannen) als om aspecten die op specifieke locaties relevant kunnen zijn (bijvoorbeeld verontreinigde grond). Deze zijn voor de overzichtelijkheid niet steeds opnieuw bij de afzonderlijke maatregelen in hoofdstuk 2 opgenomen maar apart in hoofdstuk 3 verwerkt. Daarnaast wordt in hoofdstuk 3 kort ingegaan op de regelgeving rondom grote integrale projecten (milieu-effectrapportage, landinrichting) waarvan beekherstel deel kan uitmaken. Hoofdstuk 3 wordt afgesloten met twee overzichtstabellen. In de eerste tabel wordt voor alle beekherstelmaatregelen aangegeven welke technische ingrepen daarvoor moeten worden uitgevoerd en welke gevolgen kunnen optreden. In de tweede tabel worden voor alle technische ingrepen en gevolgen die bij de besproken beekherstelmaatregelen spelen de juridische aspecten aangegeven.

In de bijlagen zijn de afzonderlijke juridische aspecten beknopt beschreven. Per juridische aspect wordt de relatie aangegeven met de beekherstelmaatregel. Voorts wordt ingegaan op het wettelijke kader, het bevoegde gezag, de procedures en termijnen van de beschikking en de rechtsbescherming. Voor veel wetten zijn de procedures en termijnen zoals beschreven in de Algemene wet bestuursrecht van toepassing. De bijlagen worden afgesloten met een beschrijving van de openbare voorbereidingsprocedure en de uitgebreide openbare voorbereidingsprocedure van de Algemene wet bestuursrecht (afdelingen 3.4 en 3.5). Bij de beschrijving van de juridische aspecten zijn de artikelen van de verschillende wetten die van toepassing zijn aangegeven.

2. JURIDISCHE ASPECTEN VAN BEEKHERSTELMAATREGELLEN

2.1. Inleiding

In dit hoofdstuk worden de juridische aspecten van alle beekherstelmaatregelen behandeld waarmee men bij de uitvoering of door de gevolgen van de maatregel te maken (kan) krijgen. De volgorde van behandeling van de beekherstelmaatregelen is hetzelfde als in "Beken stromen" (Verdonschot et al. 1995). Algemeen geldende juridische aspecten die voor diverse herstelmaatregelen spelen (bijvoorbeeld beheersplannen, aanpassing legger) en juridische aspecten die afhankelijk zijn van de locatie (bijvoorbeeld verontreinigde grond) worden beschreven in hoofdstuk 3.

In het eerste gedeelte van het hoofdstuk worden de beekherstelmaatregelen die met stromingen te maken hebben besproken, vervolgens de maatregelen ten behoeve van de structuren (paragraaf 2.3.) en tenslotte de maatregelen die samenhangen met stoffen (paragraaf 2.4.).

2.2. Maatregelen ten behoeve van stroming

2.2.1. Verwijderen drainage

Principe

Door het verwijderen of verondiepen van ontwateringsmiddelen, zoals drains, sloten en greppels op percelen langs de beek, wordt een versnelde afvoer van de netto neerslag tegengegaan. Deze maatregel kan een grondwaterstandverhogend effect hebben en/of de watervoerendheid van de beek bevorderen.

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Het verhogen van de drainagebasis kan gerealiseerd worden door het aanwezige drainagestelsel te verwijderen of door de verbinding van de drainbuizen met de beek te onderbreken. Tevens kan het effect bereikt worden door het geheel of gedeeltelijk dempen van greppels en sloten. Door het beëindigen van het onderhoud, zullen de meeste sloten en greppels op den duur verlanden, wat ook leidt tot een verhoging van de drainagebasis. Het verhogen van de drainagebasis kan in bepaalde gevallen leiden tot opbrengstverhoging voor de landbouw door vermindering van de verdroging. Ook is het mogelijk dat als gevolg van de verminderde drooglegging opbrengstderving als gevolg van vernatting optreedt.

Juridische aspecten

Wanneer er voor het verwijderen van de drainbuizen of het geheel of gedeeltelijk dempen van sloten en greppels **graafwerkzaamheden** in de watergang of aan het talud moeten plaatsvinden, is een keuronthefing (Wb.1) van de waterbeheerder noodzakelijk. Indien op grond van het bestemmingsplan een aanlegvergunning is vereist voor de maatregel, dient tevens een aanlegvergunning (Ro.2) te worden aangevraagd.

Bij de uitvoering van maatregelen dient vooraf bekeken te worden of er **schade (b.v. opbrengstderving)** kan optreden. Deze schade dient bij voorkeur gecompenseerd te worden binnen het werk of wanneer dit niet anders kan, dient deze schade (eventueel) afgekocht te worden. Daarnaast kan, voor zover de eventuele schade niet uit anderen hoofde is/wordt vergoed, desverzocht aanleiding bestaan bestuurscompensatie (Eb.4) toe te kennen voor onvoorziene schade.

Tabel 2.2.1. Overzicht verwijderen drainage

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
graafwerkzaamheden	bij het verwijderen van drainagemiddelen	- keuronthefing - aanlegvergunning	- Wb.1 - Ro.2
schade/opbrengstderving	door verhoogde grondwaterstand	- bestuurscompensatie	- Eb.4

zie ook: paragraaf 3.2. Graafwerkzaamheden en grondverzet
paragraaf 3.3. Beheersovereenkomsten
paragraaf 3.6. Beschadiging of verwijdering van aanwezige beplanting
paragraaf 3.9. Instellen vergunningplicht voor lozing uit drainage

2.2.2. Bevorderen infiltratie (stedelijk gebied)

Principe

In de bebouwde omgeving wordt gewoonlijk een groot deel van de neerslag via rioolstelsels direct afgevoerd (overstorten) naar de beek. Deze versnelde waterafvoer leidt tot ongewenste piekafvoeren. Deze kan deels worden voorkomen door hemelwater lokaal te infiltreren in de bodem en de bergingscapaciteit van de bodem te benutten.

Schets op hoofdlijnen van de maatregel en effecten.

Regenwater afvoer wordt geïnfiltreerd in de bodem. Dit kan via het oppervlak (open bestrating of groen), met behulp van vijvers of via ondergrondse infiltratiemiddelen (grindkoffers). De belasting op het rioolstelsel wordt verminderd (veelal hoofddoel). De aanvulling van de grondwatervoorraad neemt toe (soms hoofddoel). Na zware buien kan tijdelijk overlast optreden door water op straat (overbelaste infiltratievoorziening) en door verhoogde grondwaterstand.

Juridische aspecten

Het bevorderen van infiltratie van hemelwater in het stedelijk gebied heeft alles te maken met de gemeentelijke taken als de ontwatering en de riolering in het stedelijk gebied. Er is bij dit soort maatregelen dan ook altijd een rol voor de gemeente weggelegd.

Voor het **afkoppelen van dakafvoeren**, het **verbeteren van een rioolstelsel** en het aanleggen van infiltratiewerken, zoals infiltratievijvers, retentiebekkens, wadi's en open watergangen, moet over het algemeen het gemeentelijk rioleringsplan (Mb.5) worden aangepast.

De kwaliteit van het te infiltreren water is aan een normering gebonden. Voor het **infiltreren van water in de bodem** is in dat kader een ontheffing krachtens het Lozingenbesluit bodembescherming (Mb.3) noodzakelijk.

Indien voor de aanleg van infiltratiewerken **ruimte** nodig is, zullen de benodigde (delen van) percelen in eigendom moeten worden verkregen. Het in eigendom verkrijgen van de benodigde gronden kan gebeuren via aankoop (zakelijke rechten (Eb.2)) en zonodig het afkopen van pachtovereenkomsten (Eb.3). Indien grondverwerving niet mogelijk/wenselijk is, kan ten behoeve van de maatregel een zakelijk recht (Eb.2) worden gevestigd.

Voordat tot uitvoering van de maatregel wordt overgegaan, dient vrijstelling van het geldende bestemmingsplan buitengebied (Ro.1) te worden verleend. Bij de eerst volgende herziening van het bestemmingsplan dient met de (gerealiseerde) maatregel rekening te worden gehouden, in die zin dat de bestemming van de betreffende gronden daaraan wordt aangepast.

Indien op grond van het bestemmingsplan een aanlegvergunning is vereist voor de **graafwerkzaamheden** die voor de aanleg van de infiltratiewerken moeten worden verricht, dient tevens een aanlegvergunning (Ro.2) te worden aangevraagd.

Afhankelijk van de omvang van de **graafwerkzaamheden**, is mogelijk een ontgrondingsvergunning (Ro.6) noodzakelijk.

Tabel 2.2.2. Overzicht bevorderen infiltratie (stedelijk gebied)

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
afkoppelen dakafvoeren aanleggen verbeterd gescheiden rioolstelsel	infiltratievijvers, retentiebekkens, wadi's, open watergangen	- gemeentelijk rioleringsplan	- Mb.5
infiltreren van water in de bodem		- Lozingenbesluit bodembescherming	- Mb.3
ruimte	verwerving, inrichting en beheer van nieuwe percelen	- zakelijke rechten - pachtovereenkomsten - bestemmingsplan buitengebied	- Eb.2 - Eb.3 - Ro.1
graafwerkzaamheden	ten behoeve van de infiltratiewerken	- aanlegvergunning - ontgrondingsvergunning	- Ro.2 - Ro.6

zie ook: paragraaf 3.2. Graafwerkzaamheden en grondverzet
 paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag
 paragraaf 3.6. Beschadiging of verwijdering van aanwezige beplanting

2.2.3. Wijzigen wateronttrekking (grondwater)

Principe

Grondwaterwinning en beregening uit grondwater veroorzaken een verlaging van de gemiddelde grondwaterstand. Dit kan leiden tot verdroging in het beekdal en het droogvallen van beken. De effecten van (drink-)waterwinningen zijn vaak regionaal, die van beregening veelal lokaal van aard. Wijziging in deze situatie kan de watervoerendheid van de beek bevorderen.

Schets op hoofdlijnen van de maatregel en effecten

De winning van grondwater uit bestaande winputten wordt verminderd of beëindigd. Voor drinkwaterwinning zijn dit veelal diepe putten, voor beregening ondiepe putten. In beide gevallen wordt de onttrekking verminderd of stilgezet en de winput soms gedicht. De grondwaterstand c.q. stijghoogte in het betreffende watervoerend pakket zal hierdoor stijgen. Hierdoor zal, afhankelijk van de geohydrologische situatie ter plaatse, de kwel toenemen (of de infiltratie afnemen), de beekafvoer toenemen en opbrengstderving in de landbouw niet meer voorkomen (of toenemen door wateroverlast). In bepaalde gevallen (bijvoorbeeld in stedelijke gebieden) kan mogelijk wateroverlast voorkomen door de stijgende grondwaterstand.

Juridische aspecten

Het ambtshalve **wijzigen of het beëindigen van een grondwateronttrekking** is een provinciale bevoegdheid die wordt geregeld via een vergunning ingevolge de Grondwaterwet (Wb.7).

Als het bevoegd gezag van mening is de vergunning te moeten wijzigen, kan de vergunninghouder onder omstandigheden aanspraak maken op bestuurscompensatie (Eb.4).

Door het stopzetten van de grondwaterwinning ten behoeve van de drinkwatervoorziening zal het bijbehorende grondwaterbeschermingsgebied c.q. milieubeschermingsgebied worden opgeheven. Hiertoe is een wijziging van de provinciale Milieuverordening (Mb.6) nodig. Door het wijzigen van het beschermingsgebied, dient tevens het bestemmingsplan buitengebied (Ro.1) van de betreffende gemeente aangepast te worden.

Door het wijzigen of intrekken van een onttrekkingsvergunning, waarmee een onttrekking vermindert of zelfs wordt beëindigd, kan op bepaalde percelen de verdroging verminderen of wateroverlast gaan optreden. Wateroverlast kan een **opbrengstderving** tot gevolg hebben. Bij wijzigen van grondwateronttrekkingen dient vooraf bekeken te worden of er **schade (b.v. opbrengstderving)** kan optreden. Deze schade dient bij voorkeur gecompenseerd te worden binnen het werk of wanneer dit niet anders kan, dient deze schade (eventueel) afgekocht te worden. Daarnaast kan, voor zover de eventuele schade niet uit anderen hoofde is/wordt vergoed, desverzocht aanleiding bestaan bestuurscompensatie (Eb.4) toe te kennen voor onvoorziene schade.

Tabel 2.2.3. Overzicht wijzigen wateronttrekking (grondwater)

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
wijzigen/beëindiging grondwateronttrekking	wijzigen/intrekken vergunning Grondwaterwet; verandering grondwaterbeschermingsgebied	- vergunning Grondwaterwet - bestuurscompensatie - prov. milieuverordening - bestemmingsplan buitengebied	- Wb.7 - Eb.4 - Mb.6 - Ro.1
schade/opbrengstderving	a.g.v. verhoogde grondwaterstand	- bestuurscompensatie	- Eb.4

2.2.4. Ontwikkelen bos

Principe

Een vergroting van het bosoppervlak in een stroomgebied geeft weliswaar vaak een vermindering te zien van de nuttige neerslag door een verhoogde verdamping (met name bij naaldbos) in vergelijking met akkerbouw, tegelijkertijd houdt de bosbodem echter water vast hetgeen vertraging geeft van de oppervlakkige en ondiepe afstroming naar de beek. Bos vertraagt in de "hogere gebieden" de infiltratie en vlakt daarmee het afvoerpatroon van de beek af (een gewenst effect).

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Omvorming van korte vegetaties naar opgaand (loof)bos kan spontaan (langzaam) geschieden door het beëindigen van het maai- en begrazingsbeheer en versneld worden door het aanplanten van bomen. Voor bosontwikkeling is ruimte nodig, hiervoor zal vaak grond een andere bestemming krijgen en/of verworven moeten worden.

De aanplant van bos kan, door de vertraging van de afvoer, een gunstig hydrologisch effect hebben. Daartoe dient dan bij voorkeur de drainage, indien aanwezig, van de te bebossen gronden worden opgeheven (paragraaf 2.2.1. verwijderen drainage). Men moet met een termijn van tientallen jaren rekening houden, voordat het hydrologisch effect volledig tot uiting kan komen.

Door een afvlakking van het afvoerverloop van de beek kan de grondwaterstand op aangrenzende percelen stijgen. Tevens kan door de bosaanplant beschaduwning van agrarische percelen optreden.

Juridische aspecten

Voor bosaanplant is **ruimte** nodig. Gronden waarop bos ontwikkeld gaat worden moeten of in eigendom komen, of er moet een overeenkomst gesloten worden over het gebruik van de gronden. Het in eigendom verkrijgen van de benodigde gronden kan gebeuren via aankoop (zakelijke rechten (Eb.2)) en zondig het afkopen van pachtovereenkomsten (Eb.3). Indien grondverwerving niet mogelijk/wenselijk is, kan ten behoeve van de maatregel een zakelijk recht (Eb.2) worden gevestigd.

Bij bosaanplant dient vooraf bekeken te worden of er **schade (b.v. opbrengstderiving** als gevolg van wateroverlast of schaduwwerking) kan optreden. Deze schade dient bij voorkeur voorkomen/gecompenseerd te worden binnen het werk of wanneer dit niet anders kan, dient deze schade (eventueel) afgekocht te worden. Daarnaast kan, voor zover de eventuele schade niet uit anderen hoofde is/wordt vergoed, desverzocht aanleiding bestaan bestuurscompensatie (Eb.4) toe te kennen voor onvoorziene schade.

Voor juridische aspecten die samenhangen met het verwijderen van drainage, wordt verwezen naar paragraaf 2.2.1.

Indien voor bosaanplant op grond van het bestemmingsplan een aanlegvergunning is vereist, dient een aanlegvergunning (Ro.2) te worden aangevraagd. Gebeurt de **inplant van bos** op gronden met een afwijkende bestemming, dan is sprake van een gebruikswijziging. Voordat tot aanplant van bos wordt overgegaan, dient dan eerst vrijstelling van het geldende bestemmingsplan buitengebied (Ro.1) te worden verleend. Bij de eerst volgende herziening van het bestemmingsplan dient met de (gerealiseerde) maatregel rekening te worden gehouden, in die zin dat de bestemming van de betreffende gronden daaraan wordt aangepast.

Tabel 2.2.4. Overzicht ontwikkelen bos

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
ruimte	aankoop, verwerving, inrichting en beheer van nieuwe percelen	- zakelijke rechten - pachtovereenkomsten	- Eb.2 - Eb.3
inplant bos	-	- aanlegvergunning - bestemmingsplan buitengebied	- Ro.2 - Ro.1
schade/opbrengstderving	a.g.v. verhoogde grondwaterstand of schaduwwerking	- bestuurscompensatie	- Eb.4
verwijderen drainage-middelen	ten behoeve van de bosaanplant	- zie paragraaf 2.2.1.	

zie ook: paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag

2.2.5. Aanleggen hydrologische buffer

Principe

Een hydrologische bufferzone is een brede zone langs de beek of elders in het stroomgebied waar water-onttrekkingen zijn verboden, drainerende watergangen zijn verwijderd en waar de oppervlakkige afstroming wordt voorkomen. Een bufferzone, mits van voldoende omvang, kan de basis-afvoer van de beek verhogen, afvoerpieken aftoppen en/of voorkomen dat een traject van de beek voor bepaalde tijd droog komt te vallen.

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Door het verwijderen van drainerende watergangen, het verhogen van de drainagebasis (paragraaf 2.2.1) en het reduceren van grondwateronttrekkingen (paragraaf 2.2.3) worden negatieve invloeden als gevolg van menselijk handelen op afstand van de beek gehouden. Door een verhoging van de grondwaterstand en/of het accepteren van eventuele inundatie kan op bepaalde percelen de verdroging verminderen of wateroverlast gaan voorkomen. Dit laatste kan leiden tot beperkingen van het gebruik. Voor bufferzones ten behoeve van de reductie van toestroming van stoffen naar de beek wordt verwezen naar 2.4.1.

Juridische aspecten

Voor de juridische aspecten die gemoeid zijn met het verwijderen van drainagemiddelen en het wijzigen van grondwateronttrekkingen wordt verwezen naar respectievelijk paragraaf 2.2.1. en 2.2.3.

Vanwege een mindere ontwatering worden veelal de gebruiksmogelijkheden van de landbouwgrond binnen de buffer beperkt. Dit kan leiden tot **opbrengstderving**. Zowel bovenstrooms als op de percelen grenzend aan de hydrologische buffer kan er, indien er geen afdoende maatregelen worden getroffen, eveneens opbrengstderving als gevolg van een vernatting optreden. Deze schade dient bij voorkeur gecompenseerd te worden binnen het werk of wanneer dit niet anders kan, dient deze schade (eventueel) afgekocht te worden. Daarnaast kan, voor zover de eventuele schade niet uit anderen hoofde is/wordt vergoed, desverzocht aanleiding bestaan bestuurscompensatie (Eb.4) toe te kennen voor onvoorziene schade.

Indien voor de aanleg van de hydrologische buffer de gronden niet meer geschikt zijn voor agrarisch gebruik, kan **grondverwerving** nodig zijn. Het eventueel in eigendom verkrijgen van de benodigde percelen kan gebeuren via vrijwillige verkoop (zakelijke rechten (Eb.)) of zonodig het afkopen van pachtovereenkomsten (Eb.3). Indien grondverwerving niet mogelijk is, kan wijziging van het gebruik van percelen gerealiseerd worden door middel van het vestigen van een zakelijk recht (Eb.2).

Voor de aanleg van de hydrologische buffer is **ruimte** nodig. Gebeurt de aanleg op gronden met een afwijkende bestemming, dan is sprake van een gebruikswijziging. Voordat tot de aanleg wordt overgegaan, dient dan eerst vrijstelling van het geldende bestemmingsplan buitengebied (Ro.1) te worden verleend. Bij de eerst volgende herziening van het bestemmingsplan dient met de (gerealiseerde) maatregel rekening te worden gehouden, in die zin dat de bestemming van de betreffende gronden daaraan wordt aangepast.

Tabel 2.2.5. Overzicht aanleggen hydrologische buffer

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
opbrengstderving	a.g.v. verhoogde grondwaterstand	- bestuurscompensatie	- Eb.4
grondverwerving	doordat de grond niet meer geschikt is voor agrarisch gebruik	- zakelijke rechten - pachtovereenkomsten	- Eb.2 - Eb.3
ruimte	a.g.v. aanleg buffer	- bestemmingsplan buitengebied	- Ro.1
verwijderen drainagemiddelen	beperking negatieve invloeden voor de beek	- zie paragraaf 2.2.1	
wijzigen wateronttrekkingen	beperking negatieve invloeden voor de beek	- zie paragraaf 2.2.3	

zie ook: paragraaf 3.3. Beheersovereenkomsten
 paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag
 paragraaf 3.6. Beschadiging of verwijdering van aanwezige beplanting

Uitvoering van graafwerkzaamheden

(foto: P. Mulder)

Aanleg tweefasen bedding

(foto: F. Verdonschot)

Ijsvogel

(foto: J. van Duinen)

Vistrap in Smallertsche beek

(foto: J. van Duinen)

2.2.6. Hergebruiken gezuiverd effluent (infiltratie)

Principe

In plaats van het effluent van rioolwaterzuiveringsinstallatie's door de beek te laten afvoeren, kan gezuiverd effluent in de bodem worden geïnfiltrated. Dit is een maatregel om de gemiddelde grondwaterstand te verhogen. Wanneer een beek in een extreem geval voor zijn afvoer erg afhankelijk is van effluent, bestaat de kans dat de beek (periodiek) droogvalt.

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Het effluent moet verregaand gezuiverd worden om bodemvervuiling te voorkomen. De infiltratievoorziening kan bestaan uit infiltratievijvers, waaruit het water kan infiltreren naar de ondergrond. Ook kunnen infiltratiesleuven worden aangebracht, om de infiltratiecapaciteit van de bovenste bodemlaag te vergroten. Er moet rekening worden gehouden met een (geringe) stijging van de freatische grondwaterstand in de omgeving.

Juridische aspecten

Algemeen geldt dat, indien de samenstelling van het gezuiverd effluent voor bepaalde stoffen boven de streefwaarden ligt en/of het ontvangende grondwater schoner is dan het te infiltreren gezuiverd effluent, voor het **infiltreren** van gezuiverd effluent **in de bodem** een ontheffing ingevolge het Lozingenbesluit bodembescherming (Mb.3) vereist is.

Voor de aanleg van infiltratievoorzieningen is **ruimte** nodig. Indien de grond niet in eigendom is, zullen de benodigde (delen van) percelen in eigendom moeten worden verkregen door verkoop (zakelijke rechten (Eb.2)) of zonodig door het afkopen van pachtovereenkomsten (Eb.3). Is dat niet mogelijk/wenselijk, dan kan ten behoeve van de maatregel een zakelijk recht (Eb.2) worden gevestigd.

Indien op grond van het bestemmingsplan een aanlegvergunning is vereist voor de uitvoering van de **graafwerkzaamheden**, dient tevens een aanlegvergunning (Ro.2) te worden aangevraagd.

Bij **beëindiging van de effluentlozing** op oppervlaktewateren is geen vergunning ingevolge de Wet verontreiniging oppervlaktewateren (Wb.6) meer vereist. Derhalve kan deze vergunning dan worden ingetrokken. Wanneer een deel van de effluentlozing blijft bestaan, zal betreffende vergunning gewijzigd moeten worden.

Tabel 2.2.6. Overzicht hergebruiken gezuiverd effluent (infiltratie)

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
infiltreren in de bodem	infiltreren van gezuiverd effluent	- Lozingenbesluit bodembescherming	- Mb.3
ruimte	verwerving, inrichting en beheer van nieuwe percelen	- zakelijke rechten - pachtovereenkomsten	- Eb.2 - Eb.3
graafwerkzaamheden	ten behoeve van de aanleg van infiltratie voorzieningen	- aanlegvergunning	- Ro.2
beëindigen lozing	door aanleg van infiltratiemiddelen	- Wet verontreiniging oppervlaktewateren	- Wb.6

zie ook: paragraaf 3.2. Graafwerkzaamheden en grondverzet
paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag
paragraaf 3.6. Beschadiging of verwijdering van aanwezige beplanting

2.2.7. Ontwikkelen van een inundatiezone

Principe

Door de beek de gelegenheid te geven om bij hoge afvoeren op bepaalde plaatsen buiten haar oevers te treden, kan water langer en bij voorkeur hoger in het stroomgebied worden vastgehouden. Zo ontstaat een inundatiezone waar een deel van het beekwater tijdelijk wordt geborgen en vertraagd terug kan vloeien naar de beek.

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Indien dijkjes, kades of wallen de beek bij hoog water binnen haar oevers houden kunnen deze worden doorgestoken of verwijderd. Om ongewenste overstromingen van omliggende gebieden te voorkomen zal in enkele gevallen een nieuwe kade moeten worden aangelegd rondom de inundatiezone. Indien de beek zo ver onder het omliggende maaiveld ligt dat overstromingen niet of zeer zelden voorkomen kan het maaiveld langs de beek worden verlaagd. De aanleg van een inundatiezone vergt ruimte voor gronden die regelmatig mogen overstromen. Met het ontwikkelen van inundatiezones worden veelal de gebruiksmogelijkheden van de (landbouw)grond binnen de inundatiezone, vanwege een periodieke overstroming, beperkt. Ook de kwaliteit van het periodiek aangevoerde slib bepaalt of er sprake is van schade.

Juridische aspecten

Voor het ontwikkelen van een inundatiezone moeten **graafwerkzaamheden** worden uitgevoerd zoals het doorsteken en/of aanleggen van kades en het creëren van laagten. Indien op grond van het bestemmingsplan een aanlegvergunning is vereist voor deze graafwerkzaamheden, dient een aanlegvergunning (Ro.2) te worden aangevraagd. Wanneer werkzaamheden aan de waterloop worden uitgevoerd is hiervoor in het algemeen tevens een keuronthefing (Wb.1) nodig. Nagegaan moet worden of een ontgrondingsvergunning (Ro.6) vereist is voor de **graafwerkzaamheden**.

Voor de aanleg van de inundatiezone is **ruimte** nodig. Gebeurt de aanleg op gronden met een afwijkende bestemming, dan is sprake van een gebruikswijziging. Voordat tot de aanleg wordt overgegaan, dient dan eerst vrijstelling van het geldende bestemmingsplan buitengebied (Ro.1) te worden verleend. Bij de eerst volgende herziening van het bestemmingsplan dient met de (gerealiseerde) maatregel rekening te worden gehouden, in die zin dat de bestemming van de betreffende gronden daaraan wordt aangepast.

Teneinde de inundatiezone te kunnen realiseren, is medewerking van de grondgebruikers noodzakelijk omdat een beperking van het grondgebruik kan leiden tot **schade/opbrengstderiving**. Vooraf dient bekeken te worden of er **schade** kan optreden. Deze schade dient bij voorkeur voorkomen/gecompenseerd te worden binnen het werk of wanneer dit niet anders kan, dient deze schade (eventueel) afgekocht te worden. Daarnaast kan, voor zover de eventuele schade niet uit anderen hoofde is/wordt vergoed, desverzocht aanleiding bestaan bestuurscompensatie (Eb.4) toe te kennen voor onvoorziene schade.

Wanneer als gevolg van het inrichten van een inundatiezone de percelen niet meer voor agrarisch gebruik geschikt zijn, kan het noodzakelijk zijn deze **gronden te verwerven**. Het eventueel in eigendom verkrijgen van de benodigde percelen kan gebeuren via vrijwillige verkoop (zakelijke rechten (Eb.2)) of zonodig het afkopen van pachtovereenkomsten (Eb.3). Indien grondverwerving niet mogelijk is, kan wijziging van het gebruik van percelen gerealiseerd worden door middel van het vestigen van een zakelijk recht (Eb.2).

Tabel 2.2.7. Overzicht ontwikkelen van een inundatiezone

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
graafwerkzaamheden	ten behoeve van de aanleg van de inundatiezone	- aanlegvergunning - keurontheffing - ontgrondingsvergunning	- Ro.2 - Wb.1 - Ro.6
ruimte	ten behoeve van de aanleg van de inundatiezone	- bestemmingsplan buitengebied	- Ro.1
schade/opbrengstderving	a.g.v. periodieke overstrooming, verhoogde grondwaterstand, aanvoer lage kwaliteit slib	- bestuurscompensatie	- Eb.4
grondverwerving	doordat de grond niet meer geschikt is voor agrarisch gebruik	- zakelijke rechten - pachtovereenkomsten	- Eb.2 - Eb.3

zie ook: paragraaf 3.2. Graafwerkzaamheden en grondverzet
 paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag
 paragraaf 3.6. Beschadiging of verwijdering van aanwezige beplanting

2.2.8. Vergroten retentie

Principe

Retentiesystemen, in de vorm van retentiebekkens, bergingsbassins, poelen en oude meanders, hebben tot doel gedurende natte perioden een gedeelte van de neerslag tijdelijk op te slaan (meestal vrij bovenstrooms) en piekafvoeren af te vlakken.

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Retentiesystemen zullen gegraven moeten worden. Dit leidt tot een groot ruimtebeslag. Voor het vergroten van de retentie kan gebruik gemaakt worden van bestaande meanders en poelen.

Juridische aspecten

Ten behoeve van de aanleg van retentievoorzieningen is **ruimte** nodig. Allereerst moet geprobeerd worden de benodigde gronden vrijwillig in eigendom (zakelijke rechten (Eb.2)) te verkrijgen of dit te bewerkstelligen door het zonodig afkopen van pachtovereenkomsten (Eb.3). Indien grondverwerving niet mogelijk/wenselijk is, kan wijziging van het gebruik van percelen gerealiseerd worden door middel van het vestigen van een zakelijk recht (Eb.2).

Gebeurt de aanleg van de retentiesystemen op gronden met een afwijkende bestemming, dan is sprake van een gebruikswijziging. Voordat tot de aanleg wordt overgegaan, dient dan eerst vrijstelling van het geldende bestemmingsplan buitengebied (Ro.1) te worden verleend. Bij de eerst volgende herziening van het bestemmingsplan dient met de (gerealiseerde) maatregel rekening te worden gehouden, in die zin dat de bestemming van de betreffende gronden daaraan wordt aangepast.

Indien op grond van het bestemmingsplan een aanlegvergunning is vereist voor de uitvoering van **graafwerkzaamheden** voor de aanleg van (nieuwe) retentiesystemen, dient tevens een aanlegvergunning (Ro.2) te worden aangevraagd. Wanneer er graafwerkzaamheden aan waterlopen uitgevoerd worden, is een keurontheffing (Wb.1) nodig. Nagegaan dient te worden of voor de graafwerkzaamheden een ontgrondingsvergunning (Ro.6) vereist is.

Tabel 2.2.8. Overzicht vergroten retentie

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
ruimte	verwerving, inrichting en beheer van nieuwe percelen	- zakelijke rechten - pachtovereenkomsten - bestemmingsplan buitengebied	- Eb.2 - Eb.3 - Ro.1
graafwerkzaamheden	ten behoeve van aanleg retentiesystemen	- aanlegvergunning - keurontheffing - ontgrondingsvergunning	- Ro.2 - Wb.1 - Ro.6

zie ook: paragraaf 3.2. Graafwerkzaamheden en grondverzet
paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag
paragraaf 3.6. Beschadiging of verwijdering van aanwezige beplanting

2.2.9. Herstellen oorspronkelijk stroomgebied

Principe

Van veel beken is een deel van het oorspronkelijke stroomgebied afgekoppeld. Dit heeft tot een vermindering van de beekafvoer geleid. Voor de afvoer van het water uit het afgekoppelde deel van het stroomgebied zijn meestal extra watergangen gegraven. Deze extra watergangen draineren de omgeving en voeren een deel van het oorspronkelijke beekwater naar elders af. Hierdoor is de afvoer van de oorspronkelijke beek sterk gereduceerd. Door de afgekoppelde deelstroomgebieden opnieuw aan te sluiten wordt de oorspronkelijke toestand hersteld.

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Bij het herstellen van stroomgebieden worden deelstroomgebieden gekoppeld. De effecten van deze maatregel zijn afhankelijk van de grootte en de eigenschappen van het betreffende deelstroomgebied (verhard oppervlak, begroeiing, drainagedichtheid, waterkwaliteit). Positieve effecten voor beekherstel kunnen zijn dat (bij gelijkblijvende beddingdimensies) de stroomsnelheden in de beek toenemen, de waterstanden in het traject benedenstrooms stijgen en de grondwaterstanden bovenstrooms stijgen door verminderde drainage omdat bepaalde waterlopen buiten gebruik raken. De stijgende waterstanden kunnen wateroverlast veroorzaken in stedelijke en/of landbouwgebieden in het stroomgebied.

Juridische aspecten

Voor het graven van nieuwe verbindende watergangen is **ruimte** nodig. Het in eigendom verkrijgen van de benodigde gronden kan gebeuren via aankoop (zakelijke rechten (Eb.2)) en zonodig het afkopen van pachtovereenkomsten (Eb.3). Indien grondverwerving niet mogelijk/wenselijk is, kan ten behoeve van de maatregel een zakelijk recht (Eb.2) worden gevestigd. De aanleg van nieuwe waterlopen (verbindingen) kan voor zover het perceelsdoorsnijdingen betreft en geen bereidheid tot verkoop bestaat, gebeuren met behulp van art. 12 Waterstaatswet 1900. Dit geldt niet voor werken die geen functie voor de aan- of afvoer van water. Ontheffing (Eb.1) is in principe mogelijk maar een lange en moeilijk begaanbare weg.

Gebeurt de aanleg van oorspronkelijke verbindingen op gronden met een afwijkende bestemming, dan is sprake van een gebruikswijziging. Voordat tot de aanleg wordt overgegaan, dient dan eerst vrijstelling van het geldende bestemmingsplan buitengebied (Ro.1) te worden verleend. Bij de eerst volgende herziening van het bestemmingsplan dient met de (gerealiseerde) maatregel rekening te worden gehouden, in die zin dat de bestemming van de betreffende gronden daaraan wordt aangepast.

Centraal bij het herstel van het oorspronkelijke stroomgebied staat de uitvoer van **cultuurtechnische maatregelen**, en daarmee het aanpassen van de waterhuishoudkundige situatie. Voor deze cultuurtechnische maatregelen is een keurontheffing (Wb.1) noodzakelijk. Indien op grond van het bestemmingsplan een aanlegvergunning is vereist voor de maatregel, dient tevens een aanlegvergunning (Ro.2) te worden aangevraagd. Wanneer grotere constructies of andere kunstwerken moeten worden aangelegd, is veelal een bouwvergunning (Ro.3) vereist. Onder omstandigheden kan worden volstaan met een voorafgaande melding. Wanneer duikers onder bestaande wegen worden aangelegd of er moeten andere werkzaamheden aan wegen worden uitgevoerd, dient na realisering de wegenlegger (Wegenwet (Ro.5)) aangepast te worden.

Tenslotte kan een melding ingevolge het Besluit riool- en poldergemalen milieubeheer (Mb.7) noodzakelijk zijn indien bestaande (polder)gemalen wijzigingen ondergaan.

Tabel 2.2.9. Overzicht herstellen oorspronkelijk stroomgebied

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
ruimte	verwerving, verandering inrichting	<ul style="list-style-type: none"> - onteigening - zakelijke rechten - pachtovereenkomsten - bestemmingsplan buitengebied 	<ul style="list-style-type: none"> - Eb.1 - Eb.2 - Eb.3 - Ro.1
cultuurtechnische maatregelen	aanpassen waterhuishoudkundige situatie	<ul style="list-style-type: none"> - keurontheffing - aanlegvergunning - bouwvergunning - Wegenwet - Besluit riool- en poldergemaal milieubeheer 	<ul style="list-style-type: none"> - Wb.1 - Ro.2 - Ro.3 - Ro.5 - Mb.7

zie ook: paragraaf 3.2. Graafwerkzaamheden en grondverzet
 paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag
 paragraaf 3.6. Beschadiging of verwijdering van aanwezige beplanting

2.2.10. Verwijderen stuw

Principe

Het verwijderen van een stuw resulteert in een toename van de stroomsnelheid en een daling van het bovenstroomse peil. Deze toename in verdroging vraagt bijna altijd om aanvullende maatregelen om dit te voorkomen, bijvoorbeeld het verlengen van de watergang.

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Het verwijderen van stuwen houdt in dat kunstwerken worden gesloopt.

Door het verwijderen van een stuw in een genormaliseerde beek zakt het waterpeil en kan de beek bij lage afvoeren zelfs (bijna) droog vallen. Om dit te voorkomen vormt het verwijderen van stuwen meestal een onderdeel of valt samen met andere maatregelen zoals het graven van meanders, het verkleinen van het dwarsprofiel, een ander onderhoud en/of het aanleggen van meerdere cascadestuwen met een kleiner verval. Desondanks kan het waterpeil in de beek en dus ook de grondwaterstand in de aanliggende gronden plaatselijk veranderen.

Juridische aspecten

Voor het **slopen** van bestaande constructies is in vele gevallen een sloopvergunning (Ro.4) nodig. In het bestemmingsplan kan zijn bepaald dat voor het slopen van bouwwerken een aanlegvergunning (Ro.2) is vereist. Dit geldt met name voor beschermde stads- en dorpsgezichten en monumenten en is over het algemeen niet van toepassing op het slopen van stuwen in het kader van een beekherstelproject. Voor het slopen van kunstwerken is tevens een keuronthefing (Wb.1) nodig.

Door het verwijderen van een stuw verandert de watervoerendheid van waterlopen en van de hoofdbeek, met name bovenstrooms van de verwijderde stuw, en kan dit de eventuele gebruikers van het beekwater duperen. Onttrekkers aan oppervlaktewater, die in het bezit zijn van een vergunning ingevolge de Wet op de waterhuishouding kunnen hiervan **schade** ondervinden. Met het verwijderen van een stuw kunnen zonder aanvullende maatregelen zoals meandering, bovenstrooms van de stuw grondwaterstands dalingen optreden waardoor droogteschade kan ontstaan. Droogteschade kan voor de grondgebruikers leiden tot **opbrengstderving**. Vooraf dient bekeken te worden of er **schade** kan optreden. Deze schade dient bij voorkeur voorkomen/gecompenseerd te worden binnen het werk of wanneer dit niet anders kan, dient deze schade (eventueel) afgekocht te worden. Daarnaast kan, voor zover de eventuele schade niet uit anderen hoofde is/wordt vergoed, desverzocht aanleiding bestaan bestuurscompensatie (Eb.4) toe te kennen voor onvoorziene schade.

Wanneer door de verwijdering van de stuw het **peil in de beek verandert**, en er rusten stuw- en/of molenrecht op de beek, dient men bij de voorbereiding van de betreffende maatregel rekening te houden met dit zakelijk recht (Eb.2). Wanneer eventuele schade niet uit anderen hoofde is/wordt vergoed, kan er desverzocht aanleiding bestaan bestuurscompensatie (Eb.4) toe te kennen. In het meest ingrijpende geval dient het molen en/of stuwrecht afgekocht te worden. Bij **verandering van het peil in de beek** kan het noodzakelijk zijn het (streef)peil (Wb.3) aan te passen.

Tabel 2.2.10. Overzicht verwijderen stuw

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
slopen	slopen bestaande constructies	- sloopvergunning - aanlegvergunning - keurontheffing	- Ro.4 - Ro.2 - Wb.1
schade/opbrengstderving	a.g.v. verhoogde grondwaterstand	- bestuurscompensatie	- Eb.4
verandering van peil in beek	molen- en/of stuwrecht; ingeval van vastgesteld peil	- zakelijke rechten - (streef)peil	- Eb.2 - Wb.3

zie ook: paragraaf 3.7. Verontreinigd puin/afval

2.2.11. Aanleggen nevengeul

Principe

Door de aanleg van een nevengeul (ook wel by-pass, overlaat of omleiding genoemd) kunnen hoge afvoeren worden gereduceerd. Er zijn natte nevengeulen die het gehele jaar watervoe- ren en droge nevengeulen die alleen bij hoge afvoeren water voeren. Deze laatste fungeren als droge overlaten en verdienen vaak de voorkeur.

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Een nevengeul wordt naast de bestaande beek gegraven, waarbij de bestaande beekloop gehandhaafd blijft. Het water van de beek wordt over twee takken verdeeld (in sommige gevallen met behulp van een verdeelwerk), waardoor hoge afvoeren in de beek kunnen worden gereduceerd. Doordat met name hoogwatergolven door de nevengeul afgetopt worden, zijn er geen negatieve invloeden op de omgeving bij deze maatregel.

Juridische aspecten

Ten behoeve van de aanleg van een nevengeul is **ruimte** nodig. Het in eigendom verkrijgen van de benodigde gronden kan gebeuren via aankoop (zakelijke rechten (Eb.2)) en zonodig het afkopen van pachtovereenkomsten (Eb.3). Indien grondverwerving niet mogelijk/wenselijk is, kan ten behoeve van de maatregel een zakelijk recht (Eb.2) worden gevestigd.

Gebeurt de aanleg van de nevengeul op gronden met een afwijkende bestemming, dan is sprake van een gebruikswijziging. Voordat tot de aanleg wordt overgegaan, dient dan eerst vrijstelling van het geldende bestemmingsplan buitengebied (Ro.1) te worden verleend. Bij de eerst volgende herziening van het bestemmingsplan dient met de (gerealiseerde) maatregel rekening te worden gehouden, in die zin dat de bestemming van de betreffende gronden daaraan wordt aangepast.

Voor de aanleg moeten **cultuurtechnische maatregelen** en **graafwerkzaamheden** worden uitgevoerd. Te denken valt bijvoorbeeld aan het verwijderen of verplaatsen van bestaande drainagemiddelen (paragraaf 2.2.1.), het dempen van watergangen en het aanpassen van de waterhuishoudkundige situatie. Voor deze cultuurtechnische maatregelen is een keurontheffing (Wb.1) noodzakelijk. Indien op grond van het bestemmingsplan een aanlegvergunning is vereist voor de maatregel, dient tevens een aanlegvergunning (Ro.2) te worden aangevraagd. Wanneer grotere (verdeel)constructies of andere kunstwerken moeten worden aangelegd, is veelal een bouwvergunning (Ro.3) vereist. Onder omstandigheden kan worden volstaan met een voorafgaande melding.

Tabel 2.2.11. Overzicht aanleggen nevengeul

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
ruimte	aankoop, verwerving, inrichting en be- heer van nevengeul	- zakelijke rechten - pachtovereenkomsten - bestemmingsplan buitengebied	- Eb.2 - Eb.3 - Ro.1
cultuurtechnische maatreg- len en graafwerkzaamheden	aanpassen waterhuishoudkundige situatie	- keurontheffing - aanlegvergunning - bouwvergunning	- Wb.1 - Ro.2 - Ro.3

zie ook: paragraaf 3.2. Graafwerkzaamheden en grondverzet
paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag
paragraaf 3.6. Beschadiging of verwijdering van aanwezige beplanting

2.3. Maatregelen ten behoeve van structuren

2.3.1. Passief ontwikkelen van meanders/niets doen

Principe

Bij passieve meanderontwikkeling of niets doen wordt de beek de vrijheid gegeven om zich autonoom morfologisch te ontwikkelen. Dit leidt tot een grotere variatie in beddingdimensies, bodemreliëf en samenstelling van het beekbeddingmateriaal.

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Het passief ontwikkelen van meanders kan bereikt worden door het stoppen van het onderhoud in de beek, zodat de natuurlijke processen de vrije hand krijgen. Als de beekbodembodem zich geleidelijk verhoogt, leidt dit bovenstrooms tot verhoging van grondwaterstanden en vergroting van het gebruik van de grondwaterberging. Door de meandering wordt het ruimtebeslag van de beek groter.

Juridische aspecten

Als gevolg van het beëindigen van het onderhoud kunnen meanders ontstaan. Daarvoor is **ruimte** nodig. Het in eigendom verkrijgen van de benodigde gronden kan gebeuren via aankoop (zakelijke rechten (Eb.2)) en zonodig het afkopen van pachtovereenkomsten (Eb.3). Indien grondverwerving niet mogelijk/wenselijk is, kan ten behoeve van de maatregel een zakelijk recht (Eb.2) worden gevestigd. Tevens zal het bestemmingsplan buitengebied (Ro.1) aangepast moeten worden aan deze nieuwe ruimtelijke invulling.

Met het ontstaan van nieuwe meanders kan er op percelen, grenzend aan deze meanders door een verhoging van de grondwaterstand, opbrengsttoename als gevolg van verminderde verdroging of **opbrengstderving** als gevolg van vernatting optreden. Vooraf dient bekeken te worden of er **schade** kan optreden. Deze schade dient bij voorkeur voorkomen/gecompenseerd te worden binnen het werk of wanneer dit niet anders kan, dient deze schade (eventueel) afgekocht te worden. Daarnaast kan, voor zover de eventuele schade niet uit anderen hoofde is/wordt vergoed, desverzocht aanleiding bestaan bestuurscompensatie (Eb.4) toe te kennen voor onvoorziene schade.

Tabel 2.3.1. Overzicht passief ontwikkelen van meanders/niets doen

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
ruimte	verwerving, inrichting en beheer van nieuwe percelen	- zakelijk rechten - pachtovereenkomsten - bestemmingsplan buitengebied	- Eb.2 - Eb.3 - Ro.1
opbrengstderving/schade	a.g.v. verhoogde grondwaterstand	- bestuurscompensatie	- Eb.4

zie ook: paragraaf 3.4. Aanpassing waterhuishoudkundige situatie en wijziging onderhoud
paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag

2.3.2. Graven meanders

Principe

Bij het graven van meanders wordt, in tegenstelling tot de passieve meanderontwikkeling, het tracé meanderend of kronkelend aangelegd. Door de aanleg van meanders zal de beeklengte toenemen en het verhang afnemen, waardoor de oorspronkelijke situatie wordt hersteld.

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Door het uitgraven van meanders kan een beekloop op korte termijn verlegd worden naar een gewenst, kronkelig, profiel. Hiervoor is ruimte nodig. De rechte beekloop wordt gedempt of in elk geval afgekoppeld. Verhoogde sedimentatie kan veelal voorkomen worden door verkleining van de beddingdimensies, waardoor stroomsnelheid en morfologische dynamiek groter worden.

Juridische aspecten

Voor het graven van meanders is **ruimte** nodig. Het in eigendom verkrijgen van de benodigde gronden kan gebeuren via aankoop (zakelijke rechten (Eb.2)) en zonodig het afkopen van pachtovereenkomsten (Eb.3). Indien grondverwerving niet mogelijk/wenselijk is, kan ten behoeve van de maatregel een zakelijk recht (Eb.2) worden gevestigd.

Gebeurt de aanleg van de meander op gronden met een afwijkende bestemming, dan is sprake van een gebruikswijziging. Voordat tot de aanleg wordt overgegaan, dient dan eerst vrijstelling van het geldende bestemmingsplan buitengebied (Ro.1) te worden verleend. Bij de eerst volgende herziening van het bestemmingsplan dient met de (gerealiseerde) maatregel rekening te worden gehouden, in die zin dat de bestemming van de betreffende gronden daaraan wordt aangepast.

Verder moeten **cultuurtechnische maatregelen** en **graafwerkzaamheden** worden uitgevoerd om de waterhuishoudkundige situatie aan te passen. Te denken valt bijvoorbeeld aan het verwijderen of verplaatsen van bestaande drainagemiddelen (paragraaf 2.2.1.), het geheel of gedeeltelijk dempen van sloten en greppels, het plaatsen van kunstwerken zoals verdeelwerken, stuwen, bruggen, et cetera. Voor deze cultuurtechnische maatregelen is een keurontheffing (Wb.1) noodzakelijk. Indien op grond van het bestemmingsplan een aanlegvergunning is vereist voor de maatregel, dient tevens een aanlegvergunning (Ro.2) te worden aangevraagd.

Door de aanleg van meanders en het daarmee afnemende verhang kan er op percelen, grenzend aan een meander en bovenstreams, **opbrengstderving** optreden als gevolg van vernatting. Ook kan **schade** optreden als gevolg van een verminderde bereikbaarheid van door meanders ingesloten percelen. Vooraf dient bekeken te worden of er **schade (en opbrengstderving)** kan optreden. Deze schade dient bij voorkeur voorkomen/gecompenseerd te worden binnen het werk of wanneer dit niet anders kan, dient deze schade (eventueel) afgekocht te worden. Daarnaast kan, voor zover de eventuele schade niet uit anderen hoofde is/wordt vergoed, desverzocht aanleiding bestaan bestuurscompensatie (Eb.4) toe te kennen voor onvoorziene schade.

Tabel 2.3.2. Overzicht graven meanders

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
ruimte	verwerving, inrichting en beheer van nieuwe percelen	- zakelijke rechten - pachtovereenkomsten - bestemmingsplan buitengebied	- Eb.2 - Eb.3 - Ro.1
cultuurtechnische maatregelen en graafwerkzaamheden	het dempen van sloten en greppels, plaatsen kunstwerken, et cetera; aanpassen waterhuishoudkundige situatie	- keurontheffing - aanlegvergunning	- Wb.1 - Ro.2
schade/opbrengstderving	a.g.v. verhoogde grondwaterstand en verminderde bereikbaarheid	- bestuurscompensatie	- Eb.4

zie ook: paragraaf 3.2. Graafwerkzaamheden en grondverzet
 paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag
 paragraaf 3.6. Beschadiging of verwijdering van aanwezige beplanting

2.3.3. Actief ontwikkelen (micro)meanders

Principe

Autonome morfologische processen op microschaal (binnen de beekbedding) kunnen worden gestimuleerd door selectief onderhoud van de bedding. Deze methode is gebaseerd op de invloed van organische structuren (takken, bladpakketten) en water- en oeverplanten op de stroomsnelheid.

Schets op hoofdlijnen van de maatregel en effecten

Plaatselijk wordt het onderhoud geëxtensiverd waardoor oever- en waterplanten blijven staan en organisch materiaal blijft liggen. Door het extensiveren van het onderhoud wordt het beekprofiel kleiner en neemt de afvoercapaciteit van de beek af. Dit kan tot stijging van de grondwaterstand leiden op aangrenzende percelen.

Juridische aspecten

Met het ontwikkelen van (micro)meanders kan er, vanwege een vertraagde afvoer, vooral bovenstrooms **schade/opbrengstderving** optreden als gevolg van vernatting. Vooraf dient bekeken te worden of er **schade** kan optreden. Deze schade dient bij voorkeur voorkomen/gecompenseerd te worden binnen het werk of wanneer dit niet anders kan, dient deze schade (eventueel) afgekocht te worden. Daarnaast kan, voor zover de eventuele schade niet uit anderen hoofde is/wordt vergoed, desverzocht aanleiding bestaan bestuurscompensatie (Eb.4) toe te kennen voor onvoorziene schade.

Tabel 2.3.3. Overzicht actief ontwikkelen (micro)meanders

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
schade/opbrengstderving	a.g.v. verhoogde grondwaterstand	- bestuurscompensatie	- Eb.4

zie ook: paragraaf 3.7. Aanpassing waterhuishoudkundige situatie en wijziging onderhoud

2.3.4. Verkleinen profiel

Principe

Door verondiepen en versmallen van het doorstroomde profiel gaat de gemiddelde stroomsnelheid omhoog en worden de fluctuaties in de stroomsnelheid vergroot. Tevens worden morfologische processen weer in gang gezet.

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Het verondiepen of versmallen van het profiel kan gerealiseerd worden door aanvulling met grond. Afhankelijk van de profielverkleining, kan in aangrenzende percelen de grondwaterstand stijgen door vermindering van de drainerende werking van de waterloop.

Juridische aspecten

Voor het verkleinen van het profiel zijn **cultuurtechnische maatregelen** nodig, zoals het verondiepen en/of versmallen van de watergang. Voor deze maatregelen is een keurontheffing (Wb.1) noodzakelijk. Indien op grond van het bestemmingsplan een aanlegvergunning is vereist voor de maatregel, dient tevens een aanlegvergunning (Ro.2) te worden aangevraagd.

Door het verkleinen van het beekprofiel kan, vanwege een vertraagde afvoer en opstuwning, vooral bovenstrooms, opbrengstverbetering als gevolg van verminderde verdroging of **opbrengstderving** als gevolg van vernatting optreden. Wanneer schade wordt aangetoond, kan er desverzocht aanleiding bestaan om bestuurscompensatie (Eb.4) toe te kennen.

Tabel 2.3.4. Overzicht verkleinen profiel

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
cultuurtechnische maatregelen	verondiepen en versmallen van watergangen	- keurontheffing - aanlegvergunning	- Wb.1 - Ro.2
opbrengstderving	a.g.v. verhoogde grondwaterstand	- bestuurscompensatie	- Eb.4

zie ook: paragraaf 3.2. Graafwerkzaamheden en grondverzet

2.3.5. Verwijderen profielverdediging

Principe

Vastgelegde profielen belemmeren een vrij verloop van morfologische processen en het vrij ontstaan en verdwijnen van microhabitats. Het verwijderen van beschoeiing en bodemversterkende materialen geeft de beek weer vrijheid. Er kunnen zandbanken ontstaan en het kan aanleiding zijn voor spontane meanderontwikkeling.

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Door het gefaseerd verwijderen of vervangen door minder duurzaam materiaal, kan een natuurlijke oeververdediging van planten ontstaan. De maatregel wordt bij voorkeur gecombineerd met het toepassen van beekbegeleidende beplanting. Door het verwijderen van de oeververdediging kan loopverplaatsing en/of afkalving van oevers plaatsvinden (meer ruimtebeslag).

Juridische aspecten

Het verwijderen van profielverdediging is een **cultuurtechnische maatregel** om de waterhuishoudkundige situatie aan te passen. Hiervoor is een keurontheffing (Wb.1) noodzakelijk. Indien op grond van het bestemmingsplan een aanlegvergunning (Ro.2) te worden aangevraagd. Wanneer de profielverdediging uit stenig materiaal bestaat, kan voor het **slopen** hiervan tevens een sloopvergunning (Ro.4) noodzakelijk zijn.

Door het verwijderen van de profielverdediging zullen de vrijheidsgraden van de beek toenemen. Het kan nodig zijn hiervoor **ruimte** te creëren. Het in eigendom verkrijgen van de benodigde gronden kan gebeuren via aankoop (zakelijke rechten (Eb.2)) en zonodig het afkopen van pachtovereenkomsten (Eb.3). Indien grondverwerving niet mogelijk/wenselijk is, kan ten behoeve van de maatregel een zakelijk recht (Eb.2) worden gevestigd.

Tabel 2.3.5. Overzicht verwijderen profielverdediging

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
cultuurtechnische maatregelen	aanpassen waterhuishoudkundige situatie, sloopwerkzaamheden	- keurontheffing - aanlegvergunning	- Wb.1 - Ro.2
slopen	profielverdediging van stenig materiaal	- sloopvergunning	- Ro.4
ruimte	verwerving, inrichting en beheer van nieuwe percelen	- zakelijke rechten - pachtovereenkomsten	- Eb.2 - Eb.3

zie ook: paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag
paragraaf 3.7. Verontreinigd puin/afval

2.3.6. Aanleggen asymmetrisch profiel

Principe

Door de aanleg van asymmetrische profielen wordt de natuurlijke variatie in de beddingdimmers hersteld en ontstaat ook meer variatie in stroomsnelheid en samenstelling van het beddingmateriaal.

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Het aanleggen van een asymmetrisch profiel wordt bij voorkeur uitgevoerd in combinatie met profielverkleining. De aanleg kan plaatsvinden door het verplaatsen van grond binnen de beekbedding of het verflauwen van het talud aan één kant. Bij verlaging van het maaiveld wordt de breedte bovenin het profiel vergroot, hetgeen nadelig voor de stroming is. Wanneer deze maatregel wordt uitgevoerd door het inbrengen van grond, neemt de hydraulische capaciteit af. Dit leidt tot vertraging van de afvoer waardoor op aangrenzende percelen de grondwaterstand kan verhogen.

Juridische aspecten

Voor het aanleggen van een asymmetrisch profiel zijn **graafwerkzaamheden** nodig. Tevens kunnen er **cultuurtechnische maatregelen** nodig zijn, bijvoorbeeld als het gaat om het verwijderen van profielverdediging (paragraaf 2.3.5.). Voor dergelijke waterhuishoudkundige aanpassingen is een keurontheffing (Wb.1) noodzakelijk. Indien op grond van het bestemmingsplan een aanlegvergunning is vereist voor de maatregel, dient tevens een aanlegvergunning (Ro.2) te worden aangevraagd.

Door het aanleggen van asymmetrische profielen kan er, vanwege een vertraagde afvoer, vooral bovenstrooms **opbrengstderving** optreden als gevolg van vernatting. Vooraf dient bekeken te worden of er **schade** kan optreden. Deze schade dient bij voorkeur voorkomen/gecompenseerd te worden binnen het werk of wanneer dit niet anders kan, dient deze schade (eventueel) afgekocht te worden. Daarnaast kan, voor zover de eventuele schade niet uit anderen hoofde is/wordt vergoed, desverzocht aanleiding bestaan bestuurscompensatie (Eb.4) toe te kennen voor onvoorziene schade.

Indien een grote bovenbreedte gewenst is, is extra **ruimte** nodig. Allereerst dient geprobeerd te worden de benodigde gronden vrijwillig in eigendom te verkrijgen (zakelijke rechten (Eb.2)) of dit te bewerkstelligen door het afkopen van pachtovereenkomsten (Eb.3). Indien grondverwerving niet mogelijk is, kan wijziging van het gebruik van percelen gerealiseerd worden door middel van het vestigen van een zakelijk recht (Eb.2). Gebeurt de aanleg van het asymmetrisch profiel (gedeeltelijk) op gronden met een afwijkende bestemming, dan is sprake van een gebruikswijziging. Voordat tot de aanleg wordt overgegaan, dient dan eerst vrijstelling van het geldende bestemmingsplan buitengebied (Ro.1) te worden verleend. Bij de eerst volgende herziening van het bestemmingsplan dient met de (gerealiseerde) maatregel rekening te worden gehouden, in die zin dat de bestemming van de betreffende gronden daaraan wordt aangepast.

Tabel 2.3.6. Overzicht aanleggen asymmetrisch profiel

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
graafwerkzaamheden aan de waterloop en cultuurtechnische maatregelen	aanpassen waterhuishoudkundige situatie; het verwijderen van profielverdediging	- keurontheffing - aanlegvergunning	- Wb.1 - Ro.2
schade/opbrengstderving	a.g.v. verhoogde grondwaterstand	- bestuurscompensatie	- Eb.4
ruimte	verwerving, inrichting en beheer van nieuwe percelen	- zakelijke rechten - pachtovereenkomsten - bestemmingsplan buitengebied	- Eb.2 - Eb.3 - Ro.1

zie ook: paragraaf 3.2. Graafwerkzaamheden en grondverzet
paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag
paragraaf 3.6. Beschadiging of verwijdering van aanwezige beplanting

Cannenburgse korenmolen: molen- en stuwrechten

(foto: J. van Duinen)

Ruiten A, Sellingeren

(foto: P. Mulder)

Opstuwing tot mv. in Moezelpeel t.b.v. vernatting

(foto: F. Verdonschot)

Vergunningen zijn nodig voor de uitvoering van graafwerkzaamheden

(foto: P. Mulder)

2.3.7. Aanplanten houtwal

Principe

Veelal worden beken begeleid door oeverbegroeiing met houtige gewassen. Die begroeiing is aangelegd of heeft zich spontaan ontwikkeld direct langs en op de beekoever. Enerzijds heeft de aanwezigheid van bomen in de taluds een stabiliserende werking op de morfologie. Anderzijds kunnen bomen als obstakels in de stroom een bron van morfologische microdynamiek zijn, die op termijn het proces van het ontstaan van kronkels bevorderen.

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Voor de aanplant van een houtwal direct langs een beek is ruimte langs en op de oever nodig. De boomkeuze moet aansluiten bij de lokale natuurlijke begroeiing. Na een aantal jaren vormen de boomwortels een stevig onderdeel van de oever, waardoor erosie beperkt wordt. De houtwal kan beschaduwing op aangrenzende landbouwpercelen veroorzaken.

Juridische aspecten

Voor het aanplanten van een houtwal is **ruimte** nodig. Het in eigendom verkrijgen van de benodigde gronden kan gebeuren via aankoop (zakelijke rechten (Eb.2)) en zonodig het afkopen van pachtovereenkomsten (Eb.3). Indien grondverwerving niet mogelijk/wenselijk is, kan ten behoeve van de maatregel een zakelijk recht (Eb.2) worden gevestigd.

Gebeurt de aanplant van de houtwal op gronden met een afwijkende bestemming, dan is sprake van een gebruikswijziging. Voordat tot de aanleg wordt overgegaan, dient dan eerst vrijstelling van het geldende bestemmingsplan buitengebied (Ro.1) te worden verleend. Bij de eerst volgende herziening van het bestemmingsplan dient met de (gerealiseerde) maatregel rekening te worden gehouden, in die zin dat de bestemming van de betreffende gronden daaraan wordt aangepast.

Door het aanplanten van een houtwal kan **opbrengstderving** ontstaan, bijvoorbeeld als gevolg van schaduwwerking. Vooraf dient bekeken te worden of er **schade** kan optreden. Deze schade dient bij voorkeur voorkomen/gecompenseerd te worden binnen het werk of wanneer dit niet anders kan, dient deze schade (eventueel) afgekocht te worden. Daarnaast kan, voor zover de eventuele schade niet uit anderen hoofde is/wordt vergoed, desverzocht aanleiding bestaan bestuurscompensatie (Eb.4) toe te kennen voor onvoorziene schade.

Tabel 2.3.7. Overzicht aanplanten houtwal

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
ruimte	verwerving, inrichting en beheer van oeverstroken	- zakelijke rechten - pachtovereenkomsten - bestemmingsplan buitengebied	- Eb.2 - Eb.3 - Ro.1
schade/opbrengstderving	a.g.v. schaduwwerking	- bestuurscompensatie	- Eb.4

zie ook: paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag

2.3.8. Aanleggen twee-fasen bedding (accolade profiel)

Principe

In een twee-fasen bedding (accolade profiel) wordt bij basis afvoer het water getransporteerd in een laagwater-bedding en bij piekafvoeren in een hoogwater-bedding. In de twee-fasen bedding nemen stroomsnelheid en waterdiepte bij lage afvoeren toe ten opzichte van een genormaliseerd profiel.

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Door in de waterloop een hoogwater-bedding en een laagwater-bedding te graven ontstaat een verhoogde variatie in beddingdimensies, stroomsnelheden en beddingmateriaal. Door de aanleg kunnen bestaande kunstwerken aangepast en profielverdediging verwijderd (2.3.5) of aangepast moeten worden.

Juridische aspecten

Voor het aanleggen van een twee-fasen bedding moeten **cultuurtechnische maatregelen** en **graafwerkzaamheden** worden uitgevoerd om de waterhuishoudkundige situatie aan te passen. Te denken valt bijvoorbeeld aan het verwijderen van profielverdediging (paragraaf 2.3.5.), het wijzigen van kunstwerken zoals verdeelwerken, stuwen, bruggen, et cetera. Voor deze waterhuishoudkundige aanpassingen is een keurontheffing (Wb.1) noodzakelijk. Indien op grond van het bestemmingsplan een aanlegvergunning is vereist voor de maatregel, dient tevens een aanlegvergunning (Ro.2) te worden aangevraagd. Voor het wijzigen van kunstwerken is wellicht een bouwvergunning (Ro.3) vereist. Voor het **slopen** van bestaande constructies is in vele gevallen een sloopvergunning (Ro.4) nodig.

Het aanleggen van een twee-fasen bedding kan, met name als dit plaatsvindt buiten het bestaande profiel, **ruimtebeslag** met zich meebrengen. Het in eigendom verkrijgen van de benodigde gronden kan gebeuren via aankoop (zakelijke rechten (Eb.2)) en zonodig het afkopen van pachtovereenkomsten (Eb.3). Indien grondverwerving niet mogelijk/wenselijk is, kan ten behoeve van de maatregel een zakelijk recht (Eb.2) worden gevestigd.

Gebeurt de aanleg van de twee-fasen bedding op gronden met een afwijkende bestemming, dan is sprake van een gebruikswijziging. Voordat tot de aanleg wordt overgegaan, dient dan eerst vrijstelling van het geldende bestemmingsplan buitengebied (Ro.1) te worden verleend. Bij de eerst volgende herziening van het bestemmingsplan dient met de (gerealiseerde) maatregel rekening te worden gehouden, in die zin dat de bestemming van de betreffende gronden daaraan wordt aangepast.

Tabel 2.3.8. Overzicht aanleggen twee-fasen bedding (accolade profiel)

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
cultuurtechnische maatregelen en graafwerkzaamheden	het verwijderen van profielverdediging; aanpassen waterhuishoudkundige situatie	- keurontheffing - aanlegvergunning - bouwvergunning	- Wb.1 - Ro.2 - Ro.3
slopen	slopen bestaande constructies, verwijderen profielverdediging	- sloopvergunning	- Ro.4
ruimtebeslag	bij werkzaamheden buiten het huidige profiel	- zakelijke rechten - pachtovereenkomsten - bestemmingsplan buitengebied	- Eb.2 - Eb.3 - Ro.1

zie ook: paragraaf 3.2. Graafwerkzaamheden en grondverzet
paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag
paragraaf 3.6. Beschadiging of verwijdering van aanwezige beplanting
paragraaf 3.7. Verontreinigd puin/afval

2.3.9. Aanleggen stroomkuilen en zandbanken

Principe

Stroomkuilen en zandbanken, ontstaan door sedimentatie en erosie, leiden tot variatie in beddingvorm, bodemreliëf, samenstelling van het beddingmateriaal en stroomsnelheid. Bij hoge afvoeren treedt in de stroomkuil erosie op met als gevolg dat alleen grof materiaal achterblijft, terwijl bij lage afvoeren sedimentatie van fijner materiaal plaatsvindt.

Schets op hoofdlijnen van de maatregel en effecten

Stroomkuilen en zandbanken kunnen in een beek ontstaan door het aanleggen van structuren die het stromingspatroon veranderen (zie graven meanders, aanbrengen stoorobjecten, ontwikkelen (micro)meanders et cetera) of door het gericht verdiepen en verondiepen van het beekprofiel. Het verdiepen en verondiepen van het beekprofiel kan normaliter met een gesloten grondbalans worden uitgevoerd waarbij geen grond hoeft te worden aangevoerd of verwijderd. Ook het natte oppervlak van het beekprofiel blijft vrijwel gelijk. Hierdoor heeft deze maatregel weinig gevolgen voor de omgeving en de waterbeheersing.

Juridische aspecten

Voor het aanleggen van stroomkuilen en zandbanken binnen het bestaande profiel zijn **graafwerkzaamheden** nodig. Voor dergelijke waterhuishoudkundige aanpassingen is een keurontheffing (Wb.1) noodzakelijk. Indien op grond van het bestemmingsplan een aanlegvergunning is vereist voor de maatregel, dient tevens een aanlegvergunning (Ro.2) te worden aangevraagd.

Tabel 2.3.9. Overzicht aanleggen stroomkuilen en zandbanken

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
graafwerkzaamheden	ten behoeve van aanleg	- keurontheffing - aanlegvergunning	- Wb.1 - Ro.2

zie ook: paragraaf 3.2. Graafwerkzaamheden en grondverzet

2.3.10. Aanbrengen stoorobjecten

Principe

Doel van het aanbrengen van objecten in de stroom (zoals driehoekskribben, stoorstenen, boomstronken) is het 'verstrooien' van het stroomsnelheidsprofiel. Naast het creëren van een meer gevarieerd stromingsprofiel, en daarmee van bodem- en oeverstructuur, kunnen deze stromingen ook de oeverlijn vormen en er op den duur voor zorgen dat in een recht gegraven beekloop zich een meer kronkelig profiel ontwikkelt (zie passief ontwikkelen van meanders 2.3.1).

Schets op hoofdlijnen van de maatregel en effecten

Voor het aanbrengen van stoorobjecten worden bij voorkeur natuurlijke obstakels gebruikt (zoals omgevallen bomen). Indien onnatuurlijke stoorobjecten worden gebruikt (stenen, paaltjes et cetera) kunnen deze eventueel na het vervullen van hun functie (zoals het in gang zetten van meandering) worden verwijderd. Door de stoorobjecten neemt de afvoercapaciteit van de beek af.

Juridische aspecten

Voor het aanbrengen van stoorobjecten kunnen **cultuurtechnische maatregelen** nodig zijn, bijvoorbeeld het aanleggen van driehoekskribben. Voor dergelijke waterhuishoudkundige aanpassingen is een keurontheffing (Wb.1) noodzakelijk. Indien op grond van het bestemmingsplan een aanlegvergunning is vereist voor de maatregel, dient tevens een aanlegvergunning (Ro.2) te worden aangevraagd.

Door het aanbrengen van stoorobjecten zal de beek op den duur een meer kronkelig profiel krijgen. Voor het geval dat het **ruimtebeslag** van de beek **toeneemt** wordt verwezen naar passief ontwikkelen meanders (2.3.1).

Tabel 2.3.10. Overzicht aanbrengen stoorobjecten

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
cultuurtechnische maatregelen	het aanleggen van driehoekskribben	- keurontheffing - aanlegvergunning	- Wb.1 - Ro.2
toename ruimtebeslag	als gevolg van ontstaan van meanders	- zie passief ontwikkelen meanders	

zie ook: paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag

2.3.11. Aanleggen soortgerichte structuur

Principe

Met het aanleggen van soortgerichte structuren worden paaiplaatsen, macrofauna- en andere habitats bedoeld, waarmee de vestigings- en voortplantingsmogelijkheden van gewenste soorten verruimd wordt. Het toevoegen van materialen in de waterstroom heeft eveneens variatie in het stromingsprofiel tot gevolg.

Schets op hoofdlijnen van de maatregel en effecten

Bij het aanleggen van soortgerichte structuren moet worden gedacht aan stenen, grindbeddingen, boomstammen of takkenbossen die in de beek worden aangebracht.

Juridische aspecten

Voor het aanleggen van soortgerichte structuren kunnen er **cultuurtechnische maatregelen** nodig zijn, bijvoorbeeld het inbrengen van grindbeddingen. Voor dergelijke waterhuishoudkundige aanpassingen is een keurontheffing (Wb.1) noodzakelijk. Indien op grond van het bestemmingsplan een aanlegvergunning is vereist voor de maatregel, dient tevens een aanlegvergunning (Ro.2) te worden aangevraagd.

Tabel 2.3.11. Overzicht aanleggen soortgerichte structuur

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
cultuurtechnische maatregelen	het inbrengen van grindbeddingen e.d.	- keurontheffing - aanlegvergunning	- Wb.1 - Ro.2

2.3.12. Inrichten steile en overhangende oever

Principe

Boven het water vormen steile en overhangende oevers een potentiële vestigingsplaats voor planten, zoals mossen en varens, en dieren, zoals holenbroedende vogels (ijsvogel). Onder water wordt schuilgelegenheid geboden aan vissen en macrofauna (schaduw; 'uit het zicht' voor predatoren vanuit de lucht en dergelijke).

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

De meest voor de hand liggende plaats is de buitenbocht van een meander. Ook op plekken van boomwortels ontstaan steile en vaak zelfs overhangende oevers met een grote erosiebestendigheid. Steile of overhangende oevers kunnen op min of meer natuurlijke wijze worden aangelegd, door de randvoorwaarden te herstellen. Een tweede mogelijkheid is kunstmatige aanleg. Voor de uitvoering van de eerste optie wordt de oeververdediging verwijderd en worden eventueel bomen aangeplant. Afhankelijk van de te verwachten erosie moet eventueel grond worden aangekocht. Kunstmatige steile of overhangende oevers worden in hun definitieve vorm gegraven.

Juridische aspecten

Voor het **verwijderen van profielverdediging** is een keurontheffing (Wb.1) noodzakelijk. Tevens is het raadzaam om na te gaan of in het kader van het bestemmingsplan buitengebied ook een aanlegvergunning (Ro.2) vereist is. Voor een verdere beschrijving van de juridische aspecten die samenhangen met het verwijderen van profielverdediging wordt naar de beschrijving "verwijdering profielverdediging" verwezen (paragraaf 2.3.5).

Daar waar men een **toename** van het **ruimtebeslag** verwacht doordat de beek de aanliggende gronden door erosie zal afkalven is het gewenst de grond vrijwillig in eigendom te verkrijgen (zakelijke rechten (Eb.2)) of dit te bewerkstelligen door het afkopen van de pachtovereenkomst (Eb.3). Is dat niet mogelijk dan kan men ook denken aan het vestigen van een zakelijk recht (Eb.2) waarin het afkalvingsproces van een strook grond langs de beek wordt geregeld.

Gebeurt de toename van het ruimtebeslag op gronden met een afwijkende bestemming, dan is sprake van een gebruikswijziging. Hiervoor dient vrijstelling van het geldende bestemmingsplan buitengebied (Ro.1) te worden verleend. Bij de eerst volgende herziening van het bestemmingsplan dient met de (gerealiseerde) maatregel rekening te worden gehouden, in die zin dat de bestemming van de betreffende gronden daaraan wordt aangepast.

Voor de uitvoering van **graafwerkzaamheden** aan een watergang ten behoeve van de aanleg van de steile oever, is veelal een keurontheffing (Wb.1) en een aanlegvergunning (Ro.2) noodzakelijk. Deze kunnen gecombineerd worden met bovenstaande keurontheffing en aanlegvergunning voor het verwijderen van profielverdediging.

Voor het aanbrengen van **beplanting** is gezien de kleinschaligheid veelal geen aanlegvergunning noodzakelijk. Mocht dit wel het geval zijn dan kan dit meegenomen worden in de aanlegvergunning (Ro.2) voor het verwijderen van de profielverdediging en/of graafwerkzaamheden. Wel kan het noodzakelijk zijn voor het aanbrengen van **beplanting** een keurontheffing (Wb.1) aan te vragen.

Tabel 2.3.12. Overzicht inrichten steile en overhangende oever

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
het verwijderen van profielverdediging	in de buitenbocht voor het laten ontstaan van steile oever	- keurontheffing - aanlegvergunning	- Wb.1 - Ro.2
toename ruimtebeslag	als gevolg van afkalving bestaande oevers door erosie	- zakelijk rechten - pachtovereenkomsten - bestemmingsplan buitengebied	- Eb.2 - Eb.3 - Ro.1
graafwerkzaamheden	ten behoeve van inrichting oever	- keurontheffing - aanlegvergunning	- Wb.1 - Ro.2
beplanting	ter voorkoming van erosie	- keurontheffing - aanlegvergunning	- Wb.1 - Ro.2

zie ook: paragraaf 3.2. Graafwerkzaamheden en grondverzet
paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag

2.3.13. Aanleggen vispassage

Principe

Met het passeerbaar maken van waterhuishoudkundige werken, door de bouw van vispassages, worden verschillende ruimtelijk gescheiden leefgebieden weer bereikbaar voor de typische rivier- en beekvissen.

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Bij een relatief laag debiet van de beek kan de vispassage in de beekloop zelf worden aangelegd en wordt de oorspronkelijke stuw in feite vervangen door een getrapte stuw.

Bij een relatief hoog debiet wordt de vispassage vaak in een zogenaamde bypass ofwel nevengeul aangelegd. De oorspronkelijke stuw blijft hierbij gehandhaafd en het debiet over de vispassage in de bypass is vaak kleiner. Alleen indien een type vispassage wordt aangelegd waarbij geen vast stuwpeil kan worden gehandhaafd (cascadestuwen en vertical-slot vispassages) verandert de waterhuishoudkundige situatie.

Juridische aspecten

Wanneer de vistrap in plaats van een bestaande stuw wordt aangelegd, dient voor het **slopen** van deze bestaande constructies in vele gevallen een sloopvergunning (Ro.4) en een keurontheffing (Wb.1) aangevraagd te worden. Voor de **constructie van de vistrap** is een aanlegvergunning (Ro.2) vereist.

Voor het geval dat de aanleg van een vispassage in een bypass plaats vindt, gelden de juridische aspecten zoals die beschreven zijn bij de aanleg van een nevengeul (2.2.11).

Wanneer door de aanleg van de vispassage het **peil in de beek verandert**, en er rusten stuw- en/of molenrecht op de beek, dient men bij de voorbereiding van de betreffende maatregel rekening te houden met dit zakelijk recht (Eb.2). Wanneer eventuele schade niet uit anderen hoofde is/wordt vergoed, kan er desverzocht aanleiding bestaan bestuurscompensatie (Eb.4) toe te kennen. In het meest **ingrijpende** geval dient het molen en/of stuwrecht afgekocht te worden. Bij **peilverandering** kan het noodzakelijk zijn het (streef)peil (wb.3) aan te passen.

Tabel 2.3.13. Overzicht aanleggen vispassage

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
slopen	slopen bestaande constructies	- sloopvergunning - keurontheffing	- Ro.4 - Wb.1
constructie vistrap		- aanlegvergunning	- Ro.2
verandering van peil in beek	molen- en/of stuwrecht; ingeval van vastgesteld peil	- zakelijke rechten - (streef)peil	- Eb.2 - Wb.3
overige maatregelen en gevolgen	zie nevengeul (paragraaf 2.2.11.)	zie nevengeul (paragraaf 2.2.11.)	

zie ook: paragraaf 3.7. Verontreinigd puin/afval

2.3.14. Aanleggen poelen

Principe

Het aanleggen van poelen los van de beek wordt dikwijls toegepast om de abiotische en biotische variatie te vergroten. Poelen in inundatiezones, die gedurende perioden van hoog water worden overstroomd, kunnen een belangrijke refugiumfunctie vervullen voor beekorganismen. Poelen functioneren soms als vervanging van afgesloten meanders of als retentie-systemen.

Schets op hoofdlijnen van de maatregel en effecten

Voor het aanleggen van een poel moet grond worden weggegraven tot beneden het grondwaterniveau op een willekeurige plek in het stroomdal. Hiervoor is enige ruimte nodig: bijvoorbeeld overhoeken van percelen, natte laagten et cetera. De oevers moeten een vlak profiel krijgen, zodat de poel goed toegankelijk is voor amfibieën. Door aanleg van een poel binnen het hoogwaterprofiel van de beek is uitwisseling van waterorganismen met de beek gegarandeerd.

Juridische aspecten

Voor het aanleggen van poelen dienen **graafwerkzaamheden** uitgevoerd te worden. In het bestemmingsplan dient nagegaan te worden of een aanlegvergunning (Ro.2) is vereist voor de maatregel. Tevens kan dan een ontgrondingsvergunning (Ro.6) vereist zijn.

Voor het aanleggen van poelen is **ruimte** nodig. Het in eigendom verkrijgen van geschikte locaties kan plaatsvinden via aankoop (zakelijke rechten (Eb.2)) en zonodig het afkopen van pachtovereenkomsten (Eb.3). Indien grondverwerving niet mogelijk/wenselijk is, kan wijziging van het gebruik gerealiseerd worden op vrijwillige basis (inpassing in het landbouwkundig gebruik) of door middel van het vestigen van een zakelijk recht (Eb.2).

Gebeurt het aanleggen van de poelen op gronden met een afwijkende bestemming, dan is sprake van een gebruikswijziging. Voordat tot de aanleg wordt overgegaan, dient dan eerst vrijstelling van het geldende bestemmingsplan buitengebied (Ro.1) te worden verleend. Bij de eerst volgende herziening van het bestemmingsplan dient met de (gerealiseerde) maatregel rekening te worden gehouden, in die zin dat de bestemming van de betreffende gronden daaraan wordt aangepast.

Tabel 2.3.14. Overzicht aanleggen poelen

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
graafwerkzaamheden	aanleg poelen	- aanlegvergunning - ontgrondingsvergunning	- Ro.2 - Ro.6
ruimte	verwerving, inrichting en beheer benodigde ruimte	- zakelijke rechten - pachtovereenkomsten - bestemmingsplan buitengebied	- Eb.2 - Eb.3 - Ro.1

zie ook: paragraaf 3.2. Graafwerkzaamheden en grondverzet
paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag
paragraaf 3.6. Beschadiging of verwijdering van aanwezige beplanting

2.3.15. Aankoppelen oude meanders

Principe

Het opschonen en opnieuw eenzijdig aansluiten van oude meanders leidt tot het ontstaan van rust- en paaiplaatsen voor beekorganismen. Als een meander tweezijdig wordt aangesloten ontstaat een nevengeul. Aangekoppelde meanders fungeren eveneens als retentie.

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Doordat gebruik gemaakt wordt van bestaande oude meanders, kan de verbinding met relatief geringe graafwerkzaamheden hersteld worden. Bij tweezijdige aankoppeling kan een verdeelwerk worden aangebracht.

Juridische aspecten

Voor het aankoppelen van oude meanders is **ruimte** nodig. Het in eigendom verkrijgen van de benodigde gronden kan gebeuren via aankoop (zakelijke rechten (Eb.2)) en zonodig het afkopen van pachtovereenkomsten (Eb.3). Indien grondverwerving niet mogelijk/wenselijk is, kan ten behoeve van de maatregel een zakelijk recht (Eb.2) worden gevestigd.

Gebeurt de aansluiting van de oude meanders op gronden met een afwijkende bestemming, dan is sprake van een gebruikswijziging. Voordat tot de aanleg wordt overgegaan, dient dan eerst vrijstelling van het geldende bestemmingsplan buitengebied (Ro.1) te worden verleend. Bij de eerst volgende herziening van het bestemmingsplan dient met de (gerealiseerde) maatregel rekening te worden gehouden, in die zin dat de bestemming van de betreffende gronden daaraan wordt aangepast.

Voor het aankoppelen van oude meanders zullen veelal **graafwerkzaamheden** moeten worden uitgevoerd. Tevens kunnen er **cultuurtechnische maatregelen** nodig zijn. Te denken valt bijvoorbeeld aan het plaatsen van een verdeelwerk. Voor dergelijke waterhuishoudkundige aanpassingen is een keurontheffing (Wb.1) noodzakelijk en afhankelijk van de omvang van het verdeelwerk een bouwvergunning (Ro.3). Onder omstandigheden kan worden volstaan met een voorafgaande melding voor de bouwwerkzaamheden. Indien op grond van het bestemmingsplan een aanlegvergunning is vereist voor de graafwerkzaamheden dient tevens een aanlegvergunning (Ro.2) te worden aangevraagd.

Tabel 2.3.15. Overzicht aankoppelen oude meanders

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
ruimte	verwerving, inrichting en beheer van grond	- zakelijke rechten - pachtovereenkomsten - bestemmingsplan buitengebied	- Eb.2 - Eb.3 - Ro.1
graafwerkzaamheden	ten behoeve van aankoppeling oude meanders	- aanlegvergunning - keurontheffing	- Ro.2 - Wb.1
cultuurtechnische maatregelen	aanleggen van verdeelwerk	- keurontheffing - bouwvergunning	- Wb.1 - Ro.3

zie ook: paragraaf 3.2. Graafwerkzaamheden en grondverzet
paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag
paragraaf 3.6. Beschadiging of verwijdering van aanwezige beplanting

2.4. Maatregelen ten behoeve van stoffen

2.4.1. Vermindering meststoffentoevoer

Principe

Bemesting van landbouwgronden in het stroomgebied veroorzaakt voedselverrijking van het grond- en oppervlaktewater. Vermindering van de dosering van meststoffen, tot een niveau waarop nauwelijks meer bemest wordt dan door het gewas kan worden opgenomen, kan dit probleem verminderen.

Schets op hoofdlijnen van de maatregel en effecten

Beperking van de mestgift op landbouwgronden binnen het stroomgebied is veelal afhankelijk van de (vrijwillige) medewerking van landbouwers. Vooral door reductie van de mestgift in percelen direct langs beeklopen en afwateringssloten wordt de oppervlakkige en ondiepe afstroming van nutriënten sterk beperkt. Ook door de wijze van bemesten kan de toevoer van nutriënten beperkt worden (bijvoorbeeld injecteren in plaats van sproeien).

Juridische aspecten

De toevoer van meststoffen naar de beek kan worden verminderd door van de aangrenzende percelen het **grondgebruik te veranderen**. Naast vrijwillige beperking kan beperking van mestgift bindend in een pachtovereenkomst (Eb.3) worden opgenomen. Onder omstandigheden kan in een bestemmingsplan buitengebied (Ro.1) een bufferzone worden opgenomen ter vermindering van de diffuse verontreiniging van oppervlaktewateren. Binnen deze zone zullen via een samenhangend stelsel van gebruiksvoorschriften en aanlegvergunningen beperkingen gesteld moeten worden aan bepaalde vormen van grondgebruik. Te denken valt aan het gebruiken en verspreiden van meststoffen maar ook aan gewasbeschermingsmiddelen.

Tabel 2.4.1. Overzicht vermindering meststoffentoevoer

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
verandering grondgebruik	beperking opleggen t.a.v. gebruik	- pachtovereenkomsten - bestemmingsplan buitengebied	- Eb.3 - Ro.1

zie ook: paragraaf 3.3. Beheersovereenkomsten

2.4.2. Opheffen (ongezuiverde) huishoudelijke lozing

Principe

Het opheffen van de lozingen leidt tot reductie van stoffen-emissie zodat de kwaliteit van het beekwater wordt verbeterd.

Schets op hoofdlijnen van de maatregel en effecten.

In buitengebieden zijn panden soms niet aangesloten op de riolering. Veelal is een septic-tank aanwezig van waaruit direct wordt geloosd op oppervlaktewater of via een zakput in de bodem. Voorkeur gaat uit naar aansluiting op de riolering of bij hoge kosten naar de aanleg van lokale individuele of groepsgewijze zuivering. De restlozing uit een dergelijke zuivering kan weer plaatsvinden naar oppervlaktewater of bodem.

Juridische aspecten

Het opheffen van huishoudelijke lozingen in het buitengebied heeft alles te maken met de gemeentelijke taken op het gebied van riolering. Maatregelen in deze sfeer vereisen dus overleg met de gemeente.

Wanneer het **opheffen van huishoudelijke lozingen** nog niet is opgenomen in het rioleringsplan, dient voorafgaand (of achteraf) aan het aansluiten van huishoudens in het buitengebied op de riolering een gemeentelijk rioleringsplan (Mb.5) aangepast te worden. Naast het aansluiten van huishoudens op de riolering kan het rioleringsplan ook andere methoden van transport en verwerking van huishoudelijk afvalwater bewerkstelligen. Zo kunnen bijvoorbeeld mogelijkheden worden geboden voor (mini)helofytenfilters (zie 2.4.7 aanleg helofytenfilters), verbeterde septictanks en kleine zuiveringen voor meerdere huishoudens. Voor de **realisering van dergelijke verwerkingseenheden** kan op grond van het bestemmingsplan een aanleg vergunning (Ro.2) nodig zijn. Voor de ingebruikname van de verwerkingseenheden kan een melding/vergunning krachtens de Wet verontreiniging oppervlaktewateren (Wb.6) vereist zijn.

Tabel 2.4.2. Overzicht opheffen huishoudelijke lozing

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
opheffen lozing		- rioleringsplan	- Mb.5
realisering van lokale verwerkingseenheden		- aanlegvergunning - vergunning Wet verontreiniging oppervlaktewateren	- Ro.2 - Wb.6

2.4.3. Opheffen overstort

Principe

Overstorten werken onregelmatig en veroorzaken een piek in de belasting met regen- en ongezuiverd afvalwater. Korte termijn effecten zijn lokale zuurstofloosheid en vertroebeling; lange termijn effecten vervuiling van waterbodem en verstoring van de levensgemeenschappen in het ontvangende water. Door het reduceren van overstorten wordt de emissie van stoffen naar de beek stop gezet.

Schets op hoofdlijnen van de maatregel en effecten.

Voor het opheffen van een overstort wordt vaak gekozen voor de aanleg of aanpassing van een verbeterd gescheiden rioolstelsel. Het verminderen van de frequentie en grootte van piekemissies geschiedt door het aanleggen van randvoorzieningen (bergbezinkbassins).

Juridische aspecten

Het opheffen van overstorten heeft alles te maken met de gemeentelijke taken op het gebied van riolering, zoals verwoord in het gemeentelijk rioleringsplan (Mb.5). Maatregelen in deze sfeer vereisen dus overleg met de gemeente.

Voor het **slopen** van de bestaande overstort, is in vele gevallen een sloopvergunning (Ro.4) en, omdat het een constructie aan een watergang is, een keurontheffing (Wb.1) nodig.

Door het opheffen van de overstort treedt er een **verandering van de lozing op het oppervlaktewater** op. De vergunning ingevolge de Wet op de waterhuishouding (Wb.2) en de Wet verontreiniging oppervlaktewateren (Wb.6) kunnen gewijzigd of ingetrokken worden.

Tabel 2.4.3. Overzicht opheffen overstort

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
opheffen overstort		- rioleringsplan	- Mb.5
slopen	slopen bestaande constructie (aan waterloop)	- sloopvergunning - keurontheffing	- Ro.4 - Wb.1
verandering lozing op oppervlaktewater	door opheffen overstort	- vergunning Wet op de waterhuishouding - vergunning Wet verontreiniging oppervlaktewateren	- Wb.2 - Wb.6

zie ook: paragraaf 3.7. Verontreinigd puin/afval

2.4.4. Verbeteren rioolwaterzuiveringsinstallaties in kwalitatieve zin

Principe

Verbetering van rioolwaterzuiveringsinstallaties leidt tot verminderde belasting met stoffen van de kwaliteit van het oppervlaktewater.

Schets op hoofdlijnen van de maatregel en effecten.

Door het verbeteren van een rioolwaterzuiveringsinstallatie treedt een afname van de belasting met zuurstofbindende stoffen, nutriënten en/of microverontreinigingen op. Dit effect is positief voor het ontvangende water.

Juridische aspecten

Voor het vernieuwen en uitbreiden van bestaande rioolwaterzuiveringsinstallaties zijn vele vergunningen noodzakelijk voor zowel het realiseren en het in bedrijf houden van de rioolwaterzuiveringsinstallatie. Een belangrijke vergunning bij **verandering van een lozing op oppervlaktewater**, waarvan de aanscherping aanleiding kan zijn voor het verbeteren van rioolwaterzuiveringsinstallaties, is de vergunning krachtens de Wet verontreiniging oppervlaktewateren (Wb.6).

Tabel 2.4.4. Overzicht verbeteren rioolwaterzuiveringsinstallaties in kwalitatieve zin

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
verandering van lozing op oppervlaktewater	t.b.v. kwalitatieve verbetering effluent	- vergunning Wet verontreiniging oppervlaktewateren - overige vergunningen voor realisering en in gebruikname	- Wb.6

2.4.5. Scheiding waterstromen

Principe

Onder het scheiden van waterstromen wordt verstaan: het isoleren van (afval-)waterstromen afkomstig van stedelijk (effluent, overstorten), industrieel en/of landbouwgebied. Met deze scheiding wordt de afvalstroom van de beek afgeleid. Het scheiden van waterstromen is een effectgerichte maatregel en heft de bron van vervuiling niet op. Andere beken of waterlopen, de zogenaamde opofferingsbeken, kunnen hierdoor extra belast worden.

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Bij het scheiden van waterstromen wordt een bestaand waterhuishoudkundig systeem gesplitst in twee (eventueel meer) aparte watersystemen. Hiervoor zullen nieuwe verbindingen worden aangebracht (graven van watergangen) of bestaande verbindingen worden opgeheven (dempen van watergangen). Hierbij kan het nodig zijn aanvullende cultuurtechnische werkzaamheden uit te voeren (bijvoorbeeld het plaatsen van stuwen). In het hele gebied zullen afwateringsrichting, watersnelheid, doorstroomprofiel et cetera kunnen veranderen. Tevens zal de waterkwaliteit plaatselijk verbeteren en plaatselijk verslechteren.

Juridische aspecten

Voor de aanleg van nieuwe verbindingen kan **ruimte** nodig zijn. Het in eigendom verkrijgen van de benodigde gronden kan gebeuren via aankoop (zakelijke rechten (Eb.2)) en zondig het afkopen van pachtovereenkomsten (Eb.3). Indien grondverwerving niet mogelijk/wenselijk is, kan ten behoeve van de maatregel een zakelijk recht (Eb.2) worden gevestigd.

Gebeurt de aanleg van de nieuwe verbindingen op gronden met een afwijkende bestemming, dan is sprake van een gebruikswijziging. Voordat tot de aanleg wordt overgegaan, dient dan eerst vrijstelling van het geldende bestemmingsplan buitengebied (Ro.1) te worden verleend. Bij de eerst volgende herziening van het bestemmingsplan dient met de (gerealiseerde) maatregel rekening te worden gehouden, in die zin dat de bestemming van de betreffende gronden daaraan wordt aangepast.

Voor het scheiden van waterstromen zullen veelal **graafwerkzaamheden** moeten worden uitgevoerd. Tevens kunnen er **cultuurtechnische maatregelen** nodig zijn, zoals het aanbrengen van kunstwerken. Voor dergelijke waterhuishoudkundige aanpassingen is een keurontheffing (Wb.1) noodzakelijk. Indien op grond van het bestemmingsplan een aanlegvergunning is vereist voor de maatregel, dient tevens een aanlegvergunning (Ro.2) te worden aangevraagd. Wanneer grotere constructies of andere kunstwerken moeten worden aangelegd, is veelal een bouwvergunning (Ro.3) vereist. Onder omstandigheden kan worden volstaan met een voorafgaande melding.

Wanneer door de aanleg van nieuwe verbindingen het **peil in de beek verandert**, en er rusten stuw- en/of molenrecht op de beek, dient men bij de voorbereiding van de betreffende maatregel rekening te houden met dit zakelijk recht (Eb.2). Wanneer eventuele schade niet uit anderen hoofde is/wordt vergoed, kan er desverzocht aanleiding bestaan bestuurscompensatie (Eb.4) toe te kennen. In het meest ingrijpende geval dient het molen en/of stuwrecht afgekocht te worden. Bij **peilverandering** kan het noodzakelijk zijn het (streef)peil (wb.3) aan te passen.

Tenslotte kan, wanneer **bestaande poldergemalen worden gewijzigd** bij realisering van deze beekherstelmaatregel, een melding ingevolge het Besluit riool- en poldergemalen milieubeheer (Mb.7) noodzakelijk zijn.

Tabel 2.4.5. Overzicht scheiding waterstromen

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
ruimte	verwerving, inrichting en beheer van percelen	<ul style="list-style-type: none"> - zakelijke rechten - pachtovereenkomsten - bestemmingsplan buitengebied 	<ul style="list-style-type: none"> - Eb.2 - Eb.3 - Ro.1
graafwerkzaamheden	het graven van verbindingen	<ul style="list-style-type: none"> - aanlegvergunning - keurontheffing 	<ul style="list-style-type: none"> - Ro.2 - Wb.1
cultuurtechnische maatregelen	aanleg kunstwerken	<ul style="list-style-type: none"> - keurontheffing - aanlegvergunning - bouwvergunning 	<ul style="list-style-type: none"> - Wb.1 - Ro.2 - Ro.3
verandering van peil in beek	molen- en/of stuwrecht; in geval van vastgesteld peil	<ul style="list-style-type: none"> - zakelijke rechten - bestuurscompensatie - (streef)peil 	<ul style="list-style-type: none"> - Eb.2 - Eb.4 - Wb.3
wijziging bestaand poldergemaal	ten behoeve van uitvoering maatregel	- melding Besluit riool- en poldergemalen milieubeheer	- Mb.7

zie ook: paragraaf 3.2. Graafwerkzaamheden en grondverzet
 paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag
 paragraaf 3.6. Beschadiging of verwijdering van aanwezige beplanting

Waterspreeuw

(foto: J. van Duinen)

Pijlkruit

(foto: J. van Duinen)

Toename ruimtebeslag

(foto: J. van Duinen)

Gegraven meanders in de Smallertsche beek

(foto: J. van Duinen)

2.4.6. Verlagen maaiveld

Principe

Door de verlaging wordt "het maaiveld naar het grondwater toegebracht". In veel gevallen wordt een belangrijk deel van de in de bodem opgeslagen voedingsstoffen en microverontreinigingen verwijderd. Dit levert een schoner, voedselarmere substraat op.

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Het verlagen van het maaiveld kan gebeuren door het voorzichtig afschrappen van de bovenlaag van de bodem (zonder te "roeren"). Door de verlaging kan plaatselijk wateroverlast optreden.

Juridische aspecten

Voor het verlagen van het maaiveld moeten **graafwerkzaamheden** worden uitgevoerd. Indien op grond van het bestemmingsplan een aanlegvergunning is vereist voor de maatregel, dient hiervoor een aanlegvergunning (Ro.2) te worden aangevraagd. Door de verlaging wordt de insteek van de watergang gewijzigd. Voor een dergelijke verandering aan een watergang is tevens een keurontheffing (Wb.1) noodzakelijk. Nagegaan moet worden of voor de graafwerkzaamheden een ontgrondingsvergunning Ro.6) vereist is.

Door de verlaging van het maaiveld kan **opbrengstderving** als gevolg van een relatief hogere grondwaterstand ontstaan. Vooraf dient bekeken te worden of er **schade** kan optreden. Deze schade dient bij voorkeur voorkomen/gecompenseerd te worden binnen het werk of wanneer dit niet anders kan, dient deze schade (eventueel) afgekocht te worden. Daarnaast kan, voor zover de eventuele schade niet uit anderen hoofde is/wordt vergoed, desverzocht aanleiding bestaan bestuurscompensatie (Eb.4) toe te kennen voor onvoorziene schade.

Voor het verlagen van het maaiveld kan **ruimte** nodig zijn. Het in eigendom verkrijgen van de benodigde gronden kan gebeuren via aankoop (zakelijke rechten (Eb.2)) en zonodig het afkopen van pachtovereenkomsten (Eb.3). Indien grondverwerving niet mogelijk/wenselijk is, kan ten behoeve van de maatregel een zakelijk recht (Eb.2) worden gevestigd.

Gebeurt de verlaging van het maaiveld op gronden met een afwijkende bestemming, dan is sprake van een gebruikswijziging. Voordat tot verlaging wordt overgegaan, dient dan eerst vrijstelling van het geldende bestemmingsplan buitengebied (Ro.1) te worden verleend. Bij de eerst volgende herziening van het bestemmingsplan dient met de (gerealiseerde) maatregel rekening te worden gehouden, in die zin dat de bestemming van de betreffende gronden daaraan wordt aangepast.

Tabel 2.4.6. Overzicht verlagen maaiveld

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
graafwerkzaamheden	ten behoeve van verlaging maaiveld	- aanlegvergunning - keurontheffing - ontgrondingsvergunning	- Ro.2 - Wb.1 - Ro.6
schade/opbrengstderving	maaiveld dichter bij grondwater	- bestuurscompensatie	- Eb.4
ruimte	verwerving, inrichting en beheer van grond	- zakelijke rechten - pachtovereenkomsten - bestemmingsplan buitengebied	- Eb.2 - Eb.3 - Ro.1

zie ook: paragraaf 3.2. Graafwerkzaamheden en grondverzet
paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag
paragraaf 3.6. Beschadiging of verwijdering van aanwezige beplanting

2.4.7. Aanleggen helofytenfilters

Principe

Een helofytenfilter is een combinatie van planten (biezen of riet die in de waterbodem wortelen) en aangehechte bacteriën, epifyten en epifauna waartussen zwevende stof kan bezinken. Ook de voedingsstoffen worden zo uit het passerende water opgenomen (met name in zomerhalfjaar).

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Een helofytenfilter vraagt veel ruimte, omdat het rendement per oppervlakte-eenheid vrij laag is. Soms kan de aanleg in de waterloop plaatsvinden, soms moet buiten de waterlopen grond worden verkregen voor de aanleg. In veel gevallen zal grondverzet nodig zijn. Eenmaal aangelegd vergt het helofytenfilter onderhoud. Het gaat daarbij vooral om vegetatiebeheer (beplanten, maaien) en het periodiek baggeren. Afhankelijk van de waterkwaliteit kan de waterbodem en de vegetatie op den duur zo vervuild raken dat dit bij verwijdering als chemisch afval moet worden gekarakteriseerd. Afhankelijk van de omvang, de inrichting en het beheer kan een helofytenfilter soms deel uitmaken van ecologische verbindingzones of stapstenen. Door het inpassen van een helofytenfilter in een beekstelsysteem zal de afvoer plaatselijk vertragen.

Juridische aspecten

De aanleg van een helofytenfilter vraagt **ruimte**. Het in eigendom verkrijgen van de benodigde gronden kan gebeuren via aankoop (zakelijke rechten (Eb.2)) en zondig het afkopen van pachtovereenkomsten (Eb.3). Indien grondverwerving niet mogelijk/wenselijk is, kan ten behoeve van de maatregel een zakelijk recht (Eb.2) worden gevestigd.

Gebeurt de aanleg van het helofytenfilter op gronden met een afwijkende bestemming, dan is sprake van een gebruikswijziging. Voordat tot de aanleg wordt overgegaan, dient dan eerst vrijstelling van het geldende bestemmingsplan buitengebied (Ro.1) te worden verleend. Bij de eerst volgende herziening van het bestemmingsplan dient met de (gerealiseerde) maatregel rekening te worden gehouden, in die zin dat de bestemming van de betreffende gronden daaraan wordt aangepast.

Voor het aanleggen van een helofytenfilter zijn **cultuurtechnische maatregelen en graafwerkzaamheden** nodig om de waterhuishoudkundige situatie aan te passen. Te denken valt bijvoorbeeld aan het verwijderen van bestaande drainagemiddelen (paragraaf 2.2.1.), het verwijderen van profielverdediging (paragraaf 2.3.5.), het plaatsen van kunstwerken zoals verdeelwerken, stuwen, et cetera. Voor deze waterhuishoudkundige aanpassingen is een keurontheffing (Wb.1) noodzakelijk. Indien op grond van het bestemmingsplan een aanlegvergunning (Ro.2) is vereist voor de maatregel, dient tevens een aanlegvergunning (Ro.2) te worden aangevraagd. Wanneer grotere (verdeel)constructies of andere kunstwerken moeten worden aangelegd, is veelal een bouwvergunning (Ro.3) vereist. Onder omstandigheden kan worden volstaan met een voorafgaande melding.

Tabel 2.4.7. Overzicht aanleggen helofytenfilters

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
ruimte	verwerving, inrichting en beheer van nieuwe percelen	- zakelijke rechten - pachtovereenkomsten - bestemmingsplan buitengebied	- Eb.2 - Eb.3 - Ro.1
cultuurtechnische maatregelen en graafwerkzaamheden	het verwijderen van drainagemiddelen; aanpassen waterhuishoudkundige situatie	- keurontheffing - aanlegvergunning - bouwvergunning	- Wb.1 - Ro.2 - Ro.3

zie ook: paragraaf 3.2. Graafwerkzaamheden en grondverzet
paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag
paragraaf 3.6. Beschadiging of verwijdering van aanwezige beplanting

2.4.8. Aanleggen horse-shoe wetland

Principe

Een horse-shoe wetland kan beschouwd worden als een helofytenfilter van een kleinere omvang. Voor het principe wordt verwezen naar aanleg helofytenfilter (2.4.7).

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Veel ondiep geïnfiltreerd water, inclusief opgeloste stoffen, wordt via drainagesystemen afgevoerd naar het oppervlaktewater. Door het aanleggen van horse-shoe wetlands tussen de uitmonding van de drainagesystemen en de beek kan de nutriëntenbelasting worden verminderd. Ook kunnen greppels en kleine sloten in een horse-shoe wetland uitmonden of zelf als zodanig functioneren. Horse-shoe wetlands hebben een gering vertragend effect op de afvoer van water naar de beek.

Juridische aspecten

Voor de juridische aspecten wordt verwezen naar aanleggen helofytenfilters (2.4.7).

Tabel 2.4.8. Overzicht aanleggen horse-shoe wetland

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
ruimte	verwerving, inrichting en beheer van gronden	- zakelijke rechten - pachtovereenkomsten - bestemmingsplan buitengebied	- Eb.2 - Eb.3 - Ro.1
cultuurtechnische maatregelen en graafwerkzaamheden	aanpassen waterhuishoudkundige situatie	- keurontheffing - aanlegvergunning	- Wb.1 - Ro.2

zie ook: paragraaf 3.2. Graafwerkzaamheden en grondverzet
paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag
paragraaf 3.6. Beschadiging of verwijdering van aanwezige beplanting

2.4.9. Aanleggen bufferzone

Principe

Het inrichten (en beheren) van beekbegeleidende bufferzones is een effectgerichte maatregel om de belasting van beken met nutriënten te reduceren. Daarnaast vormen bufferzones fysieke barrières voor de aanvoer van sediment en voedingsstoffen door wind en afstroming. Een minder vergaande inrichting is het toewijzen of aanleggen van een braakliggende akkerrand of extensief beheerde oeverstrook.

Schets op hoofdlijnen van ingrepen en effecten

Het aanleggen van een bufferzone ter vermindering van de toestroom van stoffen naar de beek kan gerealiseerd worden door het uit productie nemen van een strook langs de beek en eventueel het plaatsen van een afrastering. Het beheer van de bufferstrook is extensief. Voor de beschrijving van de hydrologische bufferzone wordt verwezen naar 2.2.5.

Juridische aspecten

Het aanleggen van bufferzones is in eerste instantie een kwestie van grondbestemming. Voor het aanleggen van een bufferzone is namelijk **ruimte** nodig. Het in eigendom verkrijgen van de benodigde gronden kan gebeuren via aankoop (zakelijke rechten (Eb.2)) en zonodig het afkopen van pachtovereenkomsten (Eb.3). Indien grondverwerving niet mogelijk/wenselijk is, kan ten behoeve van de maatregel een zakelijk recht (Eb.2) worden gevestigd.

Gebeurt de inrichting van de bufferzone op gronden met een afwijkende bestemming, dan is sprake van een gebruikswijziging. Voordat tot de inrichting wordt overgegaan, dient dan eerst vrijstelling van het geldende bestemmingsplan buitengebied (Ro.1) te worden verleend. Bij de eerst volgende herziening van het bestemmingsplan dient met de (gerealiseerde) maatregel rekening te worden gehouden, in die zin dat de bestemming van de betreffende gronden daaraan wordt aangepast.

Voor het inrichten van gronden als bufferzone zijn een aantal mogelijkheden voorhanden, die al eerder als beekherstelmaatregel zijn behandeld. Te denken valt bijvoorbeeld aan de inrichting als hydrologische buffer (paragraaf 2.2.5.), houtwal (paragraaf 2.3.7.), et cetera. Ook maatregelen als bijvoorbeeld het verwijderen van drainagemiddelen (paragraaf 2.2.1.) en maaiveldverlaging (paragraaf 2.4.6.) zijn denkbaar. Voor deze inrichtingsactiviteiten (lees: beekherstelmaatregelen) en de juridische consequenties hiervan wordt verwezen naar de betreffende paragrafen.

Tabel 2.4.9. Overzicht aanleggen bufferzone

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	verwijzing bijlage
ruimte	verwerving, inrichting en beheer van grond	- zakelijke rechten - pachtovereenkomsten - bestemmingsplan buitengebied	- Eb.2 - Eb.3 - Ro.1
zie hydrologische buffer	paragraaf 2.2.5.	paragraaf 2.2.5.	
zie houtwal	paragraaf 2.3.7.	paragraaf 2.3.7.	
zie verwijderen drainage-middelen	paragraaf 2.2.1.	paragraaf 2.2.1.	
zie maaiveldverlaging	paragraaf 2.4.6.	paragraaf 2.4.6.	

zie ook: paragraaf 3.3. Beheersovereenkomst
paragraaf 3.5. Toename ruimtebeslag

3. OVERIGE JURIDISCHE ASPECTEN

3.1. Inleiding

In het vorige hoofdstuk zijn de juridische aspecten aangegeven van ingrepen en gevolgen die een direct verband hebben met de beekherstelmaatregelen. In dit hoofdstuk worden de juridische aspecten beschreven van technische ingrepen en gevolgen die ofwel afhankelijk van de locatie aan de orde zijn of meer algemeen gelden. Daarbij komen een aantal technische ingrepen en gevolgen die reeds in hoofdstuk 2 besproken zijn in dit hoofdstuk weer aan de orde. Het gaat hier om graafwerkzaamheden, opbrengstderving, aanpassing waterhuishoudkundige situatie en toename ruimtebeslag. Deze onderwerpen kunnen meer juridische aspecten met zich mee dragen dan in hoofdstuk 2 is aangegeven. Vervolgens worden in dit hoofdstuk een aantal algemene onderwerpen behandeld, die nog niet eerder aan bod zijn gekomen. Het betreffen beschadiging of verwijdering van aanwezige beplanting, verontreinigd puin/afval, verandering van bruggen/duikers bij wegen, instellen vergunningplicht voor lozing uit drainage, m.e.r. en landinrichting.

Het hoofdstuk wordt afgesloten met twee tabellen. In de eerste tabel wordt voor elke beekherstelmaatregel de benodigde technische ingrepen en gevolgen aangegeven. In de tweede tabel wordt voor alle ingrepen en effecten uit de hoofdstukken 2 en 3 de juridische aspecten aangegeven. De combinatie van deze twee tabellen maakt het mogelijk direct een overzicht te krijgen van beekherstelmaatregelen, de technische ingrepen en gevolgen en de juridische aspecten die aan de orde kunnen zijn.

3.2. Graafwerkzaamheden/grondverzet

Voor het uitvoeren van veel beekherstelmaatregelen dient gegraven te worden of vindt grondverzet binnen een gebied of binnen waterlopen plaats. Te denken valt aan het aanleggen van nieuwe watergangen, meanders, poelen, het geheel of gedeeltelijk dempen van watergangen, het verlagen van het maaiveld of het verplaatsen van grond binnen een watergang, bijvoorbeeld bij de aanleg van stroomkuilen en zandbanken. Bij de uitvoering van de graafwerkzaamheden kunnen zich tal van zaken voordoen die een juridisch aspect met zich meedragen. Zo kan **verontreinigde grond en baggerspecie aanwezig zijn**. Er bestaat een stringente regelgeving ten aanzien van wat wel en niet met verontreinigde grond en bagger mag en moet gebeuren. De aanwezigheid van verontreinigde grond en/of baggerspecie klasse 4 dient gemeld te worden in het kader van de Wet bodembescherming (Mb.1) bij gedeputeerde staten. Voor het **verwerken en (tijdelijk) opslaan** van de verontreinigde grond en/of baggerspecie is een vergunning ingevolge de Wet milieubeheer (Mb.2) vereist.

Bij beekherstelmaatregelen waar grond binnen de watergang wordt verplaatst, zoals bij de aanleg van zandbanken en stroomkuilen, kan het zijn dat de waterbodem (licht) verontreinigd is. Als bij de werkzaamheden (licht) verontreinigde grond/waterbodem **binnen de watergangen wordt verplaatst**, is een vergunning nodig ingevolge de Wet verontreiniging oppervlaktewateren (Wb.6). Deze vergunning is ook nodig wanneer (licht) verontreinigde grond gebruikt wordt voor het **geheel of gedeeltelijk dempen van watergangen**, bijvoorbeeld bij het verhogen van de drainagebasis.

Met name wanneer de herstelwerkzaamheden een groot gebied bestrijken kan het zinvol zijn de juridische aspecten gebiedsgewijs aan te pakken in plaats van de aanwezige verontreinigde locaties apart te beschouwen. Daarbij kan gedacht worden aan een gebiedsgericht - saneringsplan. De bedoeling hiervan is om binnen één plan alle juridische zaken betreffende de verontreinigde grond te stroomlijnen en uit te voeren, uiteraard met instemming van het bevoegde gezag.

In geval van diffuse verontreiniging is het van belang het gebied waarin de beekherstelmaatregelen plaatsvinden bodemkundig te onderscheiden in homogene deelgebieden. Binnen deze gebieden met een homogene samenstelling kan in principe binnen de marges van de gebiedseigen kwaliteit met de grond worden geschoven en mag die worden gemengd. Hier geldt immers het standstill-beginsel: de verontreiniging neemt niet toe. Er worden handelings-

gen verricht met grond dat ten aanzien van de mate van verontreiniging, gelijksoortige grond is. Hiertoe is overleg met het bevoegd gezag nodig.

Afhankelijk van de omvang van de **graafwerkzaamheden** is mogelijk ook een ontgrondingsvergunning (Ro.6) vereist. Opgemerkt dient te worden dat in de meeste provinciale ontgrondingsverordeningen uitzonderingen zijn gemaakt voor het aanleggen, onderhouden of verruimen van watergangen. De grenzen waarbij de uitzonderingsbepaling van kracht wordt ligt veelal bij een bovenbreedte van 10 à 15 meter, een bodembreedte van 3 à 5 meter en een diepte van 2,5 à 3 meter beneden maaiveld of polder/boezempeil. Wanneer de dimensies van de nieuw te graven watergang beneden deze grenzen blijft, is veelal geen vergunning vereist.

Wanneer (**graaf**)werkzaamheden in een milieubeschermingsgebied plaatsvinden, moet een onthefing ingevolge de provinciale milieuverordening (Mb.6) worden aangevraagd, indien de voorgenomen activiteiten in deze verordening zijn verboden. Als de werkzaamheden in een natuurbeschermingsgebied, aangewezen ingevolge de Natuurbeschermingswet (Ln.1) plaatsvinden, moet een vergunning worden aangevraagd.

3.3. Beheersovereenkomsten

In het kader van een beekherstelproject kan het wenselijk zijn om met de grondeigenaren van gronden langs de beek afspraken te maken over het agrarisch grondgebruik, zoals de mate van mestgift en gewasbeschermingsmiddelen. Hiertoe kunnen beheersovereenkomsten (Nl.2) worden afgesloten tussen ondernemers en het Bureau beheer landbouwgronden. Hierin neemt de agrariër vrijwillig de verplichting op zich om bepaalde handelingen te verrichten (of na te laten) die gericht zijn op behoud en verbetering van natuur en landschap. De overheid stelt hier een financiële vergoeding tegenover, die, afhankelijk van de zwaarte van het beheerspakket, kan oplopen tot enkele duizenden gulden per hectare. Beheersovereenkomsten worden afgesloten op basis van een begrenzingenplan.

3.4. Aanpassing waterhuishoudkundige situatie en wijziging onderhoud

In de huidige situatie is de waterhuishoudkundige inrichting en het onderhoud van watergangen met name gericht op de landbouwkundige functie. Na uitvoering van beekherstelmaatregelen, zoals het geheel of gedeeltelijk dempen van watergangen, het aanleggen van een nevengeul, het verwijderen van profielverdediging, stuwen, et cetera, zal veelal een *ander (of geen) onderhoud gevoerd gaan worden, gericht op de nieuwe situatie*. Dit houdt een verandering in van de **onderhoudsplicht** van de betreffende watergangen. Tevens zullen bij de **aanpassing van de waterhuishoudkundige situatie** de dimensies en ligging van de watergang veranderen. Deze veranderingen zal de waterbeheerder vast moeten leggen door middel van een leggerwijziging (Wb.4). Wanneer het waterbeheersplan (Wb.8) door de waterbeheerder wordt gewijzigd, kunnen de aanpassingen van de waterhuishoudkundige situatie meegenomen worden.

Tevens kan als gevolg van de **aanpassing van de waterhuishoudkundige situatie** de watervoorziening veranderen van gebieden die onder het beheersgebied van een andere waterbeheerder vallen. *Te denken valt aan maatregelen waarbij deelstroomgebieden weer aan elkaar gesloten worden*. Voor dergelijke situaties dienen bestaande waterakkoorden (Wb.5) gewijzigd te worden of dienen nieuwe waterakkoorden afgesloten te worden.

3.5. Toename ruimtebeslag

Het herstellen van een beek in een (oorspronkelijke) natuurlijke staat gaat vaak gepaard met een **toename van het ruimtebeslag**. Het verwerven van gronden is daarom vaak een belangrijk aspect van beekherstelprojecten. Bij voorkeur dient dit op vrijwillige basis te gebeuren. Een uiterst middel is onteigening (Eb.1). Vaak heeft de instantie die de beek herstelt (veelal een waterbeheerder) geen titel op grond waarvan tot onteigening kan worden overgegaan.

De meest voorkomende onteigening is de gemeentelijke in het belang van de ruimtelijke ontwikkeling. Wil men dit instrument hanteren dan dienen allereerst in het bestemmingsplan de gronden langs de beek planologisch bestemd te zijn als gronden met een primaire waterhuishoudkundige functie of een bestemming met het oog op de aanwezige natuurwaarden. Pas dan is er voor de gemeente een titel om te onteigenen. De praktijk is dat de gemeente de aankoop van de gronden aan de waterbeheerder of terreinbeheerder overlaat om daarna het resultaat van de eigendoms- en bestemmingsverandering in een bestemmingsplan vast te leggen.

De Waterstaatswet 1900 biedt in artikel 12 geen onteigeningstitel voor de waterbeheerder. Wel bevat dit artikel eenuldingsplicht betreffende de verbetering of aanleg van watergangen. Deuldingsplichten kunnen zo ernstig ingrijpen in de rechten van de betrokkene dat onteigening de aangewezen weg is. In de Onteigeningswet heeft de waterbeheerder dan een titel voor onteigening. Daar moet dan wel een waterhuishoudkundig verbeteringsplan voor de wateraf- en aanvoer aan ten grondslag liggen.

3.6. Beschadiging of verwijdering van aanwezige beplanting

Bij de uitvoering van de beekherstelmaatregel is het de praktijk dat rekening gehouden wordt met bestaande beplanting. Er zal zo veel mogelijk geprobeerd worden de bestaande beplanting te integreren in het beekherstelproject. Soms kan echter bij de uitvoering van bijvoorbeeld graafwerkzaamheden, **beschadiging of verwijdering van aanwezige beplanting** optreden of noodzakelijk zijn. Er zal dan in beginsel actie ondernomen moeten worden in relatie tot de Boswet/gemeentelijke Kapverordening (NI.3).

3.7. Verontreinigd puin/afval

Voor buiten gebruik gestelde (granulaire) constructies, kunstwerken en bouwwerken die voor meer dan 10% bestaan uit silicium, calcium en/of aluminium, geldt in principe een verwijderingsplicht op grond van het Bouwstoffenbesluit. Bij de uitvoering van beekherstelmaatregelen kan het derhalve noodzakelijk zijn bestaande constructies te slopen. Te denken valt aan profielverdediging, stuwen, verdeelwerken, et cetera. Tevens kan het noodzakelijk zijn bestaande opstallen, zoals schuurtjes en dergelijke, te verwijderen. Als bij de sloop **verontreinigd puin/afval** vrijkomt, kan een melding afvoer gevaarlijke afvalstoffen (Mb.4) vereist zijn.

3.8. Verandering van bruggen/duikers bij wegen

Herstelwerkzaamheden aan een beek kunnen inhouden dat er bijvoorbeeld aanpassingen moeten plaatsvinden aan met de beek kruisende wegen. In plaats van een duiker wordt een brug aangelegd of bestaande duikers/bruggen dienen aangepast te worden. Deze werken kunnen niet worden uitgevoerd zonder daarvoor de noodzakelijke toestemming te hebben. Krachtens art. 57 Wegenwet kunnen in de provinciale en gemeentelijke wegenverordeningen, alsmede bij verordeningen van waterschappen, regelen worden gesteld omtrent punten waarin de Wegenwet niet voorziet. Deze kunnen onder meer bestaan uit ge- en verbodsbepalingen en regels omtrent ontheffingen en vergunningen m.b.t. werken aan de weg.

3.9. Instellen vergunningplicht voor lozing uit drainage

Het kan wenselijk zijn, bijvoorbeeld bij de inrichting van een (hydrologische) bufferzone, om met het oog op herstel van beekecosystemen het lozen van drainagewater op de beek of op watergangen die in open verbinding staan met de beek te voorkomen of te beëindigen. Ingevolge art. 24 van de Wet op de waterhuishouding (Wb.2) is sinds juni 1995 de vergunningplicht voor het draineren van gronden het geëigende juridische instrument daarvoor. De provincie of het waterschap kan gebiedsgericht de lozingsgrenzen van vergunningplichtige drainage aanpassen. Aan de drainagevergunning kunnen voorschriften worden verbonden ter bescherming van waterhuishoudkundige belangen, voorzover deze geen betrekking hebben op onderwerpen die reeds worden beschermd door de Grondwaterwet of de Wet verontreiniging oppervlaktewateren. Ten aanzien van handhaving van de grondwaterstand door middel van drainage is geen van deze beide wetten van toepassing. Immers de handhaving van de grondwaterstand is een waterhuishoudkundig belang en betreft niet het beheer

van de grondwatervoorraden die in de Grondwaterwet onderwerp van regelgeving zijn. Evenmin is de Wet verontreiniging oppervlaktewateren in geding omdat bij het lozen van drainagewater het in hoofdzaak niet gaat om het brengen van stoffen in het oppervlaktewater maar om grondwaterstandregulatie.

3.10. M.e.r.

Voor grootschalige ingrepen in het landschap kan op landelijk of provinciaal niveau zijn bepaald dat besluitvorming hierover slechts mag plaatsvinden op basis van een opgesteld milieu-effectrapport (Mb.8). Wanneer beekherstelprojecten op stroomgebied niveau worden uitgevoerd kan de schaal van de maatregelen en van de effecten dermate toenemen dat de activiteit m.e.r.-plichtig wordt.

3.11. Landinrichting

Indien een waterbeheerder het voornemen heeft om een beek te herstellen, waarbij op grote schaal ingrepen in het landschap en wijziging van het grondgebruik en inrichting (gaan) plaatsvinden, dan kan de toepassing van de Landinrichtingswet (Ro.7) een geschikt instrument zijn. Daarnaast is te overwegen om, in geval een landinrichtingsproject in de nabijheid van de beek in procedure is genomen, het landinrichtingsproject uit te breiden met het plangebied van de te herstellen beek. Dit kan zinvol zijn indien de herstelwerkzaamheden van enige omvang zijn en zich tot buiten de beek uitstrekken.

Sinds 1 januari 1994 geldt voor de landinrichtingsprojecten een m.e.r.-plicht.

Tabel 3.1. Relatie beekherstelmaatregelen met technische ingrepen en gevolgen

Technische ingrepen en gevolgen	Relatie	
	van belang	mogelijk van belang
STROMING		
verwijderen drainage	X	
bevoornden infiltratie		
wijziging wateronttrekking		
ontkijken bos	X	
aanleggen hydrologische buffer	X	
hergebruik gezuiverd effluent	X	
ontkijken inundatiezones	X	
vergroten retentie	X	
herstel oorspronkelijk stroomgebied	X	
verwijderen stuw		
aanleggen nevengeul	X	
STRUCTUREN		
passiel ontwikkelen meanders	X	
graven meanders	X	
actiel ontwikkelen (micro)meanders		
verkleinen profiel		
verwijderen profielverdediging	X	
aanleggen asymmetrisch profiel	X	
aanplanten houtwal	X	
aanleggen tweelasbedding	X	
aanleggen stroomkullen en zandbanken		
aanbrengen steenobedden	X	
aanleggen soortgerichte structuren		
inrichten stijle overhangende oevers	X	
aanleggen vispassages	X	
aanleggen poelen	X	
aankoppelen oude meander	X	
STOFFEN		
vermindern meststofafvoer	O	
opheffing huishoudelijke lozing		
ophffen overstort		
vertelen RWZI		
scheiden waterstromen	X	
verlagen maaiveld	X	
aanleggen helofytenfilters	X	
aanleggen horse-shoe wetland	X	
aanleggen bufferzones	X	
verandering grondgebruik	X	
opbrengstdiversiviteit		
verandering peil in de beek	X	
(vastleggen) wijziging onderhoud, wijziging waterhuishoudkundige situatie	X	
verandering grondgebruik		

Tabel 3.2. Technische ingrepen en juridische aspecten

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	bijlage
ruimte; toename ruimtebeslag; verandering grondgebruik; verandering bestemming percelen; grondverwerving	verwerving, inrichting en beheer van nieuwe percelen	- onteigening - zakelijke rechten - pachtvereenkomsten - bestemmingsplan buitengebied	- Eb.1 - Eb.2 - Eb.3 - Ro.1
cultuurtechnische maatregelen	het verwijderen van drainagemiddelen en profielverdediging; herdimensioneren en aanpassen waterhuishoudkundige situatie	- keurontheffing - aanlegvergunning - bouwvergunning	- Wb.1 - Ro.2 - Ro.3
graafwerkzaamheden	ten behoeve van de aanleg/uitvoering van de beekherstelmaatregel en voor cultuurtechnische maatregelen	- aanlegvergunning - ontgrondingsvergunning - ontheffing prov. milieuverordening - vergunning Natuurbeschermingswet	- Ro.2 - Ro.6 - Mb.6 - Ln.1
aanwezigheid verontreinigde grond/bagger		- melding Wet bodembescherming	- Mb.1
verwerken, opslaan en/of transporteren van verontreinigde grond/bagger	ten behoeve van aanleg/uitvoering beekherstelmaatregel en cultuurtechnische maatregelen	- vergunning Afvalstoffenregeling	- Mb.2
verplaatsing van verontreinigde bagger in de waterloop of het gedeeltelijk dempen van de waterloop met verontreinigde bagger/grond	ten behoeve van aanleg/uitvoering beekherstelmaatregel en cultuurtechnische maatregelen	- vergunning Wet verontreiniging oppervlaktewateren	- Wb.6
slopen	slopen bestaande constructies en/of opstallen, verwijderen profielverdediging	- sloopvergunning - keurontheffing	- Ro.4 - Wb.1
vrijkomen verontreinigd puin/afval	bij sloopwerkzaamheden	- melding afvoer gevaarlijke afvalstoffen	- Mb.4
vergunningen wijzigen, gedeeltelijk intrekken of intrekken	vermindering lozingen, onttrekkingen aan oppervlaktewateren, grondwateronttrekkingen, et cetera	- Wet op de waterhuishouding - Wet verontreiniging oppervlaktewateren - Grondwaterwet - prov. milieuverordening - bestuurscompensatie	- Wb.2 - Wb.6 - Wb.7 - Mb.6 - Eb.4
instellen vergunningplicht voor lozing uit drainage	ten behoeve van verhoging drainagebasis en vermindering toestroom stoffen	- vergunning Wet op de waterhuishouding	- Wb.2
infiltreren in de bodem	infiltreren van gezuiverd effluent	- Lozingenbesluit bodembescherming	- Mb.3
bepanting	ter voorkoming van erosie	- keurontheffing - aanlegvergunning	- Wb.1 - Ro.2
inplant bos		- aanlegvergunning - bestemmingsplan buitengebied	- Ro.2 - Ro.1
beschadiging/verwijdering aanwezige bepanting	bij uitvoering beekherstelmaatregel, bij cultuurtechnische maatregelen en bij graafwerkzaamheden	- Boswet/gemeentelijke kapverordening	- NI.3
wijziging bestaand polder- of rioolgemaal	ten behoeve van uitvoering beekherstelmaatregel	- melding Besluit riool- en poldergebieden milieubeheer	- Mb.7
afkoppelen dakafvoeren; aanleggen gescheiden rioolstelsels;	infiltratievijvers, retentiebekkens, wadi's, open watergangen	- gemeentelijk rioleringsplan	- Mb.5
realisering van lokale verwerkingseenheden		- aanlegvergunning - vergunning Wet verontreiniging oppervlaktewateren	- Ro.2 - Wb.6
beëindigen/verandering lozing op oppervlaktewater	door aansluiting op riolering of op andere verwerkingseenheden; door opheffen overstort	- rioleringsplan - vergunning Wet op de waterhuishouding - vergunning Wet verontreiniging oppervlaktewateren	- Mb.5 - Wb.2 - Wb.6

technische ingrepen en gevolgen	toelichting	juridisch aspect	bijlage
opbrengstderving	a.g.v. verhoogde grondwaterstand, verlaagde grondwaterstand, verminderde watervoerendheid waterloop, schaduwwerking; verminderde bereikbaarheid	- rioleringsplan - bestuurscompensatie	- Mb.5 - Eb.4
verandering peil in de beek	negatieve effecten voor rechthebbende als gevolg van verandering watervoerendheid en/of peil in de beek; ingeval van een vastgelegd peil	- zakelijke rechten - (streef)peil	- Eb.2 - Wb.3
(vastleggen) wijziging onderhoud, wijziging waterhuishoudkundige situatie	na (voor) realisering beekherstelmaatregel en uitvoering cultuurtechnische maatregelen	- (streef)peil - legger - waterakkoorden - waterbeheersplan	- Wb.3 - Wb.4 - Wb.5 - Wb.8

BIJLAGE I Juridische instrumenten bij beekherstelprojecten

Wb1. Keurontheffing

Relatie met beekherstel

Veel maatregelen die in het kader van beekherstel zullen worden uitgevoerd, zullen gepaard gaan met werkzaamheden in en aan de te herstellen beek of watergangen in het invloedsgebied van de beek. Daarbij kan men denken aan het (gedeeltelijk) dempen van watergangen, verwijderen of aanbrengen van duikers, stuwen en dergelijke.

Voor het uitvoeren van maatregelen in en aan de beek of aan andere watergangen heeft men toestemming nodig van de waterbeheerder. Deze toestemming kan verkregen worden door het aanvragen van een keurontheffing bij het waterschap in wiens beheersgebied de waterloop is gelegen.

Wettelijk kader/juridisch instrument

Het algemeen bestuur van het waterschap is op grond van de Waterschapswet, art. 78 bevoegd verordeningen te maken die het nodig oordeelt "voor de behartiging van de taken die het waterschap zijn opgedragen". De keur op de watergangen is zo'n waterschapsverordening.

De keur van een waterschap bevat geboden en verbodsbepalingen die voor de behartiging van de taken van het waterschap van belang zijn. Van deze bepalingen kan ontheffing worden verleend.

Bevoegd gezag

Keurontheffing voor het uitvoeren van beekherstelmaatregelen, wordt verleend door het dagelijks bestuur van het waterschap in welk beheersgebied de beek ligt en de maatregelen worden getroffen. Het dagelijks bestuur beschikt over de aanvraag. Keurontheffing kan alleen worden geweigerd indien het uitvoeren of het hebben van een werk onacceptabel is vanuit de optiek van de taakuitoefening van het waterschap (beperkte belangenafweging).

Procedures en termijnen

Op de aanvraag van een ontheffing is de Algemene wet bestuursrecht (hoofdstuk 3 en 4) van toepassing. Eventuele aanvullende bepalingen (bijvoorbeeld welke gegevens bij de aanvraag overlegd moeten worden) kunnen bij keur worden gesteld. Op het nemen van de beschikking op de aanvraag is ook de Algemene wet bestuursrecht van toepassing (eveneens hoofdstuk 3 en 4). De keur vermeldt de beslissingstermijn.

NB: Afdelingen 3.4/3.5 van de Algemene wet bestuursrecht zijn optioneel. Voor een verkorte weergave van deze afdelingen wordt verwezen naar Rb.1 van deze bijlage.

De rechtsbescherming is als volgt geregeld:

Binnen zes weken kan bij het dagelijks bestuur van het waterschap bezwaar worden ingediend tegen de beschikking op de aanvraag van keurontheffing. Binnen zes weken kan men in beroep gaan bij de Rechtbank en daarna eveneens binnen zes weken bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Bijzonderheden

De keur is een specifieke waterschapsverordening met als kenmerk dat de bepalingen door strafoplegging of door toepassing van bestuursdwang of dwangsomoplegging, kunnen worden gehandhaafd. De keur zelf bepaalt de maximale straf die door de rechter kan worden opgelegd. Dit binnen de grenzen die art. 81 Waterschapswet daaraan stelt.

Formeel dient een waterschap ook aan zichzelf een keurontheffing te verlenen. In de praktijk gebeurt dit meestal niet wanneer het handelingen betreft binnen de normale beheer- en onderhoudstaken van het waterschap.

Wb.2 Vergunningen Wet op de waterhuishouding

Relatie met beekherstel

Om de watervoerendheid van een beek te vergroten, kan het wenselijk zijn om wateronttrekkingen aan de beek en/of aan de op de beek lozende watergangen te verminderen of te beëindigen. Daarbij zal in die gevallen waar sprake is van een onttrekkingsvergunning deze moeten worden gewijzigd of zelfs moeten worden ingetrokken. Verondersteld mag worden dat met het oog op de doelstelling: verbeteren van de watervoerendheid van de beek, nieuwe aanvragen van een vergunning voor wateronttrekking niet in geding zijn.

Wel kan er sprake zijn van een aanvraag van een lozingsvergunning die in het kader van het beekherstel gewenst (schoonwaterlozing) maar ook ongewenst (riooloverstort) kan zijn.

Ook voor het voorkomen of beëindigen van het lozen van drainagewater op een watergang kan het vergunningsstelsel van de Wet op de waterhuishouding gebruikt worden (zie bijzonderheden).

Wettelijk kader/juridisch instrument

De Wet op de waterhuishouding verbiedt in daartoe aan te wijzen gevallen het lozen van water in of het onttrekken van water aan oppervlaktewateren zonder dat daarvoor een vergunning is verleend. De vergunningverlening is geregeld in afdeling 4 van Hoofdstuk III (beheersinstrumenten) van de Wet op de waterhuishouding in de artikelen 24 t/m 33.

De regeling van de vergunning bevat een zekere soepelheid doordat de werking van het instrument niet rechtstreeks uit de wet voortvloeit, maar afhankelijk is van nadere regeling. Door een door provinciale staten vast te stellen verordening, worden de gevallen aangewezen waarvoor een vergunning wordt vereist. De waterkwantiteitsbeheerder draagt zorg voor de daadwerkelijke vergunningverlening. Het is de provincie toegestaan om conform art. 24, derde 3 van de Wet op de waterhuishouding aan het waterschap de bevoegdheid te geven de aangewezen vergunningplichtige gevallen uit te breiden.

De kwantiteitsbeheerder kan uit eigen beweging of op schriftelijk verzoek van een belanghebbende een vergunning wijzigen, dan wel geheel of gedeeltelijk intrekken. Wijziging of intrekking van de vergunning kan alleen gebeuren indien de bescherming van het belang van de waterhuishouding dit vergt en dit belang niet door de Wet verontreiniging oppervlaktewateren of de Grondwaterwet wordt beschermd. Voor overige gronden van wijziging of intrekken wordt verwezen naar art. 30, derde lid van de Wet op de waterhuishouding. Bij het wijzigen of (gedeeltelijk) intrekken van vergunningen wordt rekening gehouden met de beheersplannen die van toepassing zijn op het oppervlaktewater waarop de vergunning betrekking heeft.

Bevoegd gezag

Als bevoegd gezag voor het verlenen, wijzigen en intrekken van de vergunning treedt het dagelijks bestuur van het waterschap op. Belangrijk toetsingskader vormen het waterbeheersplan en het peilbesluit.

Procedures en termijnen

De aanvraag tot verlening van een vergunning is geregeld in de artikelen 25 t/m 27 van de Wet op de waterhuishouding. Bij provinciale verordening kunnen gevallen aangewezen zijn waarvoor de openbare voorbereidingsprocedure volgens afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing is op de voorbereiding van de beschikking op de aanvraag (art. 27 Wet op de waterhuishouding).

Tegen de beschikking van het bevoegde gezag staat beroep open op gedeputeerde staten (art. 44 Wet op de waterhuishouding). Tegen de beschikking van gedeputeerde staten staat beroep open bij de Rechtbank en vervolgens hoger beroep bij de Afdeling bestuursrecht-spraak van de Raad van State.

De hoofdstukken 3 en 4 van Algemene wet bestuursrecht zijn daarbij van toepassing waarin onder andere zaken zijn geregeld ten aanzien van de te doorlopen procedure, termijnen en rechtsbescherming.

In de art. 30 t/m 33 van de Wet op de waterhuishouding wordt de regeling van wijziging en intrekking beschreven. In de provinciale verordening zijn die gevallen aangewezen waarin afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing is op een voornemen tot wijziging van een vergunning. Tegen een besluit tot wijziging van een vergunning staat beroep open op gedeputeerde staten (art. 44 Wet op de waterhuishouding). Tegen het besluit van gedeputeerde staten staat beroep open bij de Rechtbank en hoger beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

De (voormalige) vergunninghouder en andere belanghebbenden die als gevolg van een wijziging of intrekking van een vergunning schade lijden, die redelijkerwijs niet of niet geheel te zijnen laste behoort te blijven, kunnen om schadevergoeding verzoeken (art. 40 Wet op de waterhuishouding). Tegen besluiten op basis van schadevergoedingsregeling kunnen belanghebbenden bezwaar maken en vervolgens in beroep gaan bij de Rechtbank en in hoger beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Bijzonderheden

Het waterschap zelf is, in zijn eigen beheersgebied, conform art. 24 eerste lid, uitdrukkelijk uitgesloten van de vergunningplicht. De lozingen en onttrekkingen door het waterschap dienen gezien te worden als onderdeel van het waterkwantiteitsbeheer.

Regulering aanleg en verbetering van drainage

Het kan wenselijk zijn om met het oog op herstel van beekecosystemen het lozen van drainagewater op de beek of op aansluitende watergangen te beëindigen. Anderzijds is het ook mogelijk dat vanwege de optredende vernatting door de beekherstelmaatregelen boeren overwegen hun gronden te gaan draineren. Sinds juni 1995 (zie Tweede Kamer stuk 23925, nr.3, vergaderjaar 1994-1995) is het aanlegvergunningstelsel als instrument tegen de verdroging niet meer het juiste juridische instrument, maar dient de kwantiteitsbeheerder daarvoor op basis van art. 24 van de Wet op de waterhuishouding een vergunningplicht te hanteren. Dit veronderstelt wel dat de provincie en/of het waterschap het aanleggen van drainage bij verordening hebben aangewezen als vergunningplichtige activiteit.

Ingevolge art. 24, tweede lid van de Wet op de waterhuishouding, waarin gesproken wordt van invloed op de grondwaterstand, kan voor het lozen van water afkomstig van drainage, een vergunningverplicht worden gesteld. Ingevolge art. 24, vijfde lid, kunnen aan deze vergunning voorschriften worden verbonden ter bescherming van waterhuishoudkundige belangen, voorzover deze geen betrekking hebben op onderwerpen die reeds worden beschermd door de Grondwaterwet of de Wet verontreiniging oppervlaktewateren. Ten aanzien van handhaving van de grondwaterstand door middel van drainage is geen van deze beide wetten van toepassing en is het vergunningstelsel van art. 24 van toepassing. De handhaving van de grondwaterstand is immers een waterhuishoudkundig belang. Bij het lozen van drainagewater gaat het over kleine hoeveelheden per lozingspunt die nu meestal ontheven zijn van vergunningplicht. De provincie of het waterschap kan zelf, gebiedsgericht, de lozingsgrenzen aanpassen zodat in bepaalde gebieden ook lozing van drainagewater in principe vergunningplichtig wordt.

Wb.3 (Streef)peil

Relatie met beekherstel

In vlakke gebieden (waar het waterpeil goed beheerst kan worden) worden over het algemeen peilbesluiten vastgesteld. In hellende gebieden kunnen streefpeilen in het beheersplan worden vastgelegd. In het kader van een beekherstel in een gebied met peilbeheersing kan het noodzakelijk zijn het peil in de beek zelf of in afwateringseenheden van de beek te wijzigen (peilverhoging ter vermindering van de drainerende werking). Hiervoor is een aanpassing van het peilbesluit noodzakelijk. Voor beken in hellend gebied, kan het noodzakelijk zijn het streefpeil te wijzigen.

Wettelijk kader/juridisch instrument

Het waterschap is in de daartoe aan te wijzen gevallen verplicht voor oppervlaktewateren die onder zijn beheer vallen, een peilbesluit vast te stellen (art. 16 van de Wet op de waterhuishouding). Voor niet rijkswateren stellen provinciale staten bij verordening de aanwijzing en de nadere regeling met betrekking tot het peilbesluit vast. Het waterschap draagt er zorg voor dat deze peilen gedurende de daarbij aangegeven periode zo veel mogelijk gehandhaafd worden (inspanningsverplichting). Bij de vaststelling van het peilbesluit wordt rekening gehouden met het waterbeheersplan.

Het belang van de regeling van het peilbesluit in de wet is dat de belanghebbenden de grootst mogelijke duidelijkheid en rechtszekerheid wordt geboden.

Streefpeilen kennen geen wettelijk kader. Voor die gevallen waarin het handhaven van vaste peilen niet mogelijk is door de grote natuurlijke fluctuaties van het waterpeil, kunnen mededelingen in de waterbeheersplannen worden gedaan omtrent het te voeren peilbeheer (TK 1986-1987, 17 367, nr. 6 p. 16). In verband met het indicatieve karakter van de streefpeilen in een waterbeheersplan, is daaraan geen schadevergoedingsregeling verbonden (TK 1987-1988, 17 367, nr. 10 p. 17).

Bevoegd gezag

Het algemene bestuur van het waterschap stelt het peilbesluit en de in het waterbeheersplan op te nemen streefpeilen vast.

Procedures en termijnen

De regeling met betrekking tot het peilbesluit is opgenomen in art. 16 van de Wet op de waterhuishouding. Deze regeling is uiterst summier. De vaststellingsprocedure is bij provinciale verordening geregeld. De hoofdstukken 3 en 4 van de Algemene wet bestuursrecht zijn daarbij van toepassing.

Het peilbesluit en het waterbeheersplan behoeven goedkeuring van gedeputeerde staten. Volgens art. 151 van de Waterschapswet kan tegen het besluit van gedeputeerde staten beroep worden ingesteld bij de Rechtbank en hoger beroep bij de Afdeling bestuursrecht-spraak bij de Raad van State.

Degene die als gevolg van het vaststellen of wijziging van een peilbesluit schade lijdt, die redelijkerwijs niet of niet geheel ten zijnen laste behoort te blijven, kan om schadevergoeding verzoeken (art. 40 Wet op de waterhuishouding). Tegen besluiten op basis van schadevergoedingsregeling kunnen belanghebbenden bezwaar maken en vervolgens in beroep gaan bij de Rechtbank en in hoger beroep bij de Afdeling bestuursrecht-spraak van de Raad van State.

Bijzonderheden

In de meeste provincies wordt in de provinciale verordening niet over streefpeilen gesproken en heeft het waterschap zelf de vrijheid streefpeilen op te nemen in zijn waterbeheersplan. Uitzondering hierop vormen de verordeningen van de provincies Gelderland en Utrecht waarin is opgenomen dat het waterschap voor die wateren waar geen peilbesluit hoeft te worden vastgesteld, omdat handhaving daarvan niet mogelijk is, streefpeilen dient op te nemen in zijn waterbeheersplan.

Oude situatie Ruiten A

(foto: P. Mulder)

Na uitvoering maatregelen

(foto: P. Mulder)

Vergunningen zijn nodig voor de aanleg van een vistrap

(foto: P. Mulder)

Toename ruimtebeslag bij de aanleg van een vistrap in een nevengeul

(foto: Sky Picture)

Wb.4 Legger

Relatie met beekherstel

Veranderingen in en aan de beek of aan overige waterlopen als gevolg van de beekherstelmaatregelen, maken het vaak noodzakelijk dat de legger op de watergangen van het waterschap wordt aangepast aan de nieuwe situatie. Deze veranderingen kunnen bestaan uit wijzigingen van de dimensionering van de waterloop of (ver)plaatsing van kunstwerken maar ook uit veranderingen in de onderhoudsplicht en soms ook het onderhoudsregime. Het initiatief van deze leggeractualisering ligt bij het waterschapsbestuur en is niet direct een activiteit die door degene die het beekherstelproject uitvoert, genomen moet worden.

Wettelijk kader/juridisch instrument

Conform art. 78, tweede lid, van de Waterschapswet 1992, stelt de waterbeheerder de legger van de watergangen vast waarin onderhoudsplichtigen of onderhoudsverplichtingen worden aangewezen. Een besluit betreffende de legger registreert de verplichting ten aanzien van het onderhoud van de watergangen en waterkeringen.

Bevoegd gezag

Regeling van de onderhoudsplicht in de legger is de bevoegdheid van het algemeen bestuur van het waterschap (Waterschapswet art. 78, tweede lid).

Procedures en termijnen

De inspraak op wijziging (actualisering) van de legger als gevolg van beekherstelmaatregelen is geregeld in de inspraakverordening van het waterschap (Waterschapswet, art. 79 eerste en tweede lid). De legger wordt bindend nadat het besluit van het algemeen bestuur tot vaststelling van de legger door middel van publicatie kenbaar is gemaakt (Waterschapswet art. 73 vierde lid: ter inzagelegging 12 weken).

Conform art. 153, eerste lid, van de Waterschapswet kunnen belanghebbenden tegen een besluit van het waterschapsbestuur tot vaststelling van de legger, beroep instellen bij gedeputeerde staten.

Bijzonderheden

De schouw (toezicht op onderhoudsplicht) en het onderhoudsplan kennen geen formele juridische status. De schouw kan in een keur geregeld zijn. In dat geval verleent de keur status. Het waterschap kan schouw voeren en een onderhoudsplan opstellen volgens zijn algemene bevoegdheid tot regeling en bestuur "ter behartiging van de taken die het waterschap in het reglement zijn opgedragen". Het kan noodzakelijk zijn het onderhoudsplan aan te passen aan de gewijzigde omstandigheden die door beekherstelmaatregelen zijn ontstaan.

Wb.5 Waterakkoorden

Relatie met beekherstel

Veranderingen in het afvoerregime van de beek of in dat van overige waterlopen als gevolg van de beekherstelmaatregelen, kan tevens de wateraanvoer of afvoer van oppervlaktewateren in beheer bij een andere kwantiteitsbeheerder, wijzigen. Voor deze wijziging dient het eventueel bestaande waterakkoord aangepast te worden of, indien er nog geen waterakkoord opgesteld is, kan alsnog een waterakkoord tussen de waterbeheerders opgesteld worden.

Wettelijk kader/juridisch instrument

Waterakkoorden zijn publiekrechtelijke overeenkomsten tussen waterbeheerders, waarvan het ontstaan is terug te voeren op de droogteproblematiek in 1976 en het daaraan gekoppelde vraagstuk van verdeling van het schaarse water. De regeling voor het waterakkoord is te vinden in de artikelen 17 t/m 23 van de Wet op de waterhuishouding. Art. 17 legt de kwantiteitsbeheerder, die water afvoert naar of aanvoert uit oppervlaktewater dat in beheer is bij een andere kwantiteitsbeheerder, de verplichting op om gezamenlijk met die andere waterbeheerder een waterakkoord vast te stellen waarin de aan- en afvoer van water tussen de betrokken waterbeheerders wordt geregeld. Aanwijzing van deze gevallen geschiedt voor de niet-rijkswateren bij provinciale verordening.

Naast bovengenoemde verplichting, kunnen waterschappen op basis van hun autonome bevoegdheid tot regeling en bestuur ter behartiging van de reglementaire taken zelf op vrijwillige basis waterakkoorden afsluiten.

Bevoegd gezag

De deelnemers zelf stellen het waterakkoord vast (art. 17, eerste lid, van de Wet op de waterhuishouding).

Procedures en termijnen

De totstandkoming van een waterakkoord wordt beschreven in de artikelen 18 t/m 20 van de Wet op de waterhuishouding. Een exemplaar van het ontwerp wordt uiterlijk twee weken na het opstellen toegezonden aan gedeputeerde staten en de besturen van andere openbare lichamen en/of overheidsorganen/instellingen die naar het oordeel van de deelnemers geacht kunnen worden belang te hebben. Gedurende de termijn van vier weken na verzending kunnen degenen aan wie het ontwerp is toegezonden, hun zienswijze naar voren brengen. Na verloop van deze termijn, stellen de deelnemers binnen acht weken het waterakkoord vast. Degenen die het ontwerp toegezonden hebben gekregen en de Minister, krijgen uiterlijk binnen twee weken na vaststelling het waterakkoord toegezonden. Na toezending wordt het waterakkoord gedurende een maand ter inzage gelegd ten kantore van de deelnemers. De terinzagelegging wordt van te voren in de Staatscourant en in lokale/regionale nieuwsbladen aangekondigd.

Deze procedure biedt tijdens de totstandkoming van het akkoord inspraakmogelijkheden voor gedeputeerde staten van de desbetreffende provincies en besturen van andere openbare lichamen alsmede overheidsorganen of instellingen welke naar het oordeel van de deelnemers aan het waterakkoord geacht kunnen worden belang te hebben. Een (individuele) belanghebbende kan alleen een beroep bij gedeputeerde staten indienen tegen een vastgesteld waterakkoord.

In art. 21 van de Wet op de waterhuishouding wordt beschreven hoe een deelnemer van een waterakkoord kan verzoeken het waterakkoord te wijzigen.

Degene die als gevolg van het vaststellen of wijziging van een waterakkoord schade lijdt, die redelijkerwijs niet of niet geheel te zijnen laste behoort te blijven, kan om schadevergoeding verzoeken (art. 40 Wet op de waterhuishouding). Tegen besluiten op basis van schadevergoedingsregeling kunnen belanghebbenden bezwaar maken en vervolgens in beroep gaan bij de Rechtbank en in hoger beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Bijzonderheden

Ten aanzien van de inhoud van een waterakkoord is de wet tamelijk vaag. Bepaald wordt slechts dat een waterakkoord bepalingen dient te bevatten omtrent de wijze waarop de beheerders de af- en aanvoer van water ten opzichte van elkaar in het belang van de waterhuishouding regelen. Uit de wetsgeschiedenis komt echter naar voren dat in een waterakkoord tal van waterhuishoudkundige aspecten geregeld kunnen worden en dat daarin met name ook plaats is voor financiële regelingen.

Wb.6 Vergunning/melding Wet verontreiniging oppervlaktewateren

Relatie met beekherstel

In het kader van beekherstel is de Wet verontreiniging oppervlaktewateren op twee verschillende manieren betrokken. Enerzijds kan het ter verbetering van de waterkwaliteit van de beek wenselijk zijn dat bepaalde lozingen op de beek worden beëindigd of aan strengere kwaliteitsvoorwaarden moeten worden onderworpen. Anderzijds is er een melding/vergunningplicht voor bepaalde herstelwerkzaamheden, zoals het verplaatsen binnen een waterloop van verontreinigde waterbodemplak of het geheel of gedeeltelijk dempen van een watergang met (licht) verontreinigd materiaal.

Wettelijk kader

De Wet verontreiniging oppervlaktewateren is bedoeld ter voorkoming en bestrijding van verontreiniging van oppervlaktewateren met het oog op de verschillende functies die deze wateren vervullen, waaronder menselijke gebruiksfuncties en de ecologische functie.

Op grond van art. 21, eerste lid van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren is het verboden om zonder vergunning met behulp van een werk afvalstoffen, verontreinigende of schadelijke stoffen in het oppervlaktewater te brengen (dempem met licht verontreinigd materiaal is inbrengen van stoffen).

Bij de beoordeling van de aanvaardbaarheid van de lozing i.c. de verlening van de vergunning, wordt getoetst aan:

- de beheersplannen als bedoeld in de artikelen 5 en 9 van de Wet op de waterhuishouding;
- de bij algemene maatregelen van bestuur vastgestelde grenswaarden voor stoffen, als bedoeld in art. 1a Wet verontreiniging oppervlaktewateren;
- de bijzondere eisen ten aanzien van de kwaliteit van bepaalde typen watersystemen ter bescherming van bijzondere levensgemeenschappen of soorten (besluit kwaliteitsdoelstellingen en metingen oppervlaktewater).

In de vergunning mogen uitsluitend voorschriften worden opgenomen ter voorkoming en bestrijding van verontreiniging van oppervlaktewater en ter bescherming van het belang van een doelmatige werking van de betrokken zuiveringstechnische werken (leidingen, afvalwaterzuiveringsinstallaties).

De laatste jaren worden ook lozingsvoorschriften opgenomen met het oog op de kwaliteit van de waterbodemplak als onderdeel van het aquatisch ecosysteem.

Een derde kan het bevoegd gezag verzoeken om een lozingsvergunning, met het oog op de doelstellingen van de wet, te wijzigen of in te trekken (art. 7a Wet verontreiniging oppervlaktewateren samen met art. 8.23 Wet milieubeheer).

Het bevoegd gezag heeft de plicht vergunningen waarin grenswaarden zijn opgenomen ten minste één maal in de vier jaar te bezien of actualisatie van de vergunning noodzakelijk is met het oog op de grenswaarden die op grond van art. 1a Wet verontreiniging oppervlaktewateren ter uitvoering van EG-richtlijnen zijn vastgesteld.

Krachtens art. 2b van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren kan bij een algemene maatregel van bestuur de verplichting opgelegd worden het brengen van stoffen in het oppervlaktewater of het brengen van verandering daarin te melden.

Bevoegd gezag

De kwaliteitsbeheerder van het oppervlaktewater waarin de lozing plaatsvindt, is het bevoegd gezag voor de vergunningverlening (het dagelijks bestuur van het waterschap, het ministerie van Verkeer en waterstaat of gedeputeerde staten).

Procedures en termijnen

Op grond van art. 7 Wet verontreiniging oppervlaktewateren zijn de paragrafen 3.5.2 tot en met 3.5.5 van de Algemene wet bestuursrecht en afdeling 13.2 van de Wet milieubeheer van

toepassing op de behandeling van een aanvraag om vergunning. Lozingen van huishoudelijk afvalwater met een vervuilingswaarde van minder dan 100 i.e. kunnen via de eenvoudige Algemene wet bestuursrecht-procedure van een vergunning worden voorzien.

Op het wijzigen en intrekken van een vergunning is, gelet op art. 7a Wet verontreiniging oppervlaktewateren, afdeling 8.1.2 van de Wet milieubeheer van toepassing. Daarnaast zijn tevens paragraaf 3.5.6 van de Algemene wet bestuursrecht en afdeling 13.2 van de Wet milieubeheer van toepassing indien sprake is van intrekking vanwege ontoelaatbare nadelige gevolgen, intrekking op verzoek van vergunninghouder of een derde, of indien sprake is van een ambtshalve actualisatie van de vergunning.

Indien een vergunninghouder door wijziging of intrekking schade lijdt die redelijkerwijs niet of niet geheel te zijnen laste behoort te komen, dient het bevoegd gezag hem een billijke schadevergoeding toe te kennen (art. 9 Wet verontreiniging oppervlaktewateren). Het gaat hier om gevallen waarbij de kosten aanmerkelijk uitgaan boven de kosten van soortgelijke afvalwaterproducenten. Er is weinig jurisprudentie op dit gebied.

Voor de procedure-termijnen en beroepsregeling wordt verwezen naar de Algemene wet bestuursrecht.

Bijzonderheden

Indien de vergunningaanvraag betrekking heeft op een lozing vanuit een inrichting waarvoor tevens een vergunning ingevolge de Wet milieubeheer dient te worden aangevraagd, dienen de beide vergunningaanvragen gecoördineerd te worden behandeld. Ter voorkoming van niet-ontvankelijkheid dient er met name op gelet te worden dat de vergunningaanvragen op grond van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren en de Wet milieubeheer binnen een aaneengesloten periode van zes weken worden ingediend.

De bedreiging van het oppervlaktewater door overstortingen uit rioolstelsel of door de slechte situatie waarin het rioolstelsel zich bevindt, zijn knelpunten die primair door de gemeente moeten worden aangepakt. Bij de opstelling van het verplichte gemeentelijk rioleringsplan, dient de waterkwaliteitsbeheerder te worden betrokken; deze kan milieuhygiënische eisen stellen aan de lozingen vanuit de rioolstelsels (zie ook Mb.5).

Wb.7 Vergunning Grondwaterwet

Relatie met beekherstel

Om de watervoerendheid van de beek en het beekdalsysteem als geheel te herstellen, kan het wenselijk zijn grondwateronttrekkingen in het beekdal te reduceren, te verplaatsen of te beëindigen. Daarvoor dienen vergunningen, afgegeven in het kader van de Grondwaterwet door gedeputeerde staten, gewijzigd of ingetrokken te worden.

Wettelijk kader/juridisch instrument

Conform art. 14 van de Grondwaterwet is het verboden zonder vergunning grondwater te onttrekken of te infiltreren. Aanvraag en wijziging van de grondwatervergunning zijn beschreven in de artikelen 16 en 22 t/m 25 van de Grondwaterwet.

Bevoegd gezag

De aanvraag tot verlening of wijziging van een vergunning wordt krachtens art. 16 ingediend bij gedeputeerde staten. Provinciale staten bepalen per verordening welke gegevens en bescheiden de aanvrager moet overleggen.

Procedures en termijnen

Voor de te volgen procedures bij de beslissing omtrent een vergunningaanvraag of -wijziging verwijst art. 17 van de Grondwaterwet naar de paragrafen 3.5.2 tot en met 3.5.5 van de Algemene wet bestuursrecht en naar afdeling 13.2 van de Wet milieubeheer. Voor een samenvatting van de afdelingen 3.4 en 3.5 van de Algemene wet bestuursrecht wordt verwezen naar Rb.1 in deze bijlage.

Conform art. 24 van de Grondwaterwet kunnen gedeputeerde staten uit eigen beweging of op verzoek van belanghebbende derden, de vergunning gedeeltelijk of geheel intrekken, indien blijkt dat voor de bij het grondwaterbeheer betrokken belangen, de onttrekking en/of infiltratie geheel of gedeeltelijk ontoelaatbaar wordt geacht.

Krachtens art. 41 van de Grondwaterwet wordt de schadevergoeding bij gehele of gedeeltelijke intrekking van de vergunning of bij wijziging van de voorschriften door gedeputeerde staten geregeld. Het betreft hier schade die redelijkerwijs niet of niet geheel ten laste behoort te blijven van de vergunninghouder. Tegen de beschikking van gedeputeerde staten kan beroep worden ingesteld overeenkomstig hoofdstuk 20 van de Wet milieubeheer.

Wb.8 Functietoekenning waterbeheersplan

Relatie met beekherstel

Overeenkomstig art. 9 van de Wet op de waterhuishouding stelt een waterkwantiteitsbeheerder of een waterkwaliteitsbeheerder een beheersplan vast, waarin hij aangeeft op welke wijze hij inhoudt geeft aan de vervulling van zijn taak. Provinciale staten stellen bij verordening nadere regels vast met betrekking tot de inrichting, voorbereiding en vaststelling van het beheersplan.

De provincies leggen de belangrijkste functies van de regionale waterhuishoudkundige systemen of onderdelen daarvan vast in het waterhuishoudingsplan. In de praktijk is inmiddels de situatie gegroeid dat ook in het waterbeheersplan van de waterbeheerders aan oppervlaktewateren functies of combinatie van functies worden gegeven. Deze functietoekenning mag niet strijdig zijn met het provinciale waterhuishoudingsplan. Voorbeelden van waterhuishoudkundige functies van oppervlaktewateren zijn: agrarisch water, natuurwater, recreatiewater, zwemwater, water met agrarisch en natuur- en/of landschapswaarden, et cetera). De functie van het oppervlaktewater geeft richting aan het gebruik, het beheer en onderhoud, het peil, et cetera van het oppervlaktewater. Aanleiding om tot beekherstel over te gaan, kan een (gewijzigde) functietoekenning in het waterbeheersplan zijn. Anderzijds is het ook mogelijk dat een herstelde beek aanleiding is om het waterbeheersplan aan te passen of te wijzigen.

Wettelijk kader/juridisch instrument

Conform art. 9 van de Wet op de waterhuishouding dient iedere kwaliteits- en kwantiteitsbeheerder een beheersplan te maken. De functie van het waterbeheersplan is tweeledig:

- het is een instrument voor vastlegging van de kaders waarbinnen het waterbeheer wordt gevoerd;
- het geeft inzicht aan derden over de manier waarop de betrokken overheden om zullen gaan met het water gedurende de planperiode.

Bij de vaststelling van het plan dient rekening gehouden te worden met het provinciale waterhuishoudingsplan.

Het rechtskarakter van het waterbeheersplan hangt nauw samen met de twee functies die het plan heeft. Het waterbeheersplan betekent een inspanningsverplichting voor de waterbeheerder, legt geen verplichtingen op aan derden en derden kunnen er geen rechten aan ontleen. Bij vergunningverlening vormt het beheersplan het toetsingskader.

Bevoegd gezag

Het algemeen bestuur van het waterschap stelt het plan vast, terwijl gedeputeerde staten het plan goedkeuren.

Procedures en termijnen

Provinciale staten stellen bij verordening nadere regeling vast met betrekking tot de inrichting, voorbereiding en vaststelling van het beheersplan. In de Wet op de waterhuishouding zelf wordt geen nadere omschrijving gegeven omtrent herziening en inhoud van het plan. Dit is bij het beheersplan voor rijkswateren en het provinciale waterhuishoudingsplan wel geregeld in respectievelijk art. 5 en 7 van de Wet op de waterhuishouding (zoals vierjaarlijkse herziening en de functietoekenning aan oppervlaktewateren).

Bijzonderheden

Het waterschap kan in het waterbeheersplan vastleggen in welke gevallen wel en in welke gevallen niet van het plan kan worden afgeweken. Deze afwijkingsbevoegdheid voor het dagelijks bestuur betreft veelal de uitwerking van de maatregelen. Wanneer op essentiële onderdelen van het plan wordt afgeweken is veelal een herziening van het plan noodzakelijk. Gedeputeerde Staten dienen hiervan op de hoogte gesteld te worden en goedkeuring te verlenen.

Ro.1 Bestemmingsplan buitengebied

Relatie met beekherstel

Wanneer door herstel van beekecosystemen het gebruik en de hoedanigheid van de beek of het beektracé en/of van de aanliggende oevers en gronden zal wijzigen (bijvoorbeeld wijziging van agrarisch gebruik in natuurbestemming of een combinatie van beide), dient het bestemmingsplan voorafgaand aan de wijziging overeenkomstig te worden herzien of dient om vrijstelling van het bestemmingsplan te worden verzocht.

Andersom geldt dat door vastlegging van de (ecologische) bestemming van de beek en haar oevers in een bestemmingsplan, het beeksysteem planologisch kan worden beschermd tegen bijvoorbeeld ongewenste ingrepen en gebruik (bijvoorbeeld graafwerkzaamheden, diepe ontwatering et cetera).

Wettelijk kader

Op grond van art. 10 Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) is de gemeenteraad verplicht om voor het buitengebied van hun gemeente een bestemmingsplan vast te stellen. Het bestemmingsplan mag in principe niet van een essentieel onderdeel van het streekplan afwijken.

Het bestemmingsplan is bedoeld voor een goede ruimtelijke ordening van het door het plan bestreken gebied. Het plan bindt zowel de burger als de overheid rechtstreeks. De overheid heeft echter niet de verplichting de gegeven bestemmingen daadwerkelijk te realiseren. Gedurende de looptijd van het plan worden die bestemmingen echter wel zodanig beschermd dat het verwezenlijken daarvan door derden mogelijk blijft.

Voorzover nodig voor een goede ruimtelijke ordening, worden door de raad in het plan voorschriften gegeven over het gebruik van de grond (inclusief grondwater) en van de opstallen. Deze voorschriften mogen alleen om dringende redenen een beperking van het meest doelmatige gebruik inhouden (art. 10 Wet op de ruimtelijke ordening).

In het bestemmingsplan kan worden bepaald dat burgemeester en wethouders bevoegd zijn om van die voorschriften vrijstelling te verlenen en/of ten aanzien van bepaalde, in het plan omschreven zaken, nadere eisen te stellen (art. 15 Wet op de ruimtelijke ordening).

Daarnaast kan in het bestemmingsplan zijn bepaald dat burgemeester en wethouders het plan verder moeten uitwerken of kunnen wijzigen volgens de regels, die daarvoor in het bestemmingsplan zijn opgenomen (art. 11 Wet op de ruimtelijke ordening).

Wijziging van een bestemming kan plaatsvinden:

- door burgemeester en wethouders voorzover in het plan zelf aangegeven (art. 11 Wet op de ruimtelijke ordening en verder);
- door herziening van een bestemmingsplan (art. 33 en verder) of;
- door vaststelling van een nieuw bestemmingsplan.

Ten behoeve van een voorgenomen afwijking van een bestemmingsplan kunnen burgemeester en wethouders vrijstelling van dat plan verlenen voor:

- een bepaalde termijn, maximaal 5 jaar (art. 17 Wet op de ruimtelijke ordening);
- gedeeltelijke veranderingen of vernieuwingen van bouwwerken dan wel verbouwing of oprichting van bouwwerken van beperkte betekenis (art. 18a Wet op de ruimtelijke ordening);
- activiteiten die passen binnen de toekomstige bestemming van het gebied, waarop het voorbereidingsbesluit¹⁾ van toepassing is of zoals neergelegd in het ontwerp voor een herziening van een bestemmingsplan dat ter inzage is gelegd, mits voorafgaande aan de toekenning van de vrijstelling gedeputeerde staten een verklaring van geen bezwaar hebben gegeven (art. 19 Wet op de ruimtelijke ordening).

¹⁾ een voorbereidingsbesluit is een verklaring van de gemeenteraad dat een bestemmingsplan wordt voorbereid (art. 21.1 Wet op de ruimtelijke ordening).

Bij het beslissen op een verzoek om afgifte van een verklaring van geen bezwaar toetsen gedeputeerde staten:

- of bovengemeentelijke belangen in het geding zijn, bijvoorbeeld door toetsing aan een streekplan of planologische kernbeslissing;
- of de bouw- of aanlegactiviteit waarvoor de vrijstelling wordt gevraagd past in het toekomstige bestemmingsplan;
- of burgemeester en wethouders een juiste belangenafweging hebben gemaakt, waaronder belangen van eigenaren van aangrenzende of naburige gronden.

Verder blijkt uit jurisprudentie dat een verklaring van geen bezwaar niet op zijn plaats wordt geacht indien:

- niet is gebleken dat er sprake is van urgentie;
- de gevolgen van de vrijstelling erg ingrijpend zijn resp. de mate van afwijking van het vigerende bestemmingsplan rechtvaardigt dat eerst een bestemmingsplanherziening wordt afgewacht.

Aan de vrijstelling worden alleen die voorschriften verbonden die nodig zijn ter bescherming van de belangen ten behoeve waarvan de bepalingen, waarvan vrijstelling wordt verleend, in het bestemmingsplan zijn opgenomen. In het Besluit op de ruimtelijke ordening 1985 (Bro) zijn in de artikelen 18 en 19 voorschriften gegeven die bij het verlenen van vrijstelling in acht moeten worden genomen.

Bevoegd gezag

De bevoegdheid tot het vaststellen van bestemmingsplannen is in handen van de gemeenteraad. Burgemeester en wethouders zijn, voorzover het plan dit aangeeft, bevoegd tot nadere uitwerking van het plan en voor het verlenen van vrijstelling van het plan en de planvoorschriften.

Een bestemmingsplan, en de vrijstelling daarvan, behoeven veelal goedkeuring van gedeputeerde state, die het plan toetsen aan het provinciale beleid (w.o. ruimtelijk beleid).

Procedures en termijnen

- De procedure tot vaststelling van een nieuw bestemmingsplan is geregeld in artikel 23 e.v. van de Wet op de ruimtelijke ordening. Hierin wordt verwezen naar Afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht. De voorbereiding van een bestemmingsplan is meestal erg tijdrovend (diverse jaren).
- De wijziging van een bestemmingsplan, binnen de door dat plan gestelde grenzen, is geregeld in art. 11 Wet op de ruimtelijke ordening. Hiervoor is de goedkeuring van gedeputeerde staten vereist; gedeputeerde staten beslissen binnen acht weken met maximaal vier weken verdaging.
- De in het bestemmingsplan zelf opgenomen vrijstellingsmogelijkheid van voorschriften is geregeld in art. 15 van de Wet op de ruimtelijke ordening. Voor de vrijstelling kan een verklaring van geen bezwaar van gedeputeerde staten vereist zijn mits dat in het bestemmingsplan wordt bepaald.
- De procedure voor tijdelijke vrijstelling van het bestemmingsplan, voor de vrijstelling voor bouwwerken van beperkte betekenis en voor de vrijstelling van een bestemmingsplan op basis van een voorbereidingsbesluit of ontwerp-herziening van een bestemmingsplan is procedureel geregeld in de artikelen 17, 18a, 19 en 19a van de Wet op de ruimtelijke ordening en artikelen 18 en 19 van het Besluit op de ruimtelijke ordening (Bro). Behandeling van een verzoek om vrijstelling van het bestemmingsplan, inclusief verklaring van geen bezwaar van gedeputeerde staten, neemt ongeveer zes tot acht maanden in beslag. Ander vrijstellingen zijn in een kortere termijn af te handelen.
- De procedure voor het nemen van een voorbereidingsbesluit is opgenomen in artikelen 21 en 22 van de Wet op de ruimtelijke ordening. Een voorbereidingsbesluit kan in de regel binnen relatief korte termijn (bijvoorbeeld enkele maanden of korter) worden genomen.

Het besluit van gedeputeerde staten omtrent het verzoek om een verklaring van geen bezwaar als bedoeld in de artikelen 15 en 19 wordt geacht deel uit te maken van de beschikking waarop het betrekking heeft, dat wil zeggen de beschikking op een verzoek om nadere eisen of vrijstelling van bestemmingsplanvoorschriften (art. 15) resp. de beschikking op een verzoek om vrijstelling van het bestemmingsplan (art. 19).

Tegen overeenkomstig art. 19a ter inzage gelegde verzoeken om vrijstelling als bedoeld in de artikelen 17 tot en met 19 kan een ieder bij burgemeester en wethouders schriftelijke bedenkingen indienen.

Een ieder kan gedurende de inzagetermijn (vier weken) schriftelijk zijn zienswijze omtrent het ontwerp van een bestemmingsplan bij burgemeester en wethouders kenbaar maken (art. 23 Wet op de ruimtelijke ordening). Naar aanleiding van het door de raad vastgestelde bestemmingsplan kunnen bedenkingen worden ingebracht bij gedeputeerde staten (art. 27 Wet op de ruimtelijke ordening). Tegen een besluit van gedeputeerde staten inzake goedkeuring van een bestemmingsplan staat beroep open bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. De Afdeling beslist in beginsel binnen twaalf maanden na afloop van de beroepstermijn (art. 28, zevende lid Wet op de ruimtelijke ordening).

Ro.2 Aanlegvergunning

Relatie met beekherstel

De relatie tussen beekherstel en aanlegvergunning is tweeledig.

Enerzijds worden in het kader van beekherstel vele werkzaamheden uitgevoerd waarvoor een aanlegvergunning vereist kan zijn, zoals voor graafwerkzaamheden of de aanleg van een kunstwerk, niet zijnde een bouwwerk, waarvoor een bouwvergunning nodig is (zie Ro.3). Hiermee dient in de planning dus rekening te worden gehouden.

Anderzijds kan de beheerder van de beek door in te spreken op het ontwerp bestemmingsplan trachten de natuurwaarden van de beek planologisch te beschermen door bepaalde bedreigende activiteiten op gronden langs die beek aan een aanlegvergunning of planvoorschriften te binden, bijvoorbeeld het gebruik van bestrijdingsmiddelen op landbouwgronden.

Wettelijk kader

Het bestemmingsplan (of een voorbereidingsbesluit tot (wijziging van) een bestemmingsplan) kan bepalen dat voor bepaalde werken, geen bouwwerken zijnde, of voor bepaalde werkzaamheden een aanlegvergunning is vereist (art. 14 Wet op de ruimtelijke ordening).

De aanlegvergunning is bedoeld ter voorkoming van het minder geschikt worden van een terrein voor de verwezenlijking van de gegeven bestemming, dan wel ter handhaving en/of de bescherming van een gerealiseerde bestemming.

Aanlegvergunning-vereisten kunnen slechts in een bestemmingsplan worden opgenomen indien deze noodzakelijk zijn ter voorkoming van frustratie van de in het bestemmingsplan gegeven bestemmingen. Normale onderhoudswerkzaamheden of andere werken van niet ingrijpende betekenis behoren dus niet aan een aanlegvergunning te worden gebonden. Hetzelfde geldt voor werken waarvoor het bestemmingsplan duidelijke, goed handhaafbare voorschriften bevat.

Blijkens jurisprudentie zijn aanlegvergunning-vereisten onder meer mogelijk voor:

- het vellen en rooien van houtopstanden (bescherming van bossen en houtopstanden die niet door de Boswet worden gedekt);
- het verrichten van grondwerkzaamheden in bepaalde, aangeduide gronden (ter bescherming van cultuurhistorische/archeologische waarden);
- het verrichten van grondwerkzaamheden tot op grotere diepte en het gebruik of de opslag van meststoffen (ter bescherming van grondwater in verband met de drinkwaterwinning);
- het afgraven van de bodem (ontgronden);
- aanleg of verzwaring van dijken of taluds;
- uitvoering van werken of werkzaamheden die een wijziging in de waterstand beogen of tot gevolg hebben (bescherming van natuurwetenschappelijke en landschappelijke belangen); voorbeelden zijn het dempen van sloten en het plaatsen van onderbemaling;
- het gebruik van bemestings- en bestrijdingsmiddelen op gronden met een landschappelijke en/of natuurwetenschappelijke waarde; opname van een kwantitatieve bemestingsnorm is volgens jurisprudentie (K.b. 14/8/1991, No. 91.007087) mogelijk indien deze norm uit planologisch oogpunt relevant is;
- het slopen, als dat leidt tot schade aan een stads- of dorpsgezicht;
- de aanleg van verhardingen.

NB: Voor de relatie aanlegvergunning - drainage wordt verwezen naar Vergunningen in het kader van de Wet op de Waterhuishouding (Wb.2) bij bijzonderheden.

In de praktijk worden tevens aanlegvergunningen vereist voor:

- het bebossen van gronden die op het tijdstip van het van kracht worden van het plan niet als bosgrond konden worden aangemerkt;
- het aanleggen van waterlopen;
- het aanleggen of aanbrengen van oeverbeschoeiingen, kaden of aanlegplaatsen;
- het winnen, toevoeren, afdammen of stuwen van water.

Uit jurisprudentie blijkt onder meer dat de wijziging van het waterpeil als zodanig en het deponeren van baggerspecie op de walkant, voor zover het normale onderhoudswerkzaamheden betreft, geen onderdeel behoren uit te maken van een aanlegvergunningenstelsel, maar in de keur geregeld (dienen te) zijn. Of voor een werk of werkzaamheid in een bepaald gebied een aanlegvergunning is vereist, zal telkens bij de gemeente moeten worden nagegaan. Aan een aanlegvergunning worden in de regel voorschriften verbonden.

De aanlegvergunning wordt geweigerd (art. 44 Wet op de ruimtelijke ordening) indien:

- het werk of de werkzaamheid in strijd is met het bestemmingsplan of de op grond daarvan gestelde eisen;
- een eventueel noodzakelijke vergunning ingevolge de Monumentenwet of provinciale en gemeentelijke monumentenverordening, niet is verleend.

Bevoegd gezag

De aanlegvergunning moet worden aangevraagd bij burgemeester en wethouders van de gemeente waar het werk wordt uitgevoerd.

Procedures en termijnen

De procedure voor het aanvragen van een aanlegvergunning is opgenomen in art. 44 tot en met 46 van de Wet op de ruimtelijke ordening. De termijn waarbinnen B en W over de aanvraag beslissen bedraagt vier weken. In verband met de bezwaar- en beroepstermijn van de Algemene wet bestuursrecht treedt de vergunning met ingang van de 7e week na verlening in werking.

In het bestemmingsplan kan tevens zijn bepaald dat de afgifte van de aanlegvergunning slechts mogelijk is na voorafgaande verklaring van geen bezwaar van gedeputeerde staten. In dat geval wordt de proceduretermijn met acht weken verlengd.

De beslissing op de vergunning wordt aangehouden indien er geen grond is de vergunning te weigeren en:

- voor het gebied waar het werk of de werkzaamheid wordt uitgevoerd, een voorbereidingsbesluit, (ontwerp-)bestemmingsplan of (ontwerp-)herziening van een bestemmingsplan ter inzage is gelegd of vastgesteld;
- de aanvraag een werk of werkzaamheid betreft in een beschermd stads- of dorpsgezicht waarvoor nog geen ter bescherming daarvan strekkend bestemmingsplan geldt.

In afwijking van het bovenstaande kunnen burgemeester en wethouders de aanlegvergunning wel verlenen indien het werk of de werkzaamheid niet in strijd is met het in voorbereiding zijnde bestemmingsplan of herziening daarvan. In dat geval dient voorafgaande aan de vergunningverlening van gedeputeerde staten een verklaring van geen bezwaar te zijn ontvangen. De proceduretermijn wordt hierdoor met acht weken verlengd.

Onder bepaalde omstandigheden (zie art. 48 Wet op de ruimtelijke ordening) kunnen burgemeester en wethouders een verleende aanlegvergunning intrekken.

Tegen de beslissing op het verzoek om aanlegvergunning kan ingevolge de Algemene wet bestuursrecht bezwaar worden aangetekend bij burgemeester en wethouders. Vervolgens staat beroep open bij de Rechtbank en hoger beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Indien door aanhouding van de beslissing omtrent de verlening van een aanlegvergunning, in verband met de voorbereiding of herziening van een bestemmingsplan (zie hierboven), een belanghebbende schade lijdt of zal lijden, kan deze de gemeenteraad om een vergoeding verzoeken. Het verzoek kan pas worden ingediend na vaststelling van het bestemmingsplan.

Bijzonderheden

- Indien voor het betreffende gebied geen aanlegvergunningenstelsel geldt, kunnen via de gebruiksvoorschriften bij het bestemmingsplan regels zijn gesteld.
- Een aanlegvergunningplicht voor een ontgroning bestaat naast een eventuele procedure in het kader van de Ontgrondingenwet.

Ro.3 Bouwvergunning

Relatie met beekherstel

Indien het beekherstel gepaard gaat met het oprichten of veranderen van bouwwerken, waterhuishoudkundige constructies en kunstwerken, kan hiervoor een bouwvergunning noodzakelijk zijn.

Wettelijk kader

Op grond van art. 40 van de Woningwet is het bouwen zonder vergunning verboden.

Onder "bouwen" wordt verstaan "het plaatsen, geheel of gedeeltelijk oprichten, vernieuwen of veranderen en het vergroten van een bouwwerk, alsmede het geheel of gedeeltelijk oprichten, vernieuwen of veranderen en het vergroten van een standplaats".

De term "bouwwerk" is in de model-Bouwverordening (VNG) gedefinieerd als "elke constructie van enige omvang van hout, steen, metaal of ander materiaal, die op de plaats van bestemming hetzij direct hetzij indirect met de grond verbonden is, hetzij direct of indirect steun vindt in of op de grond, bedoeld om ter plaatse te functioneren".

In de Woningwet (art. 43), het Bouwbesluit (een uitvoeringsbesluit van de Woningwet) en de gemeentelijke bouwverordening zijn gevallen aangewezen waarvoor geen bouwvergunning wordt vereist.

De weigeringsgronden voor een bouwvergunning staan limitatief in de wet opgesomd (art. 44), namelijk:

- niet voldoen aan het Bouwbesluit;
- niet voldoen aan de gemeentelijke bouwverordening;
- strijd met bestemmingsplan(-eisen);
- niet voldoen aan de eisen van welstand;
- eventueel noodzakelijke vergunning ingevolge de Monumentenwet/-verordening is geweigerd.

Bevoegd gezag

Burgemeester en wethouders zijn voor de beschikking op een verzoek om een bouwvergunning het bevoegd gezag.

Procedures en termijnen

De procedure voor aanvraag van een bouwvergunning is opgenomen in de artikelen 41 en 44 tot en met 59 van de Woningwet. De proceduretermijn bedraagt normaal gesproken 13 weken.

Verlenging van voornoemde proceduretermijnen kan optreden bij:

- verdaging van de beslissing op aanvraag om bouwvergunning (met maximaal 13 weken);
- aanhouding van de beslissing op aanvraag om bouwvergunning in verband met onder andere:
  - . een aanstaande herziening van het bestemmingsplan (art. 50);
  - . beschermde stads- of dorpsgezichten (art. 51);
  - . coördinatie met een vergunningaanvraag Wet milieubeheer (art. 52); totale termijn wordt circa 6 maanden;
  - . noodzakelijke vrijstelling van het bestemmingsplan (art. 55).

Niet voor alle bouwwerken is een bouwvergunning vereist. Meestal kan dan volstaan worden met een melding. De procedure voor melding van niet-vergunningplichtige bouwwerken staat in art. 42 van de Woningwet. Onder normale omstandigheden geldt hiervoor een proceduretermijn van 5 weken, waarna binnen 13 weken met de bouw dient te worden aangevangen. In het Besluit meldingplichtige bouwwerken worden voorschriften gegeven omtrent de bouwwerken waarvan, voor het bouwen, de vereiste van vergunning niet geldt.

De mededeling van burgemeester en wethouders naar aanleiding van de melding als bedoeld in art. 42, het besluit op de aanvraag om bouwvergunning en het besluit op een

verzoek om vrijstelling van het bestemmingsplan zijn besluiten als bedoeld in art. 1.3 van de Algemene wet bestuursrecht. Voor de beroepsregeling wordt daarom naar die wet verwezen.

In art. 43, eerste lid, sub f, van de Woningwet, tenslotte, wordt een aantal relevante bouwwerken genoemd waarvoor noch een bouwvergunning noch een voorafgaande melding vereist is.

Bijzonderheden

Vanaf 1 januari 1993 dient bij de aanvraag om een bouwvergunning het resultaat van een bodemonderzoek te worden overgelegd. Het gaat hier om een verkennend onderzoek volgens NVN 5740, dan wel het Protocol voor het gecombineerd bodemonderzoek. Voor bouwprojecten van beperkte omvang kan in de gemeentelijke bouwverordening vrijstelling worden verleend. In die gevallen volstaat een historisch onderzoek.

De gemeentelijke bouwverordening bevat daarnaast ook voorschriften over de wijze van inrichting en indiening van een aanvraag om bouwvergunning, het uitvoeren van bouwwerkzaamheden, voorschriften van stedenbouwkundige aard en criteria omtrent redelijke eisen van welstand.

In het Bouwbesluit zijn onder meer algemene technische voorschriften opgenomen voor het bouwen van gebouwen en andere werken.

Indien voor het betreffende werk geen bouwvergunning nodig is, kan op grond van het bestemmingsplan een aanlegvergunning (zie Ro.2) zijn vereist of kunnen via de gebruiksvoorschriften in het bestemmingsplan nog regels zijn gesteld. Er is voor een activiteit óf een bouwvergunning vereist (voor zover het gaat om 'bouwen') óf een aanlegvergunning (voor zover het gaat om werken, niet zijnde bouwwerken, of werkzaamheden), nooit beide.

Ro.4 Sloopvergunning

Relatie met beekherstel

Kunstwerken, waaronder bijvoorbeeld stuwten, kunnen belangrijke barrières vormen voor de migratie van aquatische organismen. Ook veranderen stuwten het stromende water in een aaneenschakeling van min of meer stilstaande panden. Voor het verwijderen van dergelijke kunstwerken is naast een keurontheffing (Wb.1) veelal een sloopvergunning vereist.

Wettelijk kader

Op grond van art. 8 Woningwet stelt de gemeenteraad een bouwverordening vast, waarin onder meer voorschriften dienen te zijn opgenomen omtrent:

- het slopen, waaronder voorschriften voor selectief slopen;
- het uitvoeren van sloopwerkzaamheden, waaronder voorschriften voor onder meer de veiligheid, eventueel noodzakelijk (bodem)onderzoek en tijdstippen waarop mag worden gesloopt.

Gemeenten kunnen in hun bouwverordening tevens bepalen dat het slopen zonder vergunning niet is toegestaan. In de Model-Bouwverordening (VNG, 1992), die door gemeenten als basis voor de opstelling van de gemeentelijke verordening is gebruikt, is ten aanzien van slopen voorgesteld om gevallen waarin niet meer dan 10 m³ sloopafval ontstaat, van het sloopverbod annex vergunningplicht uit te zonderen. In de gemeentelijke verordening kan anders zijn bepaald.

De sloopvergunning wordt geweigerd indien:

- een eventueel noodzakelijke vergunning ingevolge de Monumentenwet of -verordening danwel de Leefmilieuverordening niet is verleend;
- een eventueel noodzakelijke aanlegvergunning niet is verleend;
- door het slopen het stads- of dorpsbeeld ernstig wordt geschaad.

Bevoegd gezag

Burgemeester en wethouders van de gemeenten waarin het te slopen bouwwerk zich bevindt, zijn voor de beschikking op een aanvraag op sloopvergunning het bevoegd gezag.

Procedures en termijnen

De procedure en termijnen zijn geregeld in de gemeentelijke bouwverordening. De procedure voor de sloopvergunning in het kader van de gemeentelijke verordening is over het algemeen eenvoudig en (zeer) kort.

Bijzonderheden

In het bestemmingsplan kan zijn bepaald dat voor het slopen van bouwwerken tevens een aanlegvergunning is vereist. Veelal gaat het hier om beschermde stads- en dorpsgezichten en monumenten (zie Ro.2).

Het slopen of wijzigen van beschermde rijksmonumenten is tevens gebonden aan het vergunningenstelsel van de Monumentenwet 1988. Op de aanvraag om vergunning wordt in principe beslist door de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen (lees: de Rijksdienst voor Monumentenzorg te Zeist). In bepaalde gemeenten (met name gemeenten met veel beschermde rijksmonumenten) zijn evenwel burgemeester en wethouders van de betreffende gemeente bevoegd te beslissen op zodanige vergunningaanvraag. Naast beschermde rijksmonumenten kan sprake zijn van op grond van een provinciale of gemeentelijke monumenten verordening beschermde monumenten. Bevoegd gezag voor een aanvraag om vergunning tot sloop of wijziging van beschermde provinciale of gemeentelijke monumenten zijn respectievelijk gedeputeerde staten en burgemeester en wethouders.

Bovenloop Nijmolensebeek

(foto: J. van Duinen)

De Beekjuffer

(foto: B. van den Brink)

Sedimentatie in de Ruiten A

(foto: P. Mulder)

De groene kikker

(foto: J. van Duinen)

Ro.5 Wegenwet

Relatie met beekherstel

Herstelwerkzaamheden aan een beek kunnen inhouden dat er bijvoorbeeld aanpassingen moeten plaatsvinden aan met de beek kruisende wegen, of dat er bruggen geplaatst moeten worden ten behoeve van de ontsluiting van gronden (aanleggen nevengeul). Dergelijke aanpassingen maken het vaak noodzakelijk dat de wegenlegger aan de nieuwe situatie dient te worden aangepast. Het initiatief van deze leggeractualisering is niet direct een activiteit die door diegenen die het beekherstelproject uitvoert, genomen moet worden.

Wettelijk kader

Het doel van de Wegenwet is het geven van voorschriften omtrent de openbaarheid en het onderhoud van wegen, burgerlijke rechten ten aanzien van wegen, leggers van wegen en tolheffing.

De Wegenwet is alleen van toepassing op openbare wegen. Op grond van art. 4 Wegenwet wordt bepaald wanneer een weg als openbaar aan te merken is.

Art. 14, lid 3, Wegenwet bepaalt dat de rechthebbende op en de onderhoudsplichtige van een weg moeten dulden:

- 1 de uitvoering van alle werken tot onderhoud of verbetering van de weg;
- 2 de uitvoering van alle werken vereist voor aansluiting van wegen en uitwegen;
- 3 het aanwezig zijn, plaatsen en onderhouden van voorwerpen, boven op en in de weg, berm, bermsloot ten behoeve van de werken genoemd onder 1 en 2.

In iedere gemeente moeten alle openbare wegen buiten de bebouwde kom in een legger worden vastgelegd. Het ontwerp van de legger wordt door burgemeester en wethouders opgemaakt, waarna het wordt vastgesteld door gedeputeerde staten. In de legger zijn onder meer gegevens vastgelegd over de in de weg aanwezige bruggen en duikers, de onderhoudsplichtigen van de weg en de omvang van de onderhoudsplicht.

Bevoegd gezag

Onderhoudsplichtig ten aanzien van openbare wegen kunnen zijn het Rijk, de provincie, de gemeente en het waterschap.

Gedeputeerde staten zijn het bevoegde gezag voor het vaststellen en wijzigen van een legger (art. 35).

Een weg kan aan het openbaar verkeer worden onttrokken door het bevoegde gezag. Het bevoegd gezag is de instantie die de weg onderhoud (art. 7, 8 en 9) in casu de minister, de provinciale staten respectievelijk de gemeenteraad.

Procedures en termijnen

Belanghebbenden bij een weg, welke door de gemeente wordt onderhouden, kunnen de gemeenteraad verzoeken deze aan het openbaar verkeer te onttrekken. Met betrekking tot de voorbereiding van de beslissing op het verzoek is de openbare voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 Algemene wet bestuursrecht van toepassing. Op een dergelijk verzoek dient de gemeenteraad binnen zestig dagen te beslissen; beroep kan worden ingesteld bij gedeputeerde staten.

Bij wijzigingen in bruggen of duikers e.d. moet de legger door gedeputeerde staten worden gewijzigd (artikelen 39 t/m 41). Hierbij wordt advies ingewonnen van burgemeester en wethouders of het bestuur van het waterschap, wanneer de wijziging uitsluitend betrekking heeft op nummer, naam of de zich in de weg bevindende bruggen en duikers.

Bijzonderheden

Krachtens art. 57 Wegenwet kunnen in de provinciale en gemeentelijke wegenverordeningen, alsmede bij verordeningen van waterschappen, regelen worden gesteld omtrent punten waarin de Wegenwet niet voorziet. Deze kunnen onder meer bestaan uit ge- en verbodsbepalingen en regels omtrent ontheffingen en vergunningen m.b.t. werken aan de weg.

Het onteigenen van wegen, bruggen, bermen, bermsloten en onteigening voor aanleg en verbetering van wegen en bruggen is vastgelegd in art. 72a Onteigeningswet.

Op het tijdelijk afsluiten van een weg, in verband met werkzaamheden in het kader van beekherstel zijn de bepalingen van hoofdstuk 2, paragraaf 2, Wegenverkeerswet van belang, inzake verkeerstekens en maatregelen. Het doel van de Wegenverkeerswet is onder andere het geven van regels inzake verkeersgedrag, verkeerstekens en maatregelen en toelating op de weg. Plaatsing of verwijdering van verkeerstekens en maatregelen op of aan de weg geschieden krachtens een verkeersbesluit. Afhankelijk van de weg is het bevoegd gezag voor het nemen van een verkeersbesluit de minister van Verkeer en Waterstaat, gedeputeerde staten, het algemeen bestuur van een waterschap, dan wel de gemeenteraad.

Art. 87 van het Reglement verkeersregels en verkeerstekens 1990 bepaalt dat ontheffing van verkeerstekens door het bevoegd gezag kan worden verleend. Afhankelijk van de weg is het bevoegd gezag de minister van Verkeer en Waterstaat, gedeputeerde staten, het algemeen bestuur van een waterschap, dan wel de gemeenteraad.

Ro.6 Ontgrondingsvergunning

Relatie met beekherstel

In het kader van beekherstel vinden veelvuldig graafwerkzaamheden plaats, bijvoorbeeld voor het maken van meanders. Gelet op de omschrijving van de vergunningplicht in de Ontgrondingenwet kan voor dergelijke werkzaamheden een ontgrondingsvergunning nodig zijn.

Wettelijk kader

Op grond van art. 3 Ontgrondingenwet is het verboden om zonder vergunning te ontgronden, dan wel als eigenaar, erfpachter, vruchtgebruiker, opstalhouder, bekleemde meier of gebruiker van enige onroerende zaak, toe te laten dat aldaar ontgroning zonder vergunning plaatsvindt.

De Ontgrondingenwet is in 1965 tot stand gekomen ter uniformering van provinciale regelingen ten aanzien van oppervlakedelfstoffenwinning en ter bescherming van de vele belangen die met de winning kunnen worden geschaad, waaronder natuur en milieu. De in de wet opgenomen vergunningplicht heeft betrekking op "ontgrondingen": handelingen die de hoogteligging van een terrein of van een waterbodem verlagen. Het begrip "ontgrondingen" wordt echter niet gedefinieerd. Bij de beantwoording van de vraag of in een concreet geval sprake is van een ontgroning spelen zowel de omvang als de aard van de betrokken handeling een rol. Uit jurisprudentie blijkt bijvoorbeeld dat het weghalen van een humuslaag wel, maar het afgraven van een dijk en het met de vrijkomende grond in de onmiddellijke nabijheid dempen van sloten niet als een ontgroning wordt aangemerkt.

De betreffende provinciale verordening, waarin vele uitzonderingen, onder andere voor werken in beken, kunnen voorkomen, geeft meer inzicht in de vergunningplicht.

In de wet (art. 4) zijn enkele uitzonderingen opgenomen waarvoor geen vergunning noodzakelijk is, waaronder ontgrondingen in het zomerbed van rivieren en stromen als bedoeld in de Rivierenwet en ontgrondingen in het kader van de uitvoering van een Landinrichtingsplan (tenzij de ontgroning plaatsvindt ter verkrijging van het voor de werken benodigde bodemmateriaal). Overige uitzonderingen zijn opgenomen in het Rijksreglement ontgrondingen (voor zee, rijkswateren en niet-provinciaal ingedeelde, ingepolderde gebieden van het IJsselmeer) en de provinciale ontgrondingenverordeningen (overige ontgrondingen). De uitzonderingen in de provinciale verordening hebben betrekking op ontgrondingen van gewestelijk belang (art. 4, onder f) en op "eenvoudige gevallen, waarbij andere belangen niet of nauwelijks zijn betrokken" (art. 10, derde lid).

In de provinciale verordening worden naast voornoemde uitzonderingsbepalingen de voorwaarden gesteld ten aanzien van het werkplan en de oplevering na ontgroning. Ook deze bepalingen kunnen per provincie verschillend zijn.

De beoordeling van de aanvaardbaarheid van vergunningverlening vindt plaats door afweging van alle betrokken belangen, zij het dat veelal niet de wenselijkheid van de eindbestemming van de ontgroning wordt afgewogen. Dit wordt overgelaten aan de beoordeling in het kader van bijvoorbeeld ruimtelijke plannen en milieuvergunningen.

Aan de vergunning kunnen voorschriften worden verbonden ter bescherming van alle bij een ontgroning betrokken belangen. Gebruikelijk is dat hierin wordt vastgelegd hoe de grond na ontgroning moet worden opgeleverd en wat de eventuele fasering van het werk is.

Ook kan van vergunninghouder een financiële zekerheid worden gevraagd om ervoor te zorgen dat deze zijn vergunningvoorschriften kan blijven nakomen.

Bevoegd gezag

Ten aanzien van ontgrondingen in het kader van beekherstel zijn gedeputeerde staten het bevoegd gezag.

Op grond van art. 8, lid 4, Ontgrondingenwet, kunnen gedeputeerde staten de behandeling van een verzoek om vergunning (incl. de beslissing) overdragen aan het bestuur van een waterschap, veenschap of veenpolder, indien zij van mening zijn dat bij de ontgroning vrijwel uitsluitend huishoudelijke belangen van genoemde schappen zijn betrokken.

Procedures en termijnen

Op de voorbereiding van een besluit tot verlening of weigering, dan wel wijziging of intrekking van een ontgrondingsvergunning, is de uitgebreide openbare voorbereidingsprocedure van afdeling 3.5 Algemene wet bestuursrecht van toepassing.

Tegen een besluit van:

- het bestuur van een waterschap kan een belanghebbende beroep instellen bij gedeputeerde staten; tegen dit besluit staat beroep open bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State;
- de Minister van Verkeer en Waterstaat of gedeputeerde staten, kan een belanghebbende beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Bijzonder is dat de werking van het besluit wordt opgeschort totdat de beroepstermijn is verstreken of, indien beroep is ingesteld, totdat op het beroep is beslist.

Betreft het opschorting van de werking van een besluit tot wijziging of intrekking, dan kan het bevoegd gezag gehele of gedeeltelijke staking van de ontgroning bevelen, indien de bescherming van de bij de ontgroning betrokken belangen dat noodzakelijk maakt.

Bijzonderheden

Indien de ontgroning betrekking heeft op een locatie met een oppervlak van 100 ha of meer, dient ten behoeve van de besluitvorming een Milieu-effectrapport (MER) te worden opgesteld (Besluit mer, bijlage, onderdeel C, categorie 16.1 "Winning oppervlaktedelfstoffen").

De Ontgrondingenwet zet de Wet op de ruimtelijke ordening niet opzij.

Ro.7 Landinrichtingswet

Relatie met beekherstelmaatregelen

Indien een waterbeheerder het voornemen heeft om een beek te herstellen, waarbij op grote schaal ingrepen in het landschap en wijziging van het grondgebruik en inrichting (gaan) plaatsvinden, dan kan de toepassing van de Landinrichtingswet een geschikt instrument zijn. Daarnaast is te overwegen om, in geval een landinrichtingsproject in de nabijheid van de beek in procedure is genomen, het landinrichtingsproject uit te breiden met het plangebied van de te herstellen beek. Dit kan zinvol zijn indien de herstelwerkzaamheden van enige omvang zijn en zich tot (ver) buiten de beek uitstrekken. Het nadeel van het instrumenten van de landinrichting is de lange proceduretijd die ermee gemoeid is, ca. 25 jaar.

Wettelijk kader

Art. 4 Landinrichtingswet luidt: "Landinrichting strekt tot verbetering van de inrichting van het landelijk gebied overeenkomstig de functies van dat gebied, zoals deze in het kader van de ruimtelijke ordening zijn aangegeven". De verschillende belangen waarvoor via de Landinrichtingswet maatregelen en voorzieningen kunnen worden getroffen zijn onder meer de land-, tuin- en bosbouw, natuur en landschap, maar ook infrastructuur, openluchtrecreatie en cultuurhistorie.

In het kader van landinrichting zijn diverse maatregelen en voorzieningen denkbaar, zoals:

- de wijziging van het stelsel van wegen, waterlopen, dijken en dergelijke;
- de veiligstelling, aanleg en ontwikkeling van gebieden die van belang zijn vanuit het oogpunt van natuur- en landschapsbehoud en van elementen van landschappelijke, recreatieve en natuurwetenschappelijke waarde;
- de uitvoering van andere werken van openbaar nut.

Bevoegd gezag

De minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, bepaalt door plaatsing van het voorgestelde landinrichtingsproject op het voorbereidingsschema landinrichting of en wanneer het project mag worden gestart (art. 18 e.v. Landinrichtingswet, zie ook bij bijzonderheden).

Gedurende het totale traject van het landinrichtingsproject zijn gedeputeerde staten het bevoegd gezag.

Procedures en termijnen

Landinrichting wordt gestart door middel van een verzoek daartoe. Ook waterschappen kunnen een verzoek tot landinrichting indienen (art. 23). Binnen een jaar dient op dit verzoek te zijn gereageerd.

Vormen van landinrichting zijn onder meer:

- herinrichting, waarvoor gebieden in aanmerking komen die ruimtelijk naast een agrarische functie ook in belangrijke mate een niet-agrarische functie (bijvoorbeeld waterafvoer in combinatie met natuurontwikkeling) vervullen of moeten vervullen (art. 14).
- ruilverkaveling, waarvoor gebieden in aanmerking komen die ruimtelijk een overwegend agrarische functie hebben en waar zich mogelijkheden voordoen voor verweving met andere functies, zoals natuurontwikkeling (art. 15).

Wanneer het voorbereidingsschema is vastgesteld en de voorbereiding van een project daarmee het groene licht heeft gekregen, wordt door gedeputeerde staten voor dat specifieke project een landinrichtingscommissie geïnstalleerd (artikelen 27 t/m 32).

De landinrichtingscommissie maakt een landinrichtingsplan. Het (voor)ontwerp-landinrichtingsplan wordt in diverse stadia van de procedure ter visie gelegd en uiteindelijk vastgesteld door gedeputeerde staten.

Per 1 januari 1994 geldt voor de landinrichtingsprojecten een m.e.r.-plicht (Milieu-effectrapportage). Het m.e.r.-rapport maakt deel uit van het voorontwerp-landinrichtingsplan.

Gedeputeerde staten stellen het plan vast (art. 81). Beroep tegen dit besluit is mogelijk bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Na vaststelling van het landinrichtingsplan start de landinrichtingscommissie met de uitvoeringsfase. Binnen deze fase zijn er diverse mogelijkheden om bezwaren aan te tekenen of eventuele vervolgstappen te ondernemen bij de rechter-commissaris en/of Rechtbank. Soms is cassatie bij de Hoge Raad mogelijk (zie artikelen 161 t/m 188).

Bijzonderheden

De kosten van landinrichting worden gedragen door de rijksoverheid, andere openbare lichamen en eigenaren. De rijksoverheid subsidieert maatregelen en voorzieningen ten behoeve van ontsluiting, herverkaveling, waterbeheersing en natuur en landschap. De niet-gesubsidieerde kosten van wegen, waterlopen, terreinen voor natuur, landschap en recreatie komen in beginsel voor rekening van de openbare lichamen die deze voorziening in eigendom of beheer krijgen. De resterende kosten komen ten laste van de gezamenlijke eigenaren (zie artikelen 222 t/m 230).

In het kader van de decentralisatie van de rijkstaken ligt het in de bedoeling om de programmering van de landinrichtingsprojecten door de provincies te laten vaststellen in het Interprovinciale meerjarenprogramma.

Nl.1 Natuurbeschermingswet

Relatie met beekherstelmaatregelen

In het kader van de uitvoering van beekherstelmaatregelen kan de Natuurbeschermingswet vanuit twee perspectieven een rol spelen. In de eerste plaats bestaat de mogelijkheid dat herstelmaatregelen moeten worden uitgevoerd binnen een gebied dat is aangewezen als natuurmonument. Daarnaast zou bij een beekherstelproject binnen kwetsbare natuurgebieden die niet reeds als natuurmonument zijn aangewezen, aanwijzing als zodanig kunnen worden overwogen.

Wettelijk kader

Binnen de Natuurbeschermingswet zijn enkele bepalingen relevant voor beekherstelprojecten. Deze hebben betrekking op de aanwijzing als natuurmonument, de vergunningplicht en de beheersplannen. Tussen het Rijk (LNV) en het Interprovinciaal Overleg (IPO) is overeenstemming over de overdracht van taken naar de provincies op het gebied van het natuurbeleid. In dat kader komt de uitvoering van de Natuurbeschermingswet te berusten bij de colleges van gedeputeerde staten. Deze decentralisatie van het natuurbeleid zal in separate wetsvoorstellen worden geregeld.

Aanwijzing natuurmonument

Aanwijzing als natuurmonument (art. 7 van de Natuurbeschermingswet 1967) kan plaatsvinden bij gebieden die van algemeen belang zijn in verband met het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke betekenis. Bij gebieden kan niet alleen aan terreinen, maar ook aan wateren worden gedacht. Aan de aanwijzing zijn een aantal rechtsgevolgen verbonden, waarmee bescherming van het gebied kan worden gewaarborgd. Zo gelden binnen het aangewezen gebied verbodsbepalingen en zijn schadelijke handelingen in beginsel vergunningplichtig.

Vergunningplicht

De vergunningplicht is geregeld in art. 12 van de wet. Een vergunning is vereist voor het verrichten van handelingen die schadelijk zijn voor het natuurschoon of voor de natuurwetenschappelijke waarde van het natuurmonument, dan wel deze ontsieren. Het verbod om een beschermd natuurmonument te schaden geldt niet alleen binnen het aangewezen gebied, maar ook voor degenen die daarbuiten gelegen gronden gebruiken op een voor het natuurmonument schadelijke wijze.

Bij beekherstelprojecten is de vraag actueel of een vergunningplicht zou moeten gelden. Immers, weliswaar kunnen de herstelmaatregelen in eerste aanleg schadelijk zijn, maar deze hebben wel uiteindelijk als doel om de natuurwaarde van het beekstelsysteem te herstellen.

Beheersplan

Ten aanzien van een aangewezen beschermd natuurmonument kan een beheersplan worden vastgesteld dat het behoud of het herstel van het natuurschoon of van de natuurwetenschappelijke betekenis ten doel heeft (art. 14). Voor in het beheersplan opgenomen activiteiten vervalt de vergunningplicht. Het opstellen van een beheersplan is facultatief en kan uitsluitend tot stand komen indien het bevoegd gezag (nú de minister na wetswijziging gedeputeerde staten) en de eigenaar/gebruiker tot overeenstemming kunnen komen over de inhoud ervan.

Bevoegd gezag

De aanwijzing van gebieden als beschermd natuurmonument is en blijft de bevoegdheid van de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Gedeputeerde staten krijgen de bevoegdheid om onder meer de volgende besluiten te nemen (nu is dat nog de minister van LNV):

1. vergunningverlening voor het verrichten van handelingen die schadelijk zijn voor het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke waarde van het natuurmonument (art. 12),
2. vaststelling van een beheersplan voor een beschermd natuurmonument (art. 14).

Procedures en termijnen

Aanwijzingsprocedure (artikelen 8 t/m 11)

De procedure tot aanwijzing van een beschermd natuurmonument valt uiteen in drie onderdelen. Allereerst neemt de minister van LNV een beslissing waarin de aanwijzing wordt overwogen (overwegingsbeslissing). Hierin wordt de voorlopige aanwijzing opgenomen. Aan deze overwegingsbeslissing kunnen onmiddellijk de gevolgen die zijn verbonden aan een definitieve aanwijzing, worden gegeven, echter uiterlijk voor de periode van een jaar. De praktijk maakt van deze mogelijkheid vaak gebruik. Vervolgens wordt de aanwijzingsprocedure gestart. Voor belanghebbenden bestaat de mogelijkheid om ten aanzien van de overwegingsbeschikking hun gevoelens kenbaar te maken aan gedeputeerde staten (art. 9, derde lid). Pas daarna volgt het definitieve aanwijzingsbesluit. Dit aanwijzingsbesluit is vatbaar voor beroep. De Afdeling bestuursrechtspraak is bevoegd om van dit beroep kennis te nemen (art.19, eerste lid). Alvorens men beroep kan instellen, dient conform het bepaalde in art. 7:1 Algemene wet bestuursrecht eerst de bezwaarschriftenprocedure te worden doorlopen: een bezwaarschrift tegen de aanwijzing kan ingediend worden bij de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij.

Vergunningprocedure (artikelen 12 en 13)

Een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet wordt verleend door de minister van LNV. De beslistermijn bedraagt drie maanden en is essentieel, daar, bij een niet-tijdige beslissing de vergunning wordt geacht te zijn verleend. Evenals bij de aanwijzingsprocedure is een beroepsmogelijkheid opgenomen. Na wijzigingen van de Natuurbeschermingswet 1967 zal een bezwaarschrift aan gedeputeerde staten gericht moeten worden. Na het doorlopen van de bezwaarschriftprocedure ex art. 7:1 Algemene wet bestuursrecht zal men beroep kunnen instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Volgens de huidige wetgeving kan men tegen de beschikking van de minister in beroep gaan bij de afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Bijzonderheden

Een andere belangrijke wijziging in de wet zal zijn dat het bevoegde bestuursorgaan zelf maatregelen zal kunnen treffen die noodzakelijk zijn ter behoud of herstel van het natuurschoon of de natuurwetenschappelijke waarden, die bij het achterwege blijven van dergelijke maatregelen in ernstige mate verminderen of dreigen te verminderen.

De werking van een besluit tot gehele of gedeeltelijke intrekking van een aanwijzing als beschermd natuurmonument en van een besluit tot verlening van een vergunning, wordt opgeschort totdat de beroepstermijn is verstreken of, indien beroep is ingesteld, op het beroep is beslist.

NI.2 Regeling beheersovereenkomsten en natuurontwikkeling (RBON)

Relatie met beekherstelmaatregelen

In het kader van een beekherstelproject kan het wenselijk zijn om met de grondeigenaren van gronden langs de beek afspraken te maken over het agrarisch grondgebruik, zoals de mate van mestgift en gewasbeschermingsmiddelen. Daarbij kunnen zich twee situaties voordoen:

1. De betreffende gronden liggen in gebieden die in het kader van het Structuurschema Groene Ruimte of het Natuurbeleidsplan door het bevoegd gezag reeds als beheers- of reservaatgebied zijn aangewezen. De uitvoeringsregeling ten aanzien van de exacte begrenzing van de gebieden en de te sluiten beheersovereenkomsten die de overheid daarvoor ontwikkeld is de Regeling beheersovereenkomsten en natuurontwikkeling (RBON, 1995).
2. De betreffende gronden zijn niet opgenomen in het (voorlopige) begrenzingenplan in het kader van de RBON. In een dergelijke situatie bestaat de mogelijkheid om alsnog de gronden op het (voorlopige) begrenzingenplan te krijgen of anders op privaatrechtelijke gronden een overeenkomst met de eigenaar/gebruiker van de gronden te sluiten (zie Eb.2).

Wettelijk kader

In de Relatienota zijn regelingen opgenomen voor gebieden met knelpunten tussen landbouw en natuur en landschap teneinde deze verhouding te verbeteren en/of te structureren. De uitvoering van het beleid is vastgelegd in de Regeling beheersovereenkomsten en natuurontwikkeling (RBON, 1995).

In de Regeling beheersovereenkomsten en natuurontwikkeling worden onderscheiden:

- Reservaatgebieden. Dit zijn gebieden, die na verloop van tijd door vrijwillige aankoop in eigendom en beheer moeten komen van een natuurbeschermingsorganisatie. Deze organisaties beheren reservaatgebieden zodanig dat daarmee de doeleinden van natuur- en landschapsbehoud worden nagestreefd.
- Beheersgebieden. Deze gebieden blijven in eigendom van de agrariër en in landbouwkundig gebruik, met dien verstande dat het beheer op vrijwillige basis mede kan worden afgestemd op de waarden van natuur en landschap.
- Natuurontwikkelingsprojecten. Het betreft hier gebieden, bestaande uit agrarische cultuurgronden, waar de ontwikkeling van natuurwaarden van (inter)nationale betekenis wordt nagestreefd door middel van daarop toegesneden inrichtings- of beheersmaatregelen.

Zowel in reservaat- als in beheersgebieden kunnen beheersovereenkomsten worden afgesloten voor de agrarische cultuurgronden. Hierin neemt de agrariër vrijwillig de verplichting op zich om bepaalde handelingen te verrichten (of na te laten) die gericht zijn op behoud en verbetering van natuur en landschap. De overheid stelt hier een financiële vergoeding tegenover, die, afhankelijk van de zwaarte van het beheerspakket, kan oplopen tot enkele duizenden guldens per hectare. Beheersovereenkomsten worden afgesloten op basis van een begrenzingenplan.

Bevoegd gezag

Gedeputeerde staten stellen, na overleg met de commissie beheer landbouwgronden en de provinciale commissie beheer landbouwgronden, het begrenzingenplan voor reservaat-, beheers- en natuurontwikkelingsgebieden vast.

Nadat het begrenzingenplan is vastgesteld kunnen de gronden worden aangekocht en de beheersovereenkomsten worden gesloten. Dit gebeurt op vrijwillige basis. Ten aanzien van de uitvoering van de RBON worden de beheersovereenkomsten afgesloten met de Dienst Landinrichting en Beheer Landbouwgronden (LBL). De reservaatgebieden worden meestal aangekocht door natuurterreinbeheerende instanties zoals de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland, de Provinciale Landschappen of Staatsbosbeheer.

Procedures en termijnen

Bij het opstellen van het voorontwerp-begrenzingsplan voor zowel reservataats- als beheersgebieden, dient de provinciale commissie in voldoende mate overleg te hebben gevoerd met gemeenten en waterschappen in "welker rechtsgebied het gebied of project geheel of gedeeltelijk is gelegen" en zonodig met de landinrichtingscommissie.

De periode ten behoeve van de voorbereiding van het begrenzingsplan is niet wettelijk geregeld. Gedurende vier weken ligt het voorontwerp-begrenzingsplan ter inzage en kan iedereen zijn of haar zienswijze kenbaar maken tot uiterlijk twee weken na de termijn van de terinzagelegging. Met betrekking tot de voorbereiding van een voorontwerp-begrenzingsplan is de procedure van afdeling 3.4 Algemene wet bestuursrecht van toepassing.

Bijzonderheden

Tegenwoordig kan een beheersovereenkomst ook tussentijds worden opgezegd.

De laatste jaren worden er naast de RBON door enkele provincies ook eigen regelingen gehanteerd die het particulier beheer van natuurterreinen beogen te reguleren. Uitgangspunt in deze provinciale regeling is dat de grond in eigendom blijft bij de boer en dat het eindbeheer geen aangepast agrarisch beheer is maar aangepast natuurbeheer. De beheersovereenkomst wordt vaak voor een lange periode gesloten (30 jaar in plaats van 6 jaar in de RBON) en de beheersvergoedingen zijn vaak hoger dan die van de RBON. De praktijk wijst uit dat de animo voor deelname aan deze provinciale regelingen groot is.

Nl.3 Boswet en gemeentelijke kapverordening

Relatie met beekherstel

Beekherstelmaatregelen kunnen onder meer bestaan uit het verplaatsen, laten meanderen, of verbreden van een beek. Deze en andere maatregelen kunnen leiden tot de aantasting of het noodzakelijk kappen van houtopstanden. Daarnaast zal in veel gevallen het beekecologisch herstel samengaan met herplant van bos of houtopstand.

Wettelijk kader

Op het kappen en beschadigen van bossen en andere houtopstanden is van toepassing:

- de Boswet (buiten de bebouwde kom);
- de gemeentelijke kapverordening of Algemene Politie Verordening (binnen de bebouwde kom).

Buiten de bebouwde kom (Boswet)

Het doel van de Boswet is de instandhouding van een bosareaal van redelijke omvang en hoedanigheid. Hiertoe kent de wet een verbod tot het vellen¹ van bossen en andere houtopstanden. De begrippen "bossen" en "houtopstanden" zijn in de Boswet niet gedefinieerd.

Wél is vermeld welke soorten bos of houtopstand er **niet** onder worden begrepen:

- houtopstanden in de bebouwde kom; de gemeenteraad dient hiertoe een besluit te nemen inzake de grenzen van de bebouwde kom(men) in hun gemeente, hetgeen de goedkeuring behoeft van gedeputeerde staten;
- in erven en tuinen;
- wegbepantingen en eenrijige bepantingen op of langs landbouwgronden, beide voorzover bestaande uit wilgen en populieren;
- Italiaanse populier, linde, paardekastanje en treurwilg;
- vruchtbomen en windschermen om boomgaarden;
- fijnsparren, niet ouder dan 12 jaar, speciaal geteeld voor kerstbomenproductie;
- kweekgoed.

Kortweg komt de Boswet erop neer dat vellen is toegestaan indien dit vooraf is gemeld, het perceel opnieuw wordt ingeplant en geen sprake is van houtopstand waarop een kapverbod rust.

De Boswet kent drie instrumenten om haar doelstelling te verwezenlijken:

- a. meldingsplicht;
- b. herplantplicht;
- c. kapverbod.

Ad a. Meldingsplicht (art. 2)

Degene die voornemens is om tot velling van een bos of andere houtopstanden over te gaan, is verplicht dit te melden aan de directeur van het Staatsbosbeheer² en, zo hij niet de eigenaar is, ook aan de eigenaar van de grond. Het dunnen van houtopstanden ter bevordering van de groei daarvan, behoeft niet te worden gemeld.

---

1. Onder 'vellen' wordt mede verstaan het roelen of ernstig beschadigen van een houtopstand. Uitgezonderd is het periodiek vellen van griend- of hakhout.

2. Op de meldings- en herplantplicht wordt een uitzondering gemaakt voor:

- gronden die nodig zijn voor de uitvoering van een werk overeenkomstig een goedgekeurd bestemmingsplan;
- houtopstanden die een zelfstandige eenheid vormen en
  - een oppervlak van maximaal 10 are beslaan of
  - ingeval van rijbepanting, niet meer dan 20 bomen omvatten;
- groepen van gevallen waaraan de minister LNV vrijstelling (onder voorwaarden) heeft toegekend;
- (incidentele) bijzondere gevallen waarvoor de directeur Staatsbosbeheer ontheffing (onder voorwaarden) heeft verleend. (artikelen 5 en 6).

Ad b. Herplantplicht (artikelen 3 en 4)

De eigenaar van de grond waarop een houtopstand is geveld of op andere wijze is teniet gegaan (bijvoorbeeld door brand of storm), is verplicht om binnen drie jaar over te gaan tot herbeplanting.

De herplantplicht moet worden vervuld op de grond waar de beplanting oorspronkelijk stond of op een ander terrein. Voor dit laatste is dan wel toestemming nodig van de directeur Staatsbosbeheer.

Bij overdracht van eigendom of bij vestiging of overdracht van een gebruiksrecht op grond, dient een eventuele op de grond rustende herplantplicht uitdrukkelijk in de akte van levering te worden vermeld.

Ad c. Kapverbod (art. 13)

De ministers van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij kunnen ter bewaring van natuur- en landschapsschoon voor een periode van 5 jaar een verbod opleggen om bepaalde bossen en houtopstanden, anders dan voor dunning, te vellen. Het kapverbod wordt vrijwel uitsluitend toegepast voor houtopstanden waarvan het verdwijnen een onherstelbaar verlies zou betekenen. Indien velling van de houtopstand nodig is voor de uitvoering van een werk overeenkomstig een goedgekeurd bestemmingsplan, wordt geen kapverbod opgelegd.

Binnen de bebouwde kom (kapverordening)

De meeste gemeenten kennen een zogenaamde kapverordening. Deze bevat in de regel een verbod op het kappen zonder vergunning van burgemeester en wethouders.

In andere gemeenten zijn de bepalingen ten aanzien van het kappen van houtopstanden opgenomen in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV).

In de gemeentelijke verordening kan worden nagegaan of meld- of vergunningplichten gelden. Tevens kan de gemeente duidelijkheid verschaffen over het al dan niet binnen de bebouwde kom liggen van een bos of houtopstand.

Bevoegd gezag

In grote lijnen is de bevoegdheidsverdeling als volgt:

Buiten de bebouwde kom:

- directeur van het Staatsbosbeheer ingeval van meldingsplicht en herplantplicht;
- minister Landbouw, Natuurbeheer en Visserij ingeval van kapverbod.

Binnen de bebouwde kom:

- burgemeester en wethouders.

Provinciale staten en de gemeenteraad kunnen echter ook, zij het in beperkte zin, regels stellen aan het vellen van beplantingen buiten de bebouwde kom. In art. 15 van de Boswet is aangegeven ten aanzien van welke onderwerpen in elk geval géén regels door deze colleges mogen worden gesteld. In overleg met de gemeente dient te worden nagegaan welke regelingen op het betreffende geval van toepassing zijn.

Procedures en termijnen

De melding krachtens art. 2 Boswet dient tenminste één maand en uiterlijk één jaar voorafgaande aan de velling te worden ingediend, met behulp van een speciaal daarvoor bestemd formulier. De directeur van het Staatsbosbeheer bevestigt de ontvangst van de melding direct. Deze bevestiging dient als bewijs van tijdige melding.

De herbeplanting dient plaats te vinden volgens bij Amvb gegevens regels (Verplichting tot herbeplanting, Stb. 1962, 220). De vrijstelling van de meldings- en herplantplicht is geregeld in de Beschikking vrijstelling meldings- en herplantplicht (Stcr. 1982, 195).

Tegen beslissingen van de directeur van het Staatsbosbeheer inzake de herplantplicht, kan een belanghebbende beroep instellen bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven.

Het kapverbod wordt medegedeeld aan de eigenaar en gebruiker van de grond. Indien zij hierdoor menen onevenredige schade te lijden, kunnen zij de minister om schadevergoeding verzoeken (art. 13).

Ook schade als gevolg van een gemeentelijke en provinciale verordening, mits deze redelijkerwijs niet ten laste van de gedupeerde behoort te blijven, komt op grond van art. 17 voor vergoeding door respectievelijk de gemeente en de provincie in aanmerking.

In de wet is ten aanzien van het kapverbod en ten aanzien van besluiten van gemeenten en provincies ingevolge de wet, geen beroepsmogelijkheid opgenomen. Voor deze gevallen geldt de beroepsregeling in de Algemene wet bestuursrecht.

Voor de procedures en termijnen ingevolge de gemeentelijke kapverordening wordt naar de betreffende verordening verwezen.

Bijzonderheden

Op grond van art. 10 Boswet kan de minister van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij ter bevordering van de uitbreiding van het bosareaal, rentedragende kredieten toekennen ter tegemoetkoming in de kosten van de aanleg van bossen. Ter bewaring van bossen en andere houtopstanden kan de minister aan openbare lichamen, verenigingen en stichtingen van algemeen nut geldelijke bijdragen verlenen (art. 11). Aan de toekenning van kredieten of gelden kunnen voorschriften worden verbonden.

Naast provincie en gemeente heeft ook het Bosschap een verordenende bevoegdheid op dit gebied. Deze verordening is gericht tot de bosbouwondernemingen.

Er kan voor het kappen een aanlegvergunning vereist zijn (zie Ro.2 aanlegvergunning).

De bescherming van bossen uit oogpunt van natuurschoon of natuurwetenschappelijk waarden vindt (mede) plaats via de Natuurbeschermingswet (zie NI.1).

Mb.1 Melding in het kader van de Wet Bodembescherming

Relatie met beekherstel

Bij de aanleg van inundatiezones, bij het uitgraven van meanders, nevengeulen en dergelijke komt grond vrij. Deze grond kan, onder bepaalde omstandigheden worden toegepast in het project. Indien de vrijkomende grond verontreinigd is, is toepassing in het project niet of slechts in beperkte mate mogelijk. Er zullen dan maatregelen getroffen moeten worden met betrekking tot de behandeling van de verontreinigde grond en baggerspecie.

Wettelijk kader

Droge bodem

Wanneer een vermoeden bestaat dat de af te graven grond verontreinigd is zal een onderzoek naar de mate van verontreiniging moeten worden gedaan. Degene die van plan is de (ernstig) verontreinigde grond te saneren moet op grond van art. 28 van de Wet bodembescherming van deze handeling melding maken aan gedeputeerde staten van de betrokken provincie (saneringsplan). Bij de melding moeten de gegevens worden verstrekt omtrent de resultaten van het onderzoek en de feitelijke gegevens omtrent de voorgenomen handeling waaronder de verwerking van de grond. Een melding is niet noodzakelijk, wanneer reeds in een ander kader, bijvoorbeeld een aanvraag voor een bouw- of milieuvergunning resultaten van bodemonderzoek aan het bevoegd gezag zijn overlegd. Op grond van het derde lid van art. 28 kan melding eveneens achterwege blijven als de betrokkene redelijkerwijs kan aannemen dat de sanering of de handeling waarop zijn voornemen betrekking heeft geen geval van ernstige verontreiniging betreft. Daarbij gelden de voorwaarden dat het geval niet meer dan 50 m³ verontreinigde grond of 1000 m³ verontreinigd grondwater betreft of dat de grond na tijdelijke verplaatsing weer wordt teruggezet.

Degene die voornemens is verontreinigde grond af te graven, is verplicht advies over de reinigbaarheid van die grond te vragen bij het Service Centrum Grondreiniging (art. 23. Wet bodembescherming). Uitzondering hierop is grond die vrijkomt bij niet-ernstige gevallen van bodemverontreiniging (art. 23.3 samen met art. 28.3 Wet bodembescherming). Als verontreinigde grond door het Service Centrum Grondreiniging als reinigbaar wordt beoordeeld, geldt een aanbiedingsplicht aan het Service Centrum Grondreiniging, tenzij reiniging elders goedkoper kan plaatsvinden.

Waterbodems

Baggerspecie met kwaliteitsklasse 4 is per definitie een geval van ernstige bodemverontreiniging en dient op grond van art. 28 Wet bodembescherming gemeld te worden bij gedeputeerde staten. De melding moet vergezeld gaan van de resultaten van het nader onderzoek, van het saneringsonderzoek en van een saneringsplan (art. 39 Wet bodembescherming).

Op grond van art. 28, vierde lid, zijn de baggerspecie klasse 1, 2 en 3 bij Besluit overige niet-meldingsplichtige gevallen bodemsanering uitgezonderd van de meldingsplicht. Deze uitzondering geldt indien in het kader van onder meer de Wet milieubeheer en de Wet verontreiniging oppervlaktewateren de aanvraag van noodzakelijke vergunningen zijn ingediend voor voorgenomen handelwijze (zie ook Mb.2: Vergunning ingevolge de Wet milieubeheer). De melding kan bovendien achterwege blijven als de baggerspecie wordt verplaatst met instemming van het bevoegd gezag of het bevoegd gezag heeft vastgesteld dat het geen geval van ernstige verontreiniging betreft en voorts indien onderhoudsbaggerspecie van klasse 1 en 2 (dat is baggerspecie binnen het onderhoudsprofiel) wordt verspreid op het land volgens de geldende regelingen (art. 2 van voornoemd Besluit).

NB: Tot de waterbodem worden tevens de gronden gerekend die regelmatig overstroomd worden zoals uiterwaarden en overstromingsvlakten.

Voor verontreinigde baggerspecie hoeft geen advies te worden gevraagd aan het Service Centrum Grondreiniging omtrent de reinigbaarheid (art. 23.3 Wet bodembescherming samen met art. 2, lid 1b, 5° van de Regeling reinigbaarheid grond bodemsanering). Wel moet het

Service Centrum Grondreiniging een verklaring afgeven dat het baggerspecie betreft om, in geval van storten, vrijgesteld te worden van de heffing op grond van de Wet belasting op milieugrondslag (op het storten van reinigbare grond wordt een heffing gegeven maar baggerspecie is hiervan uitgezonderd).

Zowel voor een droge bodem als voor een waterbodem stellen gedeputeerde staten in een beschikking vast of het een ernstig geval van bodemverontreiniging is en of sanering urgent is (art. 29 en 37 Wet bodembescherming). Tevens moeten gedeputeerde staten het saneringsplan goedkeuren. Aan de inhoud van het plan zijn in art. 38 van de Wet bodembescherming eisen gesteld. Provinciale staten kunnen verder regels stellen over de gegevens die in het plan opgenomen moeten worden (gebeurt veelal in de provinciale milieuverordening).

Bevoegd gezag

De colleges van gedeputeerde staten en de colleges van burgemeester en wethouders van de vier grote gemeenten (Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Utrecht) zijn het bevoegd gezag voor zover het sanering betreft van de bodem.

Gedeputeerde staten zijn bevoegd gezag voor alles wat met sanering van ernstig verontreinigde waterbodems in regionale wateren te maken heeft. Gemeenten kunnen door gedeputeerde staten worden belast met het onderzoek en de sanering, waarbij gedeputeerde staten de eindverantwoordelijkheid houden (art. 53. Wet bodembescherming).

Op grond van het Interimbeleid betreffende de sanering van waterbodems kunnen de waterkwaliteitsbeheerders op vrijwillige basis gebruik maken van de bestaande regelgeving voor droge bodemsaneringen in de rol van de gemeenten.

Procedures en termijnen

Naar aanleiding van een melding stelt het bevoegde gezag binnen 13 weken na de melding in een beschikking vast of sprake is van een geval van ernstige bodemverontreiniging (art. 29 Wet bodembescherming). De beschikking op het saneringsplan moet binnen 13 weken worden gegeven. Deze periode kan met 13 weken worden verlengd.

Ten aanzien van genoemd besluit staat beroep open op de administratieve rechter overeenkomstig hoofdstuk 20 (art. 20.13) van de Wet milieubeheer: beroep voor belanghebbenden op de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

Mb.2 Vergunning ingevolge de Wet milieubeheer

Relatie met beekherstel

Bij het uitvoeren van graafwerkzaamheden in het kader van beekherstel, kan verontreinigde baggerspecie en verontreinigde grond vrijkomen. Deze verontreinigde baggerspecie en grond kan onder voorwaarden elders worden toegepast maar ook in werken binnen het beekherstelproject zelf. De wijze waarop is afhankelijk van de mate van de verontreiniging.

Wettelijk kader

Op grond van het hoofdstuk 10: Afvalstoffen (art. 10.2 van de Wet milieubeheer) is het verboden buiten een inrichting afvalstoffen op of in de bodem te brengen. Volgens ditzelfde hoofdstuk dient ook baggerspecie (klasse 1, 2, 3 en 4) te worden beschouwd als een afvalstof (baggerspecie is ingedeeld bij de bedrijfsafvalstoffen). Verontreinigde baggerspecie dient dus in een inrichting (een baggerspeciedepot) te worden opgeslagen. Dit geldt in elk geval voor de baggerspecie klasse 3 en 4, waarbij de handelwijze met betrekking tot baggerspecie klasse 4 nader is geregeld in de Wet bodembescherming (zie Mb.1: Melding in het kader van de Wet bodembescherming).

Voor de onderhoudsbaggerspecie klasse 1 en 2 is hierop een uitzondering gemaakt in het Besluit vrijstelling stortverbod buiten inrichtingen. Klasse 1 baggerspecie mag tot het jaar 2010 op aan de watergang grenzende percelen worden verspreid. Klasse 2 mag in elk geval tot het jaar 2000 binnen een strook van 20 m aan beide zijden van de watergang worden verspreid.

Bijkomende voorwaarden voor het verspreiden van onderhoudsspecie (om onderhoudsredenen gebaggerde specie) zijn ingevolge het Besluit vrijstelling stortverbod buiten inrichtingen, dat verspreiding niet mag plaatsvinden in onevenredig grote hoeveelheden en de baggerspecie gelijkmatig moet worden verspreid. Daarnaast is het verspreiden van onderhoudsspecie klasse 1 en 2 uitsluitend toegestaan als de klasse-indeling op grond van onderzoek is komen vast te staan.

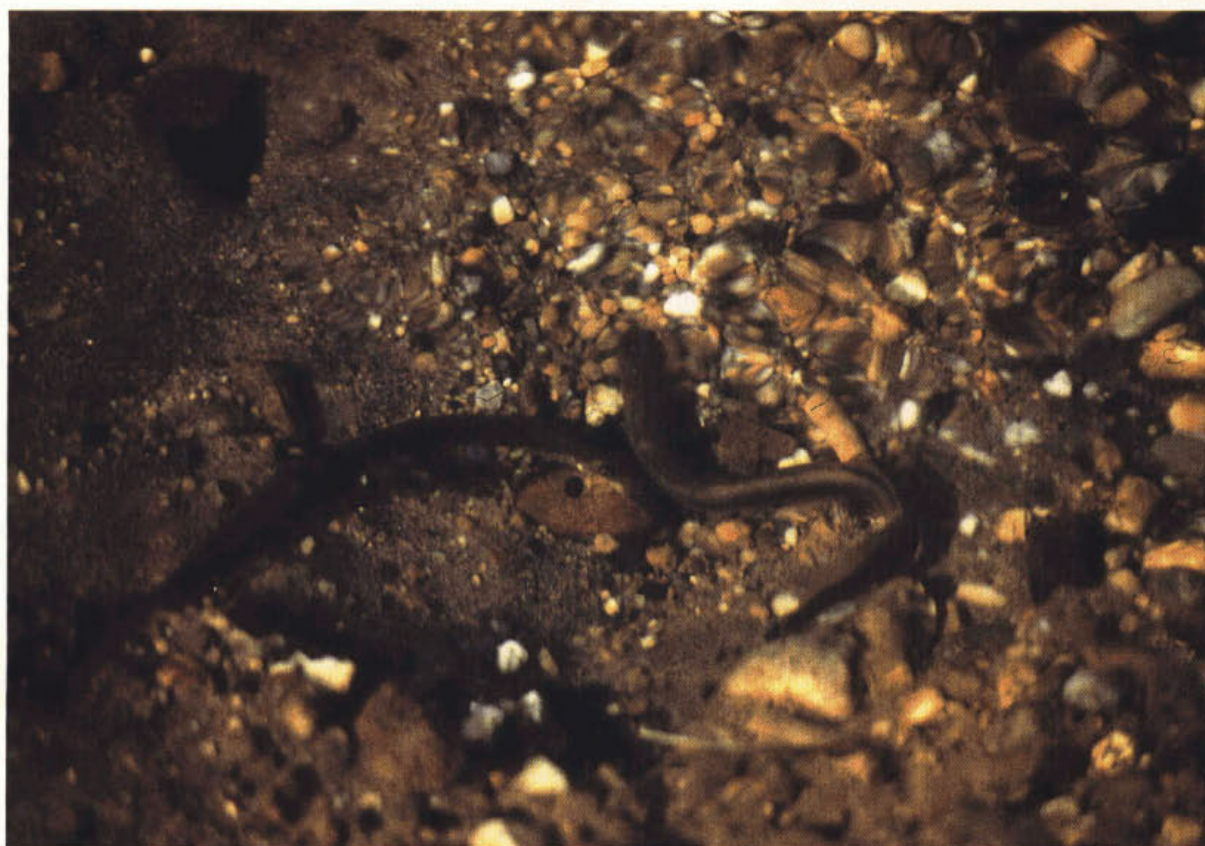
Voorts is op grond van het Besluit vrijstelling stortverbod buiten inrichtingen vrijstelling van dit verbod verleend indien het verontreinigde grond betreft die nuttig kan worden toegepast in de grond-, weg- en waterbouw (Bijlage I, onder 28.3, onder c van het Inrichtingen- en vergunningenbesluit milieubeheer). De nuttige toepassing van verontreinigde grond maar ook van verontreinigde baggerspecie wordt geregeld in het Bouwstoffenbesluit bodem en oppervlaktewater. Tot het Bouwstoffenbesluit van kracht is zijn de regels voor nuttige toepassing vastgelegd in de IPO-nota "Werken met secundaire grondstoffen".

Deze IPO-regeling moet dan wel door de provincie van toepassing zijn verklaard. Deze regels beogen:

- het voorkomen van bodemverontreiniging en het vermengen ervan met de schone bodem;
- de verwijdering van het materiaal als het werk waarin het is toegepast zijn functie heeft verloren.

Wanneer nuttige toepassing van de verontreinigde grond niet kan, dient deze milieuhygiënisch verantwoord te worden geborgen. Voor het storten van verontreinigde baggerspecie of grond in een daartoe ingerichte stortplaats, behoeft geen vergunning te worden aangevraagd. Het transport kent een registratieverplichting op grond van de Verordening bedrijfsafvalstoffen of Provinciale milieuverordening.

Verontreinigde baggerspecie kan onder het Besluit aanwijzing gevaarlijke afvalstoffen (Baga) vallen. Het betreft baggerspecie waarin één of meer parameters, voorkomend op de stoffenlijst van het Baga, de grenswaarden overschrijden zoals opgenomen in het Baga. Afvalstoffen waarop het Baga van toepassing is mogen alleen afgegeven worden aan een vergunninghouder. Het transport moet vergezeld gaan van een begeleidingsformulier.

De beekprik

(foto: J. van Duinen)

De gevlekte Orchis, kenmerkend voor beekdalgraslanden

(foto: J. van Duinen)

Toename ruimtebeslag na het graven van meanders

(foto: Sky Picture)

De Smallertsche beek

(foto: J. van Duinen)

Indien vrijkomende verontreinigde baggerspecie tijdelijk of definitief in depot moet worden gezet dient voor het inrichten van een depot een vergunning te worden aangevraagd (art. 8.1 Wet milieubeheer). Ook voor een onderwaterdepot moet een vergunning worden aangevraagd.

Alle tijdelijke depots groter dan 5 m³ zijn vergunningplichtig.

Depots groter dan 500.000 m³ zijn m.e.r.-plichtig (gezien de omvang zullen dit definitieve depots zijn). Afhankelijk van het gebruik en de inrichting van het depot kan ook een vergunning in het kader van de Wet verontreiniging oppervlaktewateren nodig zijn.

Bevoegd gezag

Voor baggerspeciedepots kleiner dan 10.000 m³ zijn burgemeester en wethouders bevoegd gezag (Ivb, cat. 28.1.a.2 Wet milieubeheer).

Voor baggerspeciedepots groter dan 10.000 m³ zijn gedeputeerde staten bevoegd gezag (Ivb cat. 28.4.a.3 Wet milieubeheer).

Voor de toepassingen van verontreinigde baggerspecie in werken (hergebruik) en voor begeleidingsformulieren Baga en registratie transport zijn gedeputeerde staten bevoegd gezag.

Procedures en termijnen

In het Inrichtingen en vergunningen besluit zijn regels gesteld waaraan de vergunningaanvraag moet voldoen.

De paragrafen 3.5.2 t/m 3.5.5 van de Algemene wet bestuursrecht zijn van toepassing met betrekking tot de totstandkoming van de beschikking op de aanvraag om een vergunning (art. 8.6 Wet milieubeheer).

Beroep kan worden ingesteld bij de afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State (art. 20.1 Wet milieubeheer).

Sommige provincies volstaan met (gedogen) een lichtere procedure (melding en toestemming) voor depots voor klasse 1 of 2.

Voor nuttige toepassing van verontreinigde grond in werken verschilt de procedure per provincie: in ieder geval moet voor toepassing vooraf een melding ter goedkeuring naar gedeputeerde staten worden gestuurd. Voor geïsoleerde of specifieke toepassing kan een vergunning worden geëist.

Bijzonderheden

Voor bijzondere gebieden als natuurgebieden, bodembeschermingsgebieden of waterwingebieden, kunnen beperkende regels worden gesteld aan het verspreiden of toepassen van baggerspecie en het aanleggen van tijdelijke depots. Dit is opgenomen in de provinciale milieuverordening (zie Mb.6 Ontheffing milieubeschermingsgebieden).

Mb.3 Ontheffing Lozingenbesluit bodembescherming

Relatie met beekherstel

In de bebouwde omgeving wordt een groot deel van de neerslag via rioolstelsels direct afgevoerd naar de beek. Deze versnelde waterafvoer leidt tot een vergroting van de wisselingen in het afvoerpatroon en een vermindering van de berging. Deze versnelde en sterk wisselende afvoer kan deels worden voorkomen door het neerslagwater dat op daken en verhard oppervlakk valt, niet via het rioolstelsel af te voeren maar af te koppelen en in de bodem te laten infiltreren.

Bodemlozingen van huishoudelijk afval zijn zonder een ontheffing in het kader van het Lozingenbesluit bodembescherming verboden. In het kader van het herstel van beekecosystemen kan het noodzakelijk zijn bodemlozingen van huishoudelijk afvalwater te saneren. Aangezien het saneren van huishoudelijke bodemlozingen via het lozingenbesluit, veelal in samenhang met het gemeentelijk rioleringsplan, momenteel plaatsvindt, wordt dit verder buiten beschouwing gelaten.

Wettelijk kader

Op grond van het Lozingenbesluit bodembescherming (een uitvoeringsbesluit van de Wet bodembescherming) is het verboden om huishoudelijk afvalwater, koelwater of overige vloeistoffen in de bodem te brengen.

Het gaat hierbij om het bewust en **definitief** in de bodem infiltreren van vloeistoffen door middel van een buis, pijp, zakput, afgedamde sloot, greppel of anderszins onder vrij verval, dan wel onder druk. Het besluit strekt zich in beginsel ook uit tot het verregenen, bevoeien en besproeien van vloeistoffen **op** de bodem, als daarbij de vloeistoffen tevens voor een deel in de bodem treden.

Het besluit is niet van toepassing op een onder meer biesen- of rietveld (art. 2 Lozingenbesluit bodembescherming). Voor de biesen- en rietvelden wordt in het kader van de Wet bodembescherming een andere regelgeving ontwikkeld, waarmee voorkomen wordt dat verspreiding van de verontreiniging plaats vindt naar de omgeving.

Bevoegd gezag

Voor de toepassing van het Lozingenbesluit bodembescherming in het kader van afkoppeling dakafvoeren zijn burgemeester en wethouders, van de gemeente waar de lozing in de bodem plaatsvindt, het bevoegd gezag.

Procedures en termijnen

In de artikelen 65 en 66 van de Wet bodembescherming is aangegeven welke procedures op het aanvragen, wijzigen of intrekken van een ontheffing krachtens het Lozingenbesluit bodembescherming van toepassing zijn. Overigens wordt hierbij aangetekend dat voor zover een bodemlozing plaatsvindt binnen een inrichting waarvoor een vergunning ingevolge de Wet milieubeheer is vereist, geen afzonderlijke ontheffing ingevolge het Lozingenbesluit is vereist, maar het aspect bodemlozing wordt meegenomen in de vergunning ingevolge de Wet milieubeheer.

Op de behandeling van een verzoek om ontheffing zijn afdeling 3.5 Algemene wet bestuursrecht en afdeling 13.2 Wet milieubeheer van toepassing.

Het in het belang van bodembescherming, op verzoek van de ontheffingshouder wijzigen, aanvullen of intrekken van de beperkingen of voorschriften die aan een ontheffing zijn verbonden, geschiedt tevens volgens de procedure van afdeling 3.5 Algemene wet bestuursrecht en afdeling 13.2 Wet milieubeheer zijn neergelegd.

Voor de proceduretermijnen en beroepsregeling wordt verwezen naar de beroepsprocedures van de Algemene wet bestuursrecht (zie Rb.1).

Bijzonderheden

Indien de lozing plaatsvindt in een provinciaal milieubeschermingsgebied, dient in de provinciale milieuverordening te worden nagegaan in hoeverre deze lozing is toegestaan.

Mb.4 Melding afvoer gevaarlijke afvalstoffen

Relatie met beekherstel

Wanneer in het kader van beekherstel bijvoorbeeld een geïmpregneerde houten beschoeiing verwijderd moet worden, bestaat de mogelijkheid dat het afvalhout wordt aangemerkt als een gevaarlijke afvalstof.

Wettelijk kader

Op grond van art. 10.30 Wet milieubeheer mogen gevaarlijke afvalstoffen uitsluitend worden afgegeven aan een persoon die op basis van een vergunning bevoegd is de betrokken afvalstoffen in te zamelen. Degene die de afvalstof afgeeft moet zelf nagaan of degene die het afval accepteert daartoe bevoegd is. Het transport van de gevaarlijke afvalstoffen moet vergezeld gaan van een begeleidingsformulier.

Krachtens art. 10.31 Wet milieubeheer dient van zodanige afgifte melding worden gedaan bij de door de provincie waarin van afval wordt ontdaan aangewezen instantie. Art. 10.31 en 10.32 bevatten voorts de eisen die aan een dergelijke melding worden gesteld (datum en plaats van afgifte, aard, eigenschappen en samenstelling afvalstoffen en dergelijke).

Wanneer afvalhout stoffen bevat boven de concentratiegrenswaarden zoals genoemd in het Besluit aanwijzing gevaarlijke afvalstoffen (Baga, bijlage 2), is er sprake van gevaarlijke stoffen in het kader van genoemd wetsartikel. Het gaat hier dan met name om arseenverbindingen (gewolmaniseerd hout) of polycyclische aromatische koolwaterstoffen (gecreosoteerd hout).

Daarnaast kan ook baggerspecie worden aangemerkt als gevaarlijk afval (zie Mb.2).

Bevoegd gezag

De provincie is het bevoegd gezag voor de Baga-begeleidingsformulieren.

Procedures en termijnen

Een kopie van het meldingsformulier moet naar de provincie worden gestuurd. Degene die zich van het gevaarlijk afval ontdoet, behoudt een kopie.

Mb.5 Gemeentelijk rioleringsplan

Relatie beekherstel

In de planontwikkeling van beekherstelprojecten kan de problematiek van de ongezuiverde lozing van huishoudelijk afvalwater op twee manieren in beeld komen. In de eerste plaats vormen de overstortingen uit het gemeentelijke rioolstelsel een bedreiging voor het herstel van de beek. In de tweede plaats zijn in het buitengebied de huishoudens meestal niet op een riolering aangesloten.

Beide situaties kunnen een bedreiging vormen voor de kwaliteit van het oppervlaktewater en het grondwater.

Wettelijk kader

In de Wet milieubeheer staat dat de gemeenten de zorgplicht hebben voor het doelmatig inzamelen en transporteren van afvalwater dat vrijkomt bij de binnen haar grondgebied gelegen percelen. Gedeputeerde staten kunnen op verzoek van burgemeester en wethouders ontheffing verlenen van deze zorgplicht voor delen van het grondgebied.

Het gemeentelijk beleid ten aanzien van de genoemde zorgplicht wordt, op grond van artikelen 4.22 en 4.23 Wet milieubeheer, door de gemeente voor een daarbij te bepalen periode, vastgesteld door middel van een rioleringsplan. Het plan dient een overzicht te bevatten van de in de gemeente aanwezige rioleringen en een aanduiding van het tijdstip waarop die rioleringen naar verwachting aan vervanging toe zijn. Daarnaast moet het plan een overzicht bevatten van de in de planperiode aan te leggen of te vervangen voorzieningen, de gevolgen voor het milieu van de aanwezige voorzieningen en activiteiten en de financiële gevolgen van de activiteiten.

Bevoegd gezag

De gemeenteraad stelt het gemeentelijk rioleringsplan voor een daarbij vast te stellen periode vast. Er is geen goedkeuring van de provincie vereist.

Procedures en termijnen

Het gemeentelijk rioleringsplan wordt voorbereid door burgemeester en wethouders. Gedeputeerde staten, de beheerders van zuiveringstechnische werken waarnaar het ingezamelde afvalwater wordt getransporteerd, de beheerders van de oppervlaktewateren waarop het ingezamelde water wordt geloosd en de inspecteur van de Volksgezondheid worden bij de voorbereidingen betrokken.

Er is geen ter inzage-vereiste voor het plan.

Bijzonderheden

- De in het kader van het beekherstel voorgenomen en gewenste aansluitingen op de riolering en vermindering van overstorten moeten passen binnen het rioleringsplan. Wanneer de wijzigingen niet passen binnen het plan, dan moet worden aangetoond dat de wijzigingen passen binnen de capaciteit van het rioolstelsel.
- De VNG heeft de gemeenten advies gegeven hoe te handelen in de buitengebieden met het oog op deze zorgplicht. Daarbij stelt de VNG voor om geen riolering aan te leggen wanneer de kosten meer dan f 14.000,- per perceel bedragen. Voor kwetsbare en zeer kwetsbare gebieden is dit bedrag f 25.000,- respectievelijk f 35.000,- per perceel.
- Slechts een enkele provincie (Groningen) heeft een beleid geformuleerd inzake de gemeentelijke zorgplicht voor afvalwater in de buitengebieden.

Mb.6 Ontheffing milieubeschermingsgebieden

Relatie met beekherstel

Indien ten behoeve van beekherstel gedragingen worden verricht in een bij provinciale milieuverordening aangewezen milieubeschermingsgebied, kunnen deze gedragingen gebonden zijn aan regels, opgenomen in de provinciale milieuverordening. Onder Milieubeschermingsgebieden worden verstaan: grondwaterbeschermingsgebieden, bodembeschermingsgebieden, stiltegebieden en natuurgebieden.

Van de regels in de provinciale milieuverordening kan in bepaalde gevallen ontheffing worden verleend. Aan de ontheffing worden veelal voorschriften verbonden, zoals bijvoorbeeld aanvullende eisen ten aanzien van het ontwerp en de uitvoering van beekherstelprojecten. Hierbij kan men denken aan de aanleg van folie onder beekbodems in grondwaterbeschermingsgebieden ter voorkoming van infiltratie van beekwater in het grondwater, alsmede de aanleg van folie bij helofytenfilters en regenwaterbuffers.

Wettelijk kader

Krachtens art. 1.2 Wet milieubeheer zijn provinciale staten verplicht om, ter bescherming van het milieu, een verordening vast te stellen waarin ten minste regels zijn opgenomen:

- ter bescherming van de kwaliteit van het grondwater met het oog op de waterwinning in bij de verordening aangewezen gebieden (grondwaterbeschermingsgebieden);
- inzake het voorkomen of beperken van geluidshinder in bij de verordening aangewezen gebieden (stiltegebieden).

Daarnaast zijn provinciale staten bevoegd om in de provinciale milieuverordening ten aanzien van zaken van bovengemeentelijk belang nadere regels op te nemen ter bescherming van het milieu; in dat kader kunnen bijvoorbeeld regels worden gesteld ter bescherming van gebieden met een bijzondere bodemkwaliteit (bodembeschermingsgebieden).

Op grond van art. 1.3 Wet milieubeheer kan bij de provinciale milieuverordening worden bepaald dat in daarbij aangewezen gevallen ontheffing kan worden verleend van de bij die verordening aangewezen regels, indien het belang van het milieu zich daartegen niet verzet. Bij de beslissing op de aanvraag om ontheffing dient het bevoegd gezag rekening te houden met het voor hem geldende milieubeleidsplan, waarin onder andere de (staats)natuurmonumenten en de wetlands zijn opgenomen. Ook deze gebieden worden overigens tot de milieubeschermingsgebieden gerekend.

Bevoegd gezag

Gedeputeerde staten zijn het bevoegd gezag ten aanzien van de beschikking op de aanvraag om een ontheffing in het kader van de provinciale milieuverordening. Indien het verzoek wordt ingediend door de houder van een inrichting als bedoeld in de Wet milieubeheer, is het bevoegd gezag voor de inrichting bevoegd om van de regels in de provinciale verordening af te wijken, mits en voorzover dit in de provinciale verordening is aangegeven. In de provinciale verordening kunnen voor deze gevallen instructieregels zijn opgenomen, gericht aan het bevoegd gezag voor de inrichting, die in de Wet milieubeheer-vergunning van die inrichting dienen te worden verwerkt.

Procedures en termijnen

Op grond van art. 1.3, lid 4, Wet milieubeheer is afdeling 3.5 Algemene wet bestuursrecht van toepassing op de totstandkoming van een beschikking op een aanvraag om ontheffing, dan wel tot wijziging of intrekking van een ontheffing.

In de provinciale milieuverordening kan hieromtrent anders zijn bepaald, voorzover het belang van de bescherming van het milieu zich daartegen niet verzet.

Voor de proceduretermijnen op grond van afdeling 3.5 Algemene wet bestuursrecht en de beroepsregeling wordt verwezen naar de beschrijving van de procedures van de Algemene wet bestuursrecht (Rb.1). Voorts dient in de provinciale milieuverordening te worden nagegaan of omtrent de procedure door de provincie andere regels zijn gesteld.

Bijzonderheden

De ligging en omvang van de grondwaterbeschermingsgebieden is bepaald door de aanwezige winputten en de daaromheen liggende 1-, 10- en 25-jaarszones.

Mb.7 Besluit riool- of poldergemalen milieubeheer

Relatie met beekherstel

Bij grootschalige beekherstelprojecten kan men te maken krijgen met bestaande riool- of poldergemalen, welke als gevolg van de maatregelen gewijzigd moeten worden. Men kan bijvoorbeeld denken aan het geval dat stroomgebieden aan elkaar worden gekoppeld.

Wettelijk kader

Het besluit riool- of poldergemalen is van oorsprong een algemene maatregel van bestuur die tot stand gekomen is op basis van de Hinderwet en omgezet is in een besluit op grond van de Wet milieubeheer.

Voor riool- en poldergemalen die voldoen aan de voorschriften gesteld in (de bijlagen van) het Besluit riool- of poldergemalen, komt de daarvoor op grond van de Wet milieubeheer bestaande vergunningplicht te vervallen. In plaats daarvan kan volstaan worden met een melding wanneer een riool- of poldergemaal wordt opgericht, gewijzigd of uitgebreid. Bij wijziging of uitbreiding is een melding alleen vereist indien deze leidt tot een wijziging van de gegevens waarover het bevoegd gezag op grond van een eerdere melding beschikt. Zolang er in de gegevens niets verandert, behoeven wijzigingen of uitbreidingen niet gemeld te worden.

Bevoegd gezag

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente, waarin het riool- of poldergemaal is gelegen, is in de regel het bevoegd gezag.

Indien het om een inrichting van de gemeente zelf gaat, is het college van gedeputeerde staten van de provincie waarin de inrichting is gelegen, het bevoegd gezag.

Procedures en termijnen

Bij een melding dient men gebruik te maken van een kennisgevingsformulier dat door de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu is vastgesteld.

Een melding dient ten minste vier weken voor het uitbreiden of wijzigen aan het bevoegd gezag gericht te worden en vermeldt in ieder geval het tijdstip waarop het riool- of poldergemaal of de uitbreiding of wijziging daarvan in werking zal worden gebracht, dan wel de verandering van de werking daarvan verwezenlijkt zal zijn. Daarnaast dienen de gegevens verstrekt te worden die in bijlage II bij het besluit zijn aangegeven.

Bijzonderheden

Het besluit is niet van toepassing op een riool- of poldergemaal dat gelegen is in een stiltegebied.

Mb.8 Milieu-effectrapportage

Relatie met beekherstel

Voor grootschalige ingrepen in het landschap kan op landelijk of provinciaal niveau zijn bepaald dat besluitvorming hierover slechts mag plaatsvinden op basis van een opgesteld milieu-effectrapport (MER).

Wettelijk kader

In het Besluit milieu-effectrapportage 1994 (op grond van de artikelen 7.2, 7.4 en 7.5 Wet milieubeheer) is in bijlage onderdeel C aangegeven voor welke activiteiten en besluiten het maken van een MER verplicht is. In bijlage onderdeel D is aangegeven voor welke activiteiten en besluiten een beoordeling op de noodzaak van milieu-effectrapportage moet plaatsvinden.

Zowel onderdeel C als D bieden weinig aanknopingspunten voor beekherstel. De provincies hebben echter de bevoegdheid om in aanvulling op het Besluit milieu-effectrapportage bij provinciale verordening activiteiten, die op hun grondgebied worden uitgevoerd, voor m.e.r.-plicht aan te wijzen (art. 7.6 Wet milieubeheer). Het gaat daarbij om activiteiten die belangrijke negatieve gevolgen kunnen hebben voor gebieden die van bijzondere betekenis zijn (bijvoorbeeld ecologisch waardevolle gebieden) of waarin het milieu reeds in ernstige mate is verontreinigd of aangetast. De aard en omvang van de activiteit of de samenhang met andere activiteiten ter plaatse kan daarbij van belang zijn.

Bevoegd gezag

Het bevoegd gezag is het bestuursorgaan dat bij wet is aangewezen tot het nemen van het m.e.r.-plichtige besluit.

Voor wat betreft de aanwijzing van activiteiten voor m.e.r.-plicht in de provinciale milieuverordening zijn provinciale staten bevoegd gezag.

Procedures en termijnen

De initiatiefnemer deelt het bevoegd gezag schriftelijk mee dat hij voornemens is een bepaalde activiteit te ondernemen. Dit gebeurt in de startnotitie, waarin basisgegevens van het project staan. Het bevoegd gezag publiceert de startnotitie, waarmee de procedure begint.

Binnen 17 weken stelt het bevoegd gezag de richtlijnen op voor het MER. Hierin staan welke alternatieven en welke milieugevolgen in het MER moeten worden behandeld.

Vervolgens zorgt de initiatiefnemer er voor dat het MER wordt opgesteld.

Het rapport wordt in procedure gebracht. Deze procedure bedraagt minimaal 17 weken.

De totale proceduretermijn voor een MER bedraagt minimaal 34 weken. Hierbij is nog niet de tijd meegerekend voor het opstellen van de startnotitie en het MER.

Bijzonderheden

Gezien de aard van beekherstel zal het niet vaak voorkomen dat beekherstel als een m.e.r.-plichtige activiteit zal worden aangewezen.

Eb.1 Onteigening

Relatie met beekherstel

Het verwerven van gronden vormt een belangrijk aspect bij de realisering van beekherstelmaatregelen. Voor de verwerving bestaat een grote afhankelijkheid van de bereidheid van de grondeigenaren tot verkoop. Wenst een grondeigenaar niet te verkopen dan is men in veel gevallen aangewezen op onteigening. In de praktijk gebeurt dat niet vaak omdat een titel om te onteigenen niet altijd aanwezig is.

Wettelijk kader

Art. 1 Onteigeningswet bepaalt dat onteigening "ten algemeenen nutte in het publiek belang van den Staat, van eene of meer provinciën, van eene of meer gemeenten en van eene of meer waterschappen" plaats kan hebben. Als gevolg van onteigening verliezen de eigenaren of andere gerechtigden hun rechten op de grond en de daarop aanwezige bebouwing.

Bij onteigening kan men de volgende drie fasen onderscheiden:

1. de minnelijke fase: art. 17 stelt de eis dat de overheid voorafgaand aan de onteigening pogingen onderneemt om hetgeen onteigend moet worden langs minnelijke weg te verkrijgen;
2. administratieve fase: hierin vindt de voor de onteigening benodigde overheidsbesluitvorming plaats in de vorm van een nutswet (niet langer gebruikt), Koninklijk Besluit of een gemeenteraadsbesluit dat bij Koninklijk Besluit moet worden goedgekeurd;
3. gerechtelijke fase: hierin wordt de onteigeningsvordering bij de rechter aanhangig gemaakt.

Bevoegd gezag

De meest voorkomende onteigening is de gemeentelijke in het belang van de ruimtelijke ontwikkeling en van de volkshuisvesting. Deze vindt plaats uit kracht van een door de Kroon goed te keuren raadsbesluit waarin de grondslagen voor onteigening worden opgenomen (de belangrijkste grondslagen zijn de uitvoering van een bestemmingsplan of bouwplan). Het waterschap kan op basis van de Onteigeningswet gronden verkrijgen, wanneer de aan- en afvoer van water dit vereist op grond van een daartoe vastgesteld waterhuishoudkundig plan (zie ook bij bijzonderheden: art. 12 Waterstaatswet 1900).

Procedures en termijnen

Afdeling 3.4 Algemene wet bestuursrecht is van toepassing op de voorbereiding van de beslissing tot onteigening. Bij bouwplanontteigening dienen gedeputeerde staten vooraf een verklaring van geen bezwaar af te geven, op de voorbereiding waarvan tevens afdeling 3.4 Algemene wet bestuursrecht van toepassing is.

Na afronding van de administratieve fase kan (met inachtneming van de onderhandelingsplicht inzake een minnelijke verkrijging) de onteigeningsvordering bij de onteigeningsrechter aanhangig worden gemaakt. De bevoegde rechter is de Rechtbank met een mogelijkheid van cassatie beroep bij de Hoge Raad.

De procedure start met het uitbrengen van een dagvaarding door de onteigenende partij aan de eigenaren, mede-eigenaren of, indien beperkte rechten worden onteigend, de beperkt gerechtigden. De dagvaarding moet de som welke als schadeloosstelling wordt aangeboden vermelden.

De Rechtbank kan de vordering toewijzen dan wel ontzeggen. Bij toewijzing gaat de rechter over tot het uitspreken van de onteigening en stelt de eventuele schadevergoedingen vast.

Beroep in cassatie dient binnen twee weken na de uitspraak door een verklaring ter griffie van de Rechtbank te worden ingesteld.

Bijzonderheden

Art. 4 Onteigeningswet stelt dat zakelijke rechten die rusten op de te onteigenen onroerende zaak, afzonderlijk onteigend kunnen worden.

De schadevergoedingsregeling is opgenomen in de artikelen 39 t/m 50 Onteigeningswet.

De schadeloosstelling bestaat uit een volledige vergoeding voor alle geleden schade. Art. 42a geeft een speciale regeling voor schadeloosstelling van de pachter; art. 44 voor de gerechtigde tot een erfdienstbaarheid.

Door een wijziging van het bestemmingsplan ten behoeve van beekherstel, krijgt de gemeente de bevoegdheid tot onteigening over te gaan voor de realisering van het beekherstelproject. Een actieve rol van terreinbeherende instanties en/of waterschappen in dit kader kan de realisatie van beekherstel bevorderen.

Art. 12 van de Waterstaatswet 1900 biedt de mogelijkheid om ten behoeve van de aanleg van waterstaatswerken een gedoogplicht aan de grondeigenaren-/gebruikers op te leggen die niet minnelijk hun medewerking willen verlenen om de voor het project benodigde grond beschikbaar te stellen. Deze gedoogplichtprocedure is ook bruikbaar voor beekherstelprojecten "mits de belangen van de rechthebbenden onteigening redelijkerwijs niet vorderen". Dit betekent dat een waterbeheerder bij een beekherstelproject eerst onderzoekt of hij via art. 12 Waterstaatswet 1900 de beschikking over de benodigde gronden kan krijgen. Is dat redelijkerwijs niet mogelijk, dan is onteigening nodig conform de Onteigeningswet. Voorts moet worden opgemerkt dat de werkingssfeer van art. 12 niet zover gaat dat de, voor de realisatie van een - vaak tot een beekherstelproject behorende - ecologische verbindingzone, benodigde grond op basis van art. 12 kan worden verkregen. Art. 12 is niet aangepast aan de "brede kijk" in het waterbeheer en kan in beginsel alleen worden gebruikt voor de aanleg van een object dat als waterstaatswerk kan worden beschouwd.

Eb.2 Zakelijke rechten

Relatie met beekherstel

Grondverwerving vormt een belangrijk knelpunt bij de realisering van beekherstelprojecten. Indien de grond niet in eigendom kan worden verkregen, kan het vestigen van een zakelijk recht eventueel de mogelijkheid bieden het ecologisch herstel van de beek te realiseren.

Wettelijk kader

Zakelijke rechten zijn de absolute, tegenover iedereen te handhaven, rechten op bepaalde zaken. Deze rechten zijn geregeld in het Burgerlijk wetboek (Bw).

Beknopt voorbeeld:

In het recht kan onderscheid worden aangebracht tussen zakelijke (ook wel "bepaalde") en persoonlijke rechten. Als A met zijn buurman B een overeenkomst sluit, inhoudende dat A over de grond van B naar zijn garage mag lopen, heeft A een persoonlijk recht tegenover B. Omdat A voorziet dat B zijn grond wel eens zal gaan verkopen bedingt A tevens dat B bij de (kandidaat) koper C moet bedingen dat ook C met A een overeenkomst zal sluiten waardoor A over de grond van C naar zijn garage kan lopen; opnieuw een persoonlijk recht. Als B dat nu echter niet bedingt bij C kan A dat niet alsnog afdwingen (wel kan A zijn persoonlijke recht invoeren en schadevergoeding van B vragen). Al met al kan A dan niet meer naar zijn garage lopen over de grond van C.

A had ook een zakelijk recht kunnen vestigen, een erfdienstbaarheid en wel het recht van overpad. Dat zakelijke recht kan A tegenover iedere nieuwe buurman geldend maken; het is niet verbonden aan de persoon van B maar aan de grond.

Eigendom

In het algemeen wordt bij de aankoop van grond uitgegaan van de perceels grootte zoals die in het kadaster staat ingeschreven. Bij percelen gelegen aan rivieren en beken kan het echter voorkomen dat de grootte van het perceel niet meer overeenkomt met de grootte

zoals deze bij het kadaster is geregistreerd. De oorzaak hiervan is gelegen in oeverafkalving of oeveraanwas. Art. 5:29 Bw bepaalt dat de grens van een langs een water liggend erf zich verplaatst met de oeverlijn behalve in geval van opzettelijke drooglegging of tijdelijk overstroming. Op welke wijze de oeverlijn notarieel kan worden vastgelegd, wordt in de daarop volgende artikelen (5:30 t.e.m. 5:34 Bw) uiteengezet. Verplaatsing van de oeverlijn wijzigt de eigendomsgrens niet meer, nadat deze is vastgelegd. Verplaatst zich, nadat de grens is vastgesteld, de oeverlijn van een openbaar water landinwaarts, dan moet de eigenaar van het overspoelde erf het gebruik van het water overeenkomstig de bestemming dulden.

Hij blijft eigenaar van de overspoelde strook (art. 5:33 lid 1).

De eigenaar mag met de ondergelopen strook niet doen wat hij wil, zoals er bijvoorbeeld palen slaan die een gevaar voor het verkeer te water zouden opleveren. Immers, hij heeft het gebruik van het water overeenkomstig de bestemming te dulden en die palen zouden dat gebruik belemmeren. Het gebruik van de overstroomde grond door de eigenaar zal derhalve afhangen van de bestemming van het openbaar water³. Is de steiging van het waterpeil een gevolg van overheidshandelen, dan is schadevergoeding jegens de gedupeerde eigenaar denkbaar.

Verplaatst zich, nadat de grens is vastgesteld, de oeverlijn van een water dat de eigenaar van het aanliggende erf voor enig doel mag gebruiken, in de richting van het water, dan kan de eigenaar van dat erf vorderen dat hem op de drooggekomen grond een of meer erfdienstbaarheden worden verleend, waardoor hij zijn bevoegdheden ten aanzien van het water kan blijven uitoefenen (art. 5:33 lid 2).

Hetzelfde geldt voor degene die het water voor enig doel mag gebruiken en daartoe een erfdienstbaarheid op het aan het water liggende erf heeft.

Erfdienstbaarheden

Een erfdienstbaarheid is een last, waarmee een onroerende zaak, het dienende erf, ten behoeve van een andere onroerende zaak, het heersende erf, is bezwaard, welke bestaat in een verplichting om op, boven of onder een der beide erven iets te dulden of niet te doen (zie art. 70 t/m 84, boek 5, Burgerlijk Wetboek). Men denke hierbij aan het gebruik van een pad over het dienende erf (recht van overpad), of aan een bouwverbod waarbij de eigenaar van het dienende erf overeenkomt af te zien van zijn recht om op zijn eigen erf te bouwen. Aangezien een beek ook een onroerende zaak is, kan een terreinbeheerder of een waterschap in het kader van beekherstel door middel van erfdienstbaarheden beperkingen afspreken ten aanzien van het gebruik van aangrenzende gronden.

Met de invoering van het (nieuw) Burgerlijk Wetboek is een op erfdienstbaarheid gelijkende mogelijkheid in het leven geroepen: het kwalitatieve recht. Doordat inschrijving van een dergelijk recht in de openbare registers mogelijk is, werkt het ook tegen derden (de C in het voornoemde voorbeeld). Het gaat alleen om "dulden of niet doen", iets anders kan er niet onder vallen. Er is echter geen heersend erf nodig, de schuldeiser (A in het voorbeeld) hoeft in het geheel geen eigenaar van grond te zijn en kan zijn recht ook overdragen op een andere partij (een erfdienstbaarheid blijft altijd aan het heersende erf verbonden).

Erfpacht

Erfpacht is het recht dat de erfpachter de bevoegdheid geeft andermans onroerende zaak te houden en te gebruiken, tegen betaling van een geldsom, de canon, (zie artikelen 85 t/m 100, boek 5, BW). In plaats van de zaak in eigendom over te dragen wordt deze tijdelijk uitgegeven. Als gevolg hiervan blijft waardevermeerdering ten goede komen aan de eigenaar, behoudt deze invloed over eventuele bebouwing en kan deze bij beëindiging van de erfpacht de zaak weer zelf in gebruik nemen. In het kader van beekherstel kan het noodzakelijk zijn

---

3. Openbaar water: ieder water dat voor enig gebruik openstaat voor het publiek, derhalve niet alleen bevaarbaar openbaar water.

de erfpacht die rust op de aanliggende gronden af te kopen, met als doel deze gronden uiteindelijk in eigendom te verkrijgen (zie Eb.3 Pachtovereenkomst).

Recht van opstal

Voor het realiseren/handhaven van bijvoorbeeld beekbegeleidende beplanting biedt het recht van opstal mogelijkheden. Dit is het recht om in, op of boven een onroerende zaak van een ander gebouwen, werken of beplantingen in eigendom te hebben of te verkrijgen (zie art. 101 t/m 105, boek 5, Burgelijk Wetboek). In de akte van vestiging kan de opstaller de verplichting worden opgelegd aan de eigenaar op al dan niet regelmatig terugkerende tijdstippen een geldsom, de retributie, te betalen. De bepalingen betreffende de duur, opzegging, overdracht, verhuur en het verpachten, die van toepassing zijn op erfpacht, zijn van overeenkomstige toepassing op het zelfstandig recht van opstal.

Molen- en/of stuwrecht

Molen- en/of stuwrechten zijn oude zakelijke rechten en behoren tot de zogenaamde heerlijke rechten in engere zin. Door het molenrecht verkreeg men het recht tot oprichting en instandhouding van een (water-)molen. Het daaraan inherente stuwrecht kan worden omschreven als het zakelijke recht om het water aan een stroom op het door de rechthebbende gewenste peil te houden of te brengen om daarmee een rad of een turbine van een watermolen in beweging te zetten, alsmede om dit (opgestuwde)water ten behoeve van enig ander doel te gebruiken of aan een gewone loop te onttrekken. Tegenwoordig kan men een stuwrecht hebben zonder molenrecht, terwijl het omgekeerde eveneens mogelijk is.

In principe moeten als onrechtmatig handelen worden aangemerkt alle handelingen die ertoe leiden, dat de (rendabele) uitoefening van het molen- en stuwrecht (blijvend) onmogelijk wordt gemaakt. Tot deze handelingen dienen uiteraard ook (beekherstel)maatregelen gerekend te worden, voorzover hier een zodanige vermindering van de watertoevoer uit voortvloeit, dat het aangegeven gevolg intreedt. Alsdan zal eerst een adequate regeling voor dit recht getroffen moeten worden (bijvoorbeeld afkoop).

Een toename van de watertoevoer (beekafvoer) zal bij rechthebbenden op het molen- en stuwrecht zelden op bezwaren stuiten. Het vergroot immers de exploitatiemogelijkheden. Uiteraard ligt dit anders indien sprake is van een zodanige toename van de toevoer van de stroomsnelheid, dat schade wordt aangericht aan de kunstwerken.

In beginsel is het toelaatbaar dat ten gevolge van (overigens rechtmatige) besluiten (bijvoorbeeld het vaststellen van een maximum of minimum stuwpeil) of andere handelingen, bijvoorbeeld beekherstelmaatregelen waaruit een verminderde watertoevoer voortvloeit, de rechthebbende op het molen- en stuwrecht in de uitoefening van dit recht wordt beperkt. Ook als de watertoevoer als gevolg van maatregelen/werkzaamheden tijdelijk wordt stilgelegd, zal in principe sprake zijn van rechtmatige beperking. Een en ander ervan uitgaande, dat op correcte wijze invulling is gegeven aan bestuurscompensatie/nadeelcompensatie.

Voorafgaand aan het vaststellen van een (concreet) plan of een besluit dat op zichzelf de uitoefening van het molen- en stuwrecht niet onmogelijk maakt, maar dat bij uitvoering in de toekomst wel tot dit resultaat zal leiden, dient ten aanzien van het molen- en stuwrecht een adequate regeling getroffen te worden, althans dient het betrokken bestuursorgaan serieuze inspanningen te verrichten teneinde tot een dergelijke regeling te komen.

Indien een rechthebbende gedurende een periode van 30 jaar geen gebruik meer maakt van het stuwrecht komt het stuwrecht te vervallen. Door een wijziging van het gebruik van het stuwrecht komt dit niet te vervallen.

Bevoegd gezag

Niet van toepassing.

Procedures en termijnen

Verkrijging van eigendom van of van een ander zakelijk recht op een onroerende zaak kan alleen door een daartoe strekkende overeenkomst en overschrijving van de juridische grondslag, waarbij het recht wordt overgedragen of gevestigd, in de openbare registers. De overeenkomst waarbij het recht wordt gevestigd of overgedragen dient nauwkeurig in een notariële akte van vestiging of levering te worden vermeld. In de akte zal verwezen worden naar eventueel van toepassing verklaarde algemene voorwaarden. Tevens zal de akte dienen te voldoen aan het gestelde in de Kadasterwet en de Wet op het notarisambt.

Bijzonderheden

Of en in hoeverre het de overheid is toegestaan publiekrechtelijke doelen na te streven met privaatrechtelijke instrumenten zoals bijvoorbeeld de hierboven omschreven zakelijke rechten, zal afhangen van het feit of er al dan niet een regeling van publiekrecht is, waarmee een vergelijkbaar resultaat kan worden bereikt, en deze wel of niet onaanvaardbaar doorkruist wordt. Men denke hier bijvoorbeeld aan regulering van het grondgebruik door een gemeente door middel van erfpachtvoorwaarden in plaats van de daarvoor ten dienste staande publiekrechtelijke middelen zoals de Onteigeningswet, bestemmingsplannen en aanschrijvingen op grond van de Woningwet.

Aangezien een waterschap zeer geringe publiekrechtelijke middelen heeft om grond te verwerven voor natuurmaatregelen, kan het waterschap wel gebruik maken van de mogelijkheid van het vestigen van een zakelijk recht.

Eb.3 Pachtvereenkomst

Relatie met beekherstel

Voor het in uitvoering nemen van beekherstelmaatregelen kan het noodzakelijk zijn pachtvereenkomsten af te kopen, teneinde een einde te kunnen maken aan het landbouwkundig gebruik van de gronden op de oevers van de beek.

Wettelijk kader

De pachtvereenkomst wordt geregeld in de Pachtwet en is elke overeenkomst, in welke vorm en onder welke benaming ook aangegaan, waarbij de ene partij zich verbindt aan de andere partij tegen voldoening van een tegenprestatie een hoeve of los land in gebruik te verstrekken ter uitoefening van de landbouw (zie art. 1, sub d, Pachtwet).

Onder los land wordt verstaan elk stuk landbouwgrond, ongeacht grootte, kwaliteit of ligging; een hoeve is elk complex, bestaande uit een of meer gebouwen of gedeelten daarvan en het daarbij behorende land, dienende tot de uitoefening van de landbouw.

De tegenprestatie voor het in gebruik geven van hoeve of land bestaat uit een pachtprijs die naar tijd is bepaald.

Klein onderhoud van het verpachte (bijvoorbeeld het schoonhouden van sloten die onder de onderhoudsplicht van verpachter vallen) komt voor rekening van de pachter; groot onderhoud voor rekening van de verpachter (bijvoorbeeld het uitdiepen van sloten).

Op basis van art. 56b Pachtwet is de verpachter verplicht, indien hij tot vervreemding van het verpachte over wenst te gaan, dat eerst te koop aan te bieden aan de pachter. Dit voorkeursrecht bestaat echter niet in het geval het verpachte ligt in een bestemmingsplan, waarbij aan het verpachte een andere dan landbouwkundige bestemming is gegeven (zie art. 56f, lid 1, Pachtwet).

Bevoegd gezag

De grondkamer is het orgaan belast met de uitvoering van de Pachtwet. Zolang de grondkamer de overeenkomsten inzake pacht niet heeft goedgekeurd, hebben deze niet de beoogde werking.

Procedures en termijnen

Tenzij partijen anders overeenkomen is de duur van de pachtvereenkomst voor een hoeve twaalf jaren en voor los land zes jaren en wordt deze telkens automatisch met zes jaren verlengd.

De wijzigings- en beëindigingsovereenkomst dienen, evenals de pachtvereenkomst, binnen twee maanden, nadat zij tussen partijen zijn aangegaan, aan de grondkamer ter goedkeuring worden gezonden. De grondkamer heeft verstrekkende bevoegdheden ten aanzien van de haar ter goedkeuring ingezonden overeenkomsten: zij kan die goedkeuren, wijzigen, of nietig verklaren.

Als partijen toestemmen in de wijzigingen door de grondkamer als voorwaarde voor goedkeuring van de overeenkomst gesteld, worden deze in een akte vastgelegd welke door partijen wordt ondertekend en voor dezen bindend is. Indien partijen de wijzigingen niet overnemen, wijzigt de grondkamer de overeenkomst dan wel vernietigt zij haar.

In pachtgeschillen kunnen partijen, verzoeker(s) en belanghebbenden zich tot de pachtkamer van een kantongerecht wenden. In tweede en hoogste instantie is de pachtkamer van het gerechtshof te Arnhem bevoegd.

Bijzonderheden

- Art. 70 a t/m e Pachtwet bevatten een speciale regeling voor verpachtingen binnen natuurreservaten die voorziet in een vergoeding als tegenprestatie voor aantal verplichtingen. De hoogte van deze vergoeding staat in geen verhouding tot die in Relatienotagebieden.
- Krachtens art. 58 Pachtwet zijn allerlei bepalingen van deze wet niet van toepassing op pachtvereenkomsten betreffende los land, niet groter dan 25 are; men denke aan het vereiste van geschrift, goedkeuring en bepaalde duur.

- In de Onteigeningswet heeft de pachter gelijk met huurder, eigenaar en zakelijk gerechtigden, recht op inspraak, geding en schadeloosstelling.
- Op grond van de artikelen 9 en 10 Waterstaatswet 1900 zijn, onder andere, pachters aan een reeks gedoogplichten onderworpen;

Eb.4 Bestuurscompensatie

Relatie met beekherstelmaatregelen

Door het realiseren van beekherstelmaatregelen, zoals het beëindigen van lozingen of wateronttrekkingen, wijzigen van grondgebruik en van de waterhuishouding, kunnen derden schade lijden.

Wettelijk kader

Onder bestuurscompensatie wordt verstaan: het vergoeden van onevenredige schade die een derde lijdt als gevolg van rechtmatig handelen en/of nalaten van de overheid. Men kan onderscheid maken in schade als gevolg van rechtmatige overheidsdaad en schade als gevolg van een onrechtmatige overheidsdaad.

Bepaald overheidshandelen, hoewel uit algemeen belang geboden en gerechtvaardigd, kan tot schade leiden; men spreekt in dit geval van een rechtmatige overheidsdaad. Compensatie van de (onevenredige) schade veroorzaakt door een rechtmatige overheidsdaad kan onderscheiden worden in wettelijke schadevergoeding (vindt zijn basis in het bestuursrecht) en buitenwettelijke nadeelcompensatie of bestuurscompensatie (vooralsnog geen wettelijke basis).

Wettelijke schaderegelingen in de sfeer van het waterstaatsrecht zijn bijvoorbeeld:

Artikel 49 Wet op de ruimtelijke ordening

Wettelijke vergoeding van schade als gevolg van planologische bestuurshandelingen (plannen maatregelschade).

Hoewel zulks niet is voorgeschreven is in de meeste gemeenten een procedureverordening planschadevergoeding van kracht waarin onder andere is geregeld aan welke eisen een verzoekschrift tot schadevergoeding moet voldoen. Het indienen van een schadevergoedingsverzoek is niet aan een termijn gebonden.

Artikel 40 Wet op de waterhuishouding

Dit artikel biedt de mogelijkheid om schadevergoeding te claimen als gevolg van schade geleden onder andere door het vaststellen of wijzigen van een peilbesluit, het sluiten van waterakkoorden, wijzigen of intrekken van vergunning.

Artikel 12b Waterstaatswet

Vergoeding van schade als gevolg van het moeten dulden van getroffen voorzieningen ten behoeve van aanleg, onderhoud en verbetering van waterstaatswerken.

Artikel 14 Belemmeringenwet Privaatrecht

Vergoeding van schade geleden als gevolg van de verplichting tot gedogen van de aanleg, instandhouding, wijziging, verplaatsing van openbare werken of van gravingen en opmetingen door of vanwege Rijk, provincie of waterschap.

Artikel 9 Wet verontreiniging oppervlaktewater

Schade geleden als gevolg van wijziging of intrekking van een vergunning Wet verontreiniging oppervlaktewateren wordt vergoed voor zover die redelijkerwijs niet ten laste van de vergunninghouder behoort te komen.

De schadevergoeding op basis van deze wetten is ofwel volledig en wordt vastgesteld door de rechter of dekt slechts onevenredige schade, waarbij de schadevergoeding doorgaans in eerste instantie door het bestuursorgaan wordt vastgesteld met een beroep op de rechter. Daarnaast kunnen ook in provinciale verordeningen bestuurscompensatiebepalingen zijn opgenomen, zoals in de provinciale waterhuishoudkundige verordening.

In het geval een specifieke wettelijke schaderegeling ontbreekt en er schade wordt geleden door rechtmatig overheidshandelen welke redelijkerwijze niet of niet geheel voor rekening van de belanghebbende behoort te blijven, kan er een "buitenwettelijke" compensatie worden gegeven, de hierboven reeds vermelde bestuurs- of nadeelcompensatie. Dit kan geschieden bij het instellen van bezwaar of beroep tegen de beschikking als gevolg waarvan men schade lijdt, of door een verzoek op een bestuurscompensatie- of nadeelcompensatieverordening.

Het algemeen beginsel van proportionaliteit tussen algemeen en particulier belang is neergelegd in art. 3:4, lid 2, Algemene wet bestuursrecht.

Bevoegd gezag

De wettelijke schadevergoedingsregelingen onderscheiden zich door een verscheidenheid in competentie betreffende de bepaling van de schadevergoeding, procedures en beroepsmogelijkheden. Zo is in een aantal gevallen de kantonrechter bevoegd tot kennisneming van vorderingen tot schadevergoeding (Waterstaatswet 1900, Rivierenwet, Belemmeringenwet privaatrecht).

In andere gevallen is de kantonrechter dan wel de Arrondissementsrechtbank bevoegd, afhankelijk van de hoogte van de schadevordering (Wet bodembescherming) en in weer andere gevallen de Arrondissementsrechtbank (Landinrichtingswet).

Het bevoegd gezag dat de (eigendoms)beperkingen oplegt dan wel op een vergunningaanvraag een beschikking neemt is competent ter zake van de schadevergoeding in de Wet op de ruimtelijke ordening en de Wet verontreiniging oppervlaktewater. In de Wet op de waterhuishouding is aan het gezag dat het schade veroorzakende besluit (peilbesluit, waterakkoord, vergunning) heeft genomen opgedragen om op een verzoek op schadevergoeding te beschikken.

Het is de bedoeling dat met de inwerkingtreding van de vierde tranche Algemene wet bestuursrecht een einde komt aan al deze verschillende wettelijke schadevergoedingsregelingen en de Algemene wet bestuursrecht in één universele regeling ter zake van bestuurscompensatie gaat voorzien; vooralsnog is dit echter nog niet het geval.

Procedures en termijnen

Artikel 49 Wet op de ruimtelijke ordening

De gemeenteraad beslist in eerste aanleg op een verzoek om schadevergoeding. De algemene bepalingen van de Algemene wet bestuursrecht zijn voorts van toepassing op de beroepsprocedure.

Artikel 40 Wet op de waterhuishouding

Het gezag dat het betreffende besluit heeft genomen kent op verzoek een naar billijkheid te bepalen schadevergoeding toe.

Hoofdstuk VI van de wet regelt de beroepsprocedure.

Artikel 12b Waterstaatswet

De vordering tot vergoeding van de schade wordt ingesteld bij de kantonrechter, met de mogelijkheid tot hoger beroep indien de vordering f 2.500,- te boven gaat.

Artikel 14 Belemmeringenwet Privaatrecht

Rechtsvorderingen worden aanhangig gemaakt bij de bevoegde kantonrechter.

Artikel 9 Wet verontreiniging oppervlaktewateren

Het besluit omtrent de toekenning van schadevergoedingen wordt bij afzonderlijke beschikking genomen door het openbaar lichaam dat de beschikking tot wijziging of intrekking van de vergunning heeft gegeven.

Bijzonderheden

Een duidelijke schadevergoedingsregeling kan het draagvlak voor beekherstelprojecten vergroten en er toe bijdragen dat snel tot actie kan worden overgegaan. Die duidelijkheid is wettelijk vereist op basis van art. 3:4 Algemene wet bestuursrecht, dat bepaalt dat aan ieder overheidsoptreden een zorgvuldige belangenafweging vooraf dient te gaan.

Indien hierdoor uiteindelijk toch voor enkelen onevenredige schade dreigt op te treden c.q. op zal treden kan deze onevenredigheid worden weggenomen door het vergoeden van de schade. Een juiste belangenafweging vereist dan ook dat in de besluitvormingsprocedure voorzien wordt in een schadevergoedingsregeling.

Geconstateerd is dat in de diverse wettelijke regelingen soms wordt gekozen voor vergoeding van de volledige schade en soms voor vergoeding van de onevenredige schade. Dit wordt in de praktijk als zeer onredelijk ervaren door de grondeigenaren wiens medewerking veelal nodig is voor het slagen van het beekherstelproject. Met het oog op de medewerking van de grondeigenaren wordt van het waterschap zonder meer verwacht dat het waterschap de volledige schade zal vergoeden; zo niet dan wacht het waterschap een beroepsprocedure. Alleen de vertraging al die hieruit voortvloeit, alsmede de beschikbaarheid van subsidie-regelingen nopen tot het verlenen van volledige schadevergoeding.

Voorzienbare potentiële schade dient zoveel mogelijk voorkomen/gecompenseerd te worden door het treffen van technische maatregelen. Met infrastructurele maatregelen kan worden voorkomen dat er schade optreedt. Ondanks deze maatregelen kan het zijn dat aanvullende financiële compensatie vereist is.

Er bestaat een conceptmodel schadecompensatieregeling van de Unie van Waterschappen.

Rb.1 Procedures ter voorbereiding van besluiten en rechtsbescherming

Relatie met beekherstel

Aan de uitvoering van beekherstelprojecten gaat meestal een uitgebreide planvorming vooraf. Doel van de planvorming is niet alleen van technische aard (waar, welke maatregelen), maar heeft ook ten doel belanghebbenden te informeren en hun zienswijze te horen.

Daarnaast moet bij de uitvoering van beekherstelmaatregelen uitdrukkelijk rekening gehouden worden met de noodzakelijke vergunningen en de daarbij behorende proceduredtijd alvorens de werken uitgevoerd kunnen gaan worden. Men moet rekening houden met het instellen van bezwaar en beroep tegen een beslissing van een bestuursorgaan dat vertraging kan opleveren bij het verkrijgen van de benodigde vergunningen. Het is mogelijk dat door beroepsprocedures de proceduretermijn met wel een jaar of langer wordt verlengd.

Wettelijk kader

Art. 79, tweede lid sub c van de Waterschapswet schrijft voor dat het waterschap moet zorgen voor een inspraakverordening die van toepassing is op de aanleg of verbetering van waterstaatswerken die naar het oordeel van het waterschapsbestuur in betekende mate wijziging van de bestaande waterhuishoudkundige situatie danwel de hoogte van de omslagheffing met zich meebrengt. Dit betekent doorgaans dat voorafgaand aan het besluit van de waterkwantiteitsbeheerder om een beekherstelproject uit te voeren een inspraakprocedure moet worden gehouden.

Een vergunningprocedure start vanaf het moment van het indienen van de aanvraag en eindigt, na eventuele behandeling van bezwaar en beroep, bij het definitief worden van een besluit omtrent de aanvraag. De procedures ter voorbereiding van een besluit en de rechtsbescherming (bezwaar- en beroepsmogelijkheden) zijn deels geregeld in de betreffende (milieu)wet en deels in de Algemene wet bestuursrecht.

Uitgangspunt voor de voorbereiding is dat degenen die belang kunnen hebben bij het besluit, worden ingelicht over de inhoud van het besluit en eventuele bedenkingen in kunnen dienen tegen dat besluit. Hierbij kan de openbare voorbereidingsprocedure of de uitgebreide openbare voorbereidingsprocedure van afdeling 3.4 respectievelijk 3.5 Algemene wet bestuursrecht van toepassing zijn. Welke afdeling van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing is, is in de betreffende (milieu)wet zelf aangegeven.

Procedures en termijnen

Nadat de inspraakprocedure is gehouden over het voornemen van het waterschap een beekherstelproject uit te voeren en het waterschap daarover een besluit heeft genomen, staat er beroep open bij gedeputeerde staten (art. 153, eerste lid, sub a van de Waterschapswet). Tegen het besluit van gedeputeerde staten kan beroep worden ingesteld bij de Rechtbank en hoger beroep bij de Afdeling bestuursrechtspraak bij de Raad van State.

Nadat een besluit op een vergunningsaanvraag is genomen, staat de mogelijkheid van bezwaar en beroep open.

Als hoofdregel geldt dat eerst bezwaar moet worden gemaakt tegen een besluit van het bestuursorgaan dat het genomen heeft; daarna kan beroep worden ingesteld bij de sector bestuursrecht van één van de 19 Rechtbanken. Hoger beroep kan in de regel worden aangetekend bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Dergelijke procedures gelden bijvoorbeeld voor een aanlegvergunning, bouwvergunning of ontgrondingsvergunning. Indien bij het nemen van een besluit de voorbereidingsprocedure ex afdeling 3.5 Algemene wet bestuursrecht is gevolgd wordt de bezwaarfase overgeslagen. Dit betekent dat direct beroep openstaat bij de sector bestuursrecht van de Rechtbank en vervolgens beroep kan worden ingesteld bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State. Iets anders is dat tegen de meeste besluiten op grond van de milieuwetgeving (bijvoorbeeld vergunningen ingevolge Wet milieubeheer/Wet verontreiniging oppervlaktewateren) rechtstreeks - en derhalve in eerste en laatste instantie - beroep openstaat op de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

De uitgebreide openbare voorbereidingsprocedure van afdeling 3.5 Algemene wet bestuursrecht beslaat maximaal 6 maanden vanaf het indienen van een ontvankelijke aanvraag tot aan de afgifte van een beschikking. Voor complexe gevallen kan tot verlenging van deze termijn worden besloten; hiervan wordt binnen 8 weken na binnenkomst van de aanvraag mededeling gedaan.

Na het nemen van het besluit kunnen belanghebbenden die bedenkingen hebben ingediend tegen de ontwerpbeschikking en degenen die niet in de gelegenheid waren bedenkingen in te brengen tegen de ontwerpbeschikking tot 6 weken na de datum van verzending van het besluit beroep in stellen en gelijktijdig een verzoek om voorlopige voorziening indienen tegen het besluit.

Indien is verzocht om een voorlopige voorziening, dan wordt de vergunning van kracht nadat op het verzoek om voorlopige voorziening (negatief) is beslist.

Voor zover binnen de beroepstermijn van 6 weken geen verzoek om een voorlopige voorziening is gedaan wordt de vergunning van kracht na afloop van de beroepstermijn.

Wanneer een vergunning van kracht is, mag van de vergunning gebruik worden gemaakt. Er bestaat dan echter nog wel kans dat in beroep de vergunning wordt gewijzigd of vernietigd.

Stapsgewijze toelichting van de openbare voorbereidingsprocedures:

Openbare voorbereidingsprocedure (afdeling 3.4 Algemene wet bestuursrecht):

- 1 ontvangst van de aanvraag tot het nemen van een besluit;
- 2 indien de aanvraag niet aan alle wettelijk voorgeschreven vereisten voldoet wordt deze buiten behandeling gelaten, mits de aanvrager in de gelegenheid is gesteld de aanvraag aan te vullen; een besluit om de aanvraag niet te behandelen wordt aan de aanvrager bekendgemaakt binnen vier weken nadat de aanvraag is aangevuld of nadat de daarvoor gestelde termijn ongebruikt is verstreken;
- 3 in een of meer kranten (in het geval van de centrale en provinciale overheid: de Staatscourant) wordt kennis gegeven van de aanvraag en aangegeven waar en wanneer de stukken kunnen worden ingekeken (doorgaans ten kantore van het bestuursorgaan) en op welke wijze zienswijzen naar voren kunnen worden gebracht;
- 4 het bestuursorgaan legt de aanvraag tot het nemen van het besluit of het ontwerp van het besluit vier weken ter inzage;
- 5 belanghebbenden kunnen binnen deze termijn van vier weken mondeling of schriftelijk commentaar leveren;
- 6 besluit wordt binnen de bij wettelijk voorschrift bepaalde termijn, dan wel binnen acht weken, genomen;
- 7 het besluit wordt toegezonden aan de aanvrager;
- 8 van het besluit wordt kennis gegeven door algemene kennisgeving in kranten en ter inzagelegging.

Uitgebreide openbare voorbereidingsprocedure (afdeling 3.5 Algemene wet bestuursrecht):

- 1 ontvangst aanvraag; verzending bericht van ontvangst aan aanvrager (de datum van ontvangst is de datum waarop verschillende termijnen beginnen te lopen);
- 2 uiterlijk binnen 8 weken na ontvangst aanvraag:
  - besluit omtrent het eventueel volgen van de verlengde procedure in het geval van zeer omstreden en ingewikkelde besluiten; in dit geval kan het bestuursorgaan in overleg met de aanvrager de termijn voor besluitvorming met een door hem te bepalen termijn verlengen;
  - verzoek om aanvulling aanvraag (indien de aanvraag aanvulling vereist, moet dit binnen deze 8 weken aan de aanvrager gemeld worden waarbij een termijn gesteld wordt voor de aanvulling);
- 3 uiterlijk binnen 12 weken na ontvangstdatum van de aanvraag vindt verzending plaats van het ontwerp-besluit aan o.a. de aanvrager;
- 4 uiterlijk 2 weken na de onder 3 genoemde termijn wordt mededeling gedaan van het ontwerp-besluit door o.a. terinzagelegging;
- 5 uiterlijk binnen 4 weken na de onder 4 genoemde termijn kunnen adviserende bestuursorganen hun advies indienen en kan een ieder bedenkingen indienen tegen het ontwerp-besluit;

- 6 zo spoedig mogelijk na afloop van de termijn van het indienen van bedenkingen en uiterlijk 6 maanden na ontvangst van de aanvraag, wordt het definitieve besluit genomen en verzonden aan o.a. de aanvrager;
- 7 mededeling besluit door o.a. terinzagelegging.

Algemene bezwaar- en beroepsprocedures:

- 1 de termijn voor het indienen van bezwaar of beroep tegen een genomen besluit bedraagt 6 weken na de dag van bekendmaking (bezwaar wordt ingediend bij hetzelfde bestuursorgaan dat het besluit nam; beroep wordt ingesteld bij een ander bestuursorgaan);
- 2 indien er geen bezwaar of beroep wordt ingesteld verkrijgt het besluit formele rechtskracht, hetgeen betekent dat het onherroepelijk wordt;
- 3 in het geval van bezwaar dient een gelegenheid tot hoorzitting worden geboden aan belanghebbenden;
- 4 het bestuursorgaan moet binnen zes weken beslissen op het bezwaarschrift; deze termijn bedraagt 10 weken indien een adviescommissie is ingesteld; deze termijnen kunnen hooguit met vier weken worden verlengd; verder uitstel is alleen mogelijk met toestemming van alle belanghebbenden;
- 5 indien in de wet de mogelijkheid wordt geboden beroep in te stellen, geeft de wet ook aan waar dit dient te geschieden: dit kan zijn een orgaan binnen hetzelfde overheidslichaam (de gemeenteraad bij een besluit van B en W), of een bestuursorgaan binnen een ander overheidslichaam (College van gedeputeerde staten bij een besluit van burgemeester en wethouders); indien er de mogelijkheid is van beroep op en ander bestuursorgaan is er sprake van administratief beroep; de specifieke wettelijke regeling bepaalt waartegen, door wie en bij welk bestuursorgaan **administratief beroep** kan worden ingesteld;
- 6 binnen 16 weken dient beslist te worden op het beroep tenzij het een bestuursorgaan betreft binnen het eigen overheidslichaam, dan is de termijn 6 weken of 10 weken indien een adviescommissie is ingesteld;
- 7 beroep op de rechter (Rechtbank, Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, Centrale Raad van Beroep en College van beroep voor het bedrijfsleven) kan enkel worden gedaan indien voorafgaand bovengenoemde bezwaar- dan wel beroepsprocedure is gevolgd; deze fungeren dus als een soort voorprocedures; beroep op de rechter wordt ingesteld door het indienen van een beroepsschrift; men spreekt dan van **administratieve rechtspraak**.

Bijzonderheden

- Behalve met de bovengenoemde beroepsprocedure is voor de planning van een project ook de tijd, benodigd voor het vooroverleg met het bevoegd gezag van belang.
- De procedure voor de Onteigeningswet is geheel in de Onteigeningswet zelf geregeld.
- Tegen vele besluiten in het kader van de milieuwetgeving staat rechtstreeks beroep open op de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State.

